

SZTFH

TANULMÁNYKÖTET

Versenyképességet és
fenntarthatóságot
elősegítő
szabályozói törekvések
2025-ben

Bibliográfiai adatok

Kiadó:

Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága
1123 Budapest, Alkotás utca 50.

Szerkesztő:

Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága
Kutatási és Nemzetközi Igazgatóság
Tudományos és Koordinációs Főosztály

Lektorálta:

dr. Bencsik Balázs, főigazgató, Védelmi Igazgatási Hivatal
dr. Faggyas Anna
hatósági referens, SZTFH Szerencsejáték Engedélyezési és Eljárási
Osztály

Erdélyi Dániel
főosztályvezető, SZTFH ESG Technológiai és Kapcsolattartási
Főosztály

Markó Ábel
energiaügyi szakértő, SZTFH Tudományos és Koordinációs
Főosztály

Simon Edit
főosztályvezető, SZTFH Szerencsejátékügyi Főosztály

Yesilöz Arife
kutatási szakértő, SZTFH Tudományos és Koordinációs Főosztály

ISBN 978-963-671-346-1

**Szabályozott Tevékenységek
Felügyeleti Hatósága
Kutatási és Nemzetközi Igazgatóság**

**Budapest
2025**

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOM

Elnöki előszó	6
Szerzőink	8
Magyarország lehetőségei a kritikus nyersanyagok bányászata területén.....	9
NIS2 irányelv a hazai versenyképesség tükrében	29
A szerencsejáték-szerű digitális mechanizmusok szabályozási kihívásai a fiatalkorúak online videójáték-használatában.....	46
Az SZTFH tájékoztatási és kampányeszközei a fiatalkorúak, a szülők és a társadalom megszólítására a fiatalkorúak szerencsejátékban való részvételének megelőzése érdekében.....	72
A problémás szerencsejáték-használat csapdájában.....	90
Stratégiai autonómia ESG-n keresztül: egy nemzeti minősítőrendszer felépítése	113

Fenntarthatóság nélkül nincs fejlődés

Az elmúlt évek gyorsan változó gazdasági, technológiai és társadalmi környezete új, összetett kihívások elé állította Magyarországot. A globális és regionális fejlemények – a kritikus nyersanyagok iránti növekvő kereslettől a digitális kiberfenyegetésekig, valamint a fiatalkorúak online játék- és szerencsejáték-kitettségeinek növekedéséig – világosan jelzik, hogy a tudatos állami szabályozás és felügyelet szerepe egyre meghatározóbbá válik.

A Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága kiemelt figyelmet fordít azokra a területekre, ahol a szakmai kutatás, a szabályozás és a társadalmi felelősségvállalás egymást erősítve járulhat hozzá a versenyképességhez, a fenntartható fejlődéshez és a társadalmi biztonság erősítéséhez. Az idén immár második alkalommal megjelenő tanulmánykötet első cikke a kritikus nyersanyagok hazai kutatásának és potenciáljának kérdéskörét járja körül, bemutatva az elmúlt évtizedek eredményeit, valamint azokat az új lehetőségeket, amelyek a hazai és uniós stratégiai autonómia erősítését szolgálhatják. A digitális versenyképesség és kiberbiztonság szintén kulcsfontosságú terület, amelyet szakterületünk publikációja a NIS2 irányelv hazai implementációja mentén vizsgál. E vizsgálat arra is kitér, hogy a megfelelő kiberbiztonsági intézkedések miként járulnak hozzá a vállalatok és szervezetek ellenálló képességének erősítéséhez, valamint ahhoz, hogy a hazai gazdaság versenyképessége és innovációs potenciálja hosszú távon is növekedhessen.

A további fejezetek a fiatalkorúak digitális térben való jelenlétéhez és szerencsejáték-kitettségehez kapcsolódó, egyre jelentősebb szabályozási és társadalmi kihívásokat mutatják be. A tanulmányok multidiszciplináris módon elemzik a videójátékokban megjelenő, szerencsejáték-szerű mechanizmusokat – mint a loot boxok vagy egyéb véletlenszerű jutalmazási rendszerek –, feltárva azok pszichológiai hatásait és az addiktív mintázatok kialakulásának kockázatait. A szerzők áttekintik a hazai és nemzetközi szabályozási megoldásokat, valamint bemutatják az SZTFH tájékoztatási és kampányeszközeit, amelyek célja a fiatalkorúak, a szülők és a pedagógusok minél hatékonyabb megszólítása és a megelőzés erősítése. A harmadik témakör a problémás szerencsejáték-használat pszichológiai és társadalmi hátterét mutatja be, különös tekintettel az online tér által felerősített kockázatokra. Egyúttal felmerül, hogy a jelenség mélyebb megértéséhez és a hatékony beavatkozások megtervezéséhez a jövőben elengedhetetlen lehet egy egységes módszertanú, országos prevalenciakutatás.

A kötet idei kiadásának végén az ESG-minősítők működését és a nemzeti fenntarthatósági értékelés lehetőségeit bemutató elemzés kap helyet. Az ESG-rendszerek jelenlegi sokfélesége – az eltérő módszertanoktól a különböző értelmezési keretekig – nem csupán szakmai bizonytalanságot okoz, hanem közvetlen hatással van a vállalatok finanszírozási pozícióira és döntéseire is. A bemutatott érvek mellett szólnak, hogy egy átlátható, hazai minősítési modell kialakítása erősíthetné a gazdaság stratégiai autonómiáját, miközben következetesebb alapokra helyezné a fenntarthatósági szempontok értékelését.

Az SZTFH szándéka, hogy a hatósági tapasztalatok, kutatási eredmények és szakmai elemzések összegzésével támogassa a döntéshozatalt és a tudatos társadalmi részvételt. Köszönet illeti a szerzőket az alapos kutatómunkáért, valamint a hivatali teendők és a szakmai munka eredményeinek az olvasók számára történő hozzáférhetővé tételéért, hozzájárulva ahhoz, hogy az SZTFH tevékenysége egy újabb, értékteremtő formátumban is hasznosulhasson.

A kötet tanulmányozásához jó olvasást kívánok!

Dr. Nagy László

elnök

Budapest, 2025. december

SZERZŐINK

BARCZIKAYNÉ SZEILER Rita, Digitális Adatvagyon-szolgáltatási Osztály, *földtudományi szakreferens*, SZTFH

dr. FAGGYAS Anna, Szerencsejáték Engedélyezési és Eljárási Osztály, *hatósági referens*, SZTFH

dr. FALUS György, Földtani Főosztály, *főosztályvezető*, SZTFH

dr. JÁGER Viktor, Földtani és Laboratóriumi Osztály, *földtudományi szakreferens*, SZTFH

dr. KOVÁCS Katalin, Kiberbiztonsági Igazgatóság, *jogi referens*, SZTFH

dr. SZEMETI Ferenc, Kiberbiztonsági Igazgatóság, *igazgató*, SZTFH

dr. TÖRÖK Kálmán, Földtani és Laboratóriumi Osztály, *földtudományi szakreferens*, SZTFH

KOÓS Andrea, ESG Kapcsolattartási Osztály, *osztályvezető*, SZTFH

LATORCAI Zsombor Lóránd, ESG Hatósági Főosztály, *főosztályvezető*, SZTFH

MAJOR Zsófia, ESG Kapcsolattartási Osztály, *vállalati kapcsolatokért felelős koordinátor*, SZTFH

MÉSZÁROSNÉ TURI Judit, Földtani és Laboratóriumi Osztály, *földtudományi szakreferens*, SZTFH

MOLNÁR Csaba Gábor, ESG Igazgatóság, *igazgató*, SZTFH

NEMES Attila, ESG Ellenőrzési Osztály, *osztályvezető*, SZTFH

NGUYEN VIET Viktória, Tudományos és Koordinációs Főosztály, *szakpolitikai elemző*, SZTFH

PAPPNÉ SZABÓ Dorina Barbara, Kiberbiztonsági Igazgatóság, *informatikai biztonsági mérnök*, SZTFH

YESILÖZ Arife, Tudományos és Koordinációs főosztály, *kutatói szakértő*, SZTFH

MAGYARORSZÁG LEHETŐSÉGEI A KRITIKUS NYERSANYAGOK BÁNYÁSZATA TERÜLETÉN

HUNGARY'S POTENTIAL IN THE EXPLORATION AND MINING OF CRITICAL RAW MATERIALS

Szerzők:

TÖRÖK Kálmán – kalman.torok@sztfh.hu – Földtani és Laboratóriumi Osztály, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Budapest

MÉSZÁROSNÉ TURI Judit – judit.turi@sztfh.hu – Földtani és Laboratóriumi Osztály, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Budapest

JÁGER Viktor – viktor.jager@sztfh.hu – Földtani és Laboratóriumi Osztály, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Budapest

BARCZIKAYNÉ SZEILER Rita – rita.szeiler@sztfh.hu – Digitális Adatvagyonszolgáltatási Osztály, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Budapest

FALUS György – gyorgy.falus@sztfh.hu – Földtani Főosztály, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Budapest

Absztrakt:

Az SZTFH Földtani Szolgálat és elődintézményei (Magyar Földtani és Geofizikai Intézet, Magyar Állami Földtani Intézet, Eötvös Loránd Geofizikai Intézet) több mint egy évtizede végzik a hazai kritikus nyersanyagok kutatását. Kezdetben a ritkaföldfémekre potenciálisan tekinthető formációkra fókuszáltunk, majd az Európai Unió által kritikusnak jelölt nyersanyagok hazai potenciálját, valamint a dúsulások kialakulásához vezető geokémiai és földtani folyamatokat is vizsgáltuk mind elsődleges mind pedig másodlagos (meddőhányók, ipari hulladékok) előfordulásaikban. A kritikus nyersanyagok egy része a hazai kőzetekben és érctelepeinkben is előfordul nyomelemek formájában, melyeket korábban nem vizsgáltak, vagy nem megfelelő, ma már nem kvantitatívnak tekintett módszerekkel. Ezek hazai előfordulásairól keveset tudunk.

Magyarország kritikus ásványi nyersanyag potenciálja három alapvető pontban sorolható föl, melyek különböző kutatási megközelítést és feladatokat igényelnek.

1. A régebben megkutatott és jelentős vagyonnal bezárt bányák, mint pl. a bauxit, ahol az alumínium mellett fontos ismert kritikus nyersanyag a gallium.
2. Bezárt bányák, melyekben nem kritikus nyersanyagot bányásztak, de az újabb kutatások szerint a haszonanyagban kritikus elemek is dúsulnak. Ilyenek pl. a polimetallikus érctelepek, melyekben a fő haszonanyag az ólom és a cink, kisebb mértékben az arany, az ezüst és a réz. Ezek mellett több helyen kimutattuk a kritikus elemekként számontartott gallium, indium, antimon és bizmut jelenlétét is.

A recski érckomplexumot is ide soroljuk, hiszen megkutatott és bezárt lelőhelyről van szó, melyben a réz mellett a potenciális kísérő kritikus nyersanyagok megkutatása elmaradt.

3. Olyan potenciális területek, ahol a kritikus nyersanyag megléte méréseink, vagy földtani analógiák alapján prognosztizálható; mint például a Zempléni-hegység lítiuma. Ebben az esetben a felszíni és archív fúrási anyagok feltérképezése, begyűjtése és kémiai elemzése után dönthető el, hogy a terület perspektivikus-e az adott kritikus nyersanyagra.

Korábbi kutatások, saját kutatásaink, valamint az ország geológiai adottságai alapján az alábbi kritikus fontosságú nyersanyagok kutatásában látunk perspektívát: antimon, bauxit, barit, bizmut, réz, gallium, hélium, könnyű- és nehéz ritkaföldfémek, lítium, mangán, titán és nikkel.

Kulcsszavak: Magyarország, érctelep, geokémiai kutatás, kritikus nyersanyagok, kritikus ásványi nyersanyag potenciál

Abstract:

The Geological Survey of Hungary (SZTFH) and its predecessor institutions (MFGI, MÁFI, ELGI) have been conducting research on Critical Raw Materials (CRMs) for more than a decade. Early investigations focused on Rare Earth Element (REE) occurrences, potentially favorable formations, and mining and industrial residues. In recent years, these studies have been extended to all raw materials classified as critical by the European Union under the 2024 Critical Raw Materials Act (CRMA).

The research aims to assess Hungary's CRM potential by identifying key mineral systems, enrichment processes, and the distribution of critical elements in both primary ore bodies and secondary sources such as mine tailings and industrial by-products. Modern high-sensitivity analytical techniques have revealed the presence of previously undetected CRM concentrations in closed mines and waste materials, underscoring the need for systematic re-evaluation of historical deposits.

Hungary's CRM potential can be grouped into three main categories: (1) well-explored but closed deposits of major commodities, such as bauxite, where gallium represents a valuable by-product; (2) polymetallic ore deposits (Pb–Zn–Cu ± Au, Ag) that also host critical elements including gallium, indium, antimony, and bismuth, as exemplified by the Recsk ore complex; and (3) geologically prospective areas where the presence of CRMs is inferred from our geochemical data, such as lithium-bearing formations in the Zemplén Mountains.

Based on previous and ongoing research, Hungary shows promising potential for antimony, bauxite, barite, bismuth, copper, gallium, helium, lithium, manganese, nickel, titanium, and light and heavy rare earth elements (LREEs and HREEs). Many of these occur as trace or accessory constituents recoverable during ore processing. Integrating geological mapping, analytical re-evaluation of archived cores, and secondary resource assessment provides a strategic pathway for strengthening Hungary's role in the EU's secure and sustainable raw material supply chain.

Keywords:

Hungary, ore deposit, geochemical prospecting, Critical Raw Materials, Critical Raw Material potential

Bevezetés

Egyes kritikus elemeket (pl. réz, alumínium, mangán, gallium) már korábban is kutatták, illetve bányászták hazánkban, de ezeket az ércbányákat a múlt század 80-as éveitől kezdve fokozatosan bezárták, azóta az ország területén komolyabb nyersanyagkutatás nem zajlott. A bezárások oka többnyire a gazdaságtalan termelés és/vagy az akkoriban ismert érckészlet (a további kutatások hiányában bekövetkező) kimerülése volt. A legtöbb esetben a működő bányák környezetében sem történtek újabb földtani kutatások, és az ércetek esetleges további kiterjedésének, folytatásának a felderítése is elmaradt. Számos, előzőleg azonosított reménykeltő ércindikáció sem került részletes megkutatásra. Kivételként csak a recski Lahócán, illetve a Zempléni-hegységben található Mád és Füžerradvány környékén külföldi kutató cégek által folytatott aranyérc kutatások említhetők, melyek esetenként jelentősebb földtani vagyont is azonosítottak.

A kritikus elemek egy nagyobbik része viszont az utóbbi 5-10-20 évben került a gyorsan változó és fejlődő ipari tevékenység fókuszába (pl. lítium, ritkaföldfémek, kobalt) és hazánkban a korábbi kutatás hiánya miatt nem ismeretesek előfordulásaik. Ez utóbbiak vagy önálló telepeket képezhetnek, vagy meglevő haszonanyag- (elsősorban érc-) telepeinkben, illetve bányászati, ipari hulladékokban (pl. vörösiszap, szénhamu) nyomelemként fordulnak elő.

Az SZTFH Földtani Szolgálata és annak elődszervezetei (MÁELGI, MÁFI, MFGI, MBFSZ) a 2010-es évek elején indították el a hazai ritkaföldfém, majd kritikus elem potenciál felmérésére irányuló projektet. Az első célterületek a magyarországi vörösiszap lerakók voltak, majd meghatározásra került a perspektivikus földtani formációk kutatás módszertana, és további hazai perspektivikus képződményeket jelöltünk ki (agyag, homok, mangánérc). 2018-tól kezdve a kutatások kiterjedtek az EU által meghatározott kritikus nyersanyagok egészére¹ és kiegészültek a hazai bezárt ércbányák haszonanyagában fellelhető kritikus elemek potenciáljának, valamint a zempléni-hegységi lítium és a dél-dunántúli serpentin-testek nikkell (valamint kobalt és nemesfém) perspektívájának vizsgálatával is (1. táblázat). A jelenlegi nyersanyagkutatások terepi geofizikai műszeres méréseken (pl. mágneses, elektromos, szeizmikus), földtani térképező- és ásványtani-kőzettani-geokémiai célú mintázásokon, archív fúrómagminták vizsgálatain, valamint az SZTFH Földtani Szolgálata által vezetett, jelenlegi fúrásos tevékenységek során felszínre hozott magminták vizsgálatain alapulnak. A minták laborvizsgálatait az SZTFH Földtani Szolgálatának laboratóriumaiban található modern, fő- és nyomelemzésre, valamint fázisanalitikai mérésekre alkalmas akkreditált műszerparkjában végezzük.

¹ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2024/1252 rendelete online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401252

A méréseink eredményeképpen létrejött adathalmaz nagyon eltérő ismeretességi szinteket jelent. A tanulmányban ismertetett eredmények között vannak pontszerű indikációk, több elemzéssel alátámasztott trendek és viszonylag jól megkutatott bezárt egykori bányák. Az egykor művelt bányaterületek és a meddőhányók mintáiból nyert koncentráció adatok segítségével hozzávetőleges becslést is tudunk adni a várható kritikus nyersanyag-vagyonról (2. táblázat). Más esetekben pedig a perspektivikusnak minősített kőzetekből vett mintáink adatai releváns indikációknak tekinthetők, bár készletszámításra jelenleg még nincs lehetőség, az ásványvagyon-kutatási és -feltárási program keretében az indikációk ismeretességi szintjének növelésével a várható vagyon mennyisége is tisztázódhat.

Az 1. ábra foglalja össze Magyarország kritikusnyersanyag-potenciáljának előfordulási lehetőségeit. Ez alapján az elsődleges nyersanyagokban (pl. rézérc, bauxit) előforduló elemek mennyisége a legjelentősebb, ugyanakkor ezekhez vagy egyéb elsődleges telepekhez kapcsolódó előfordulások is számottevő potenciált képeznek (pl. gallium). Emellett fontos nyersanyag-előfordulásnak tekinthetők a másodlagos nyersanyagok is, mint például a meddőhányókban vagy pernyetárolókban felhalmozott kritikus elem előfordulások. Az országos kritikus ásványi nyersanyagfeltáró program keretében mindezen lelőhelytípusokat meg kell vizsgálni annak érdekében, hogy teljes képet kapjunk a kritikus elemek hazai potenciáljáról.

A hazai kritikusnyersanyag-lelőhelyek elhelyezkedését a 2. ábra tartalmazza.

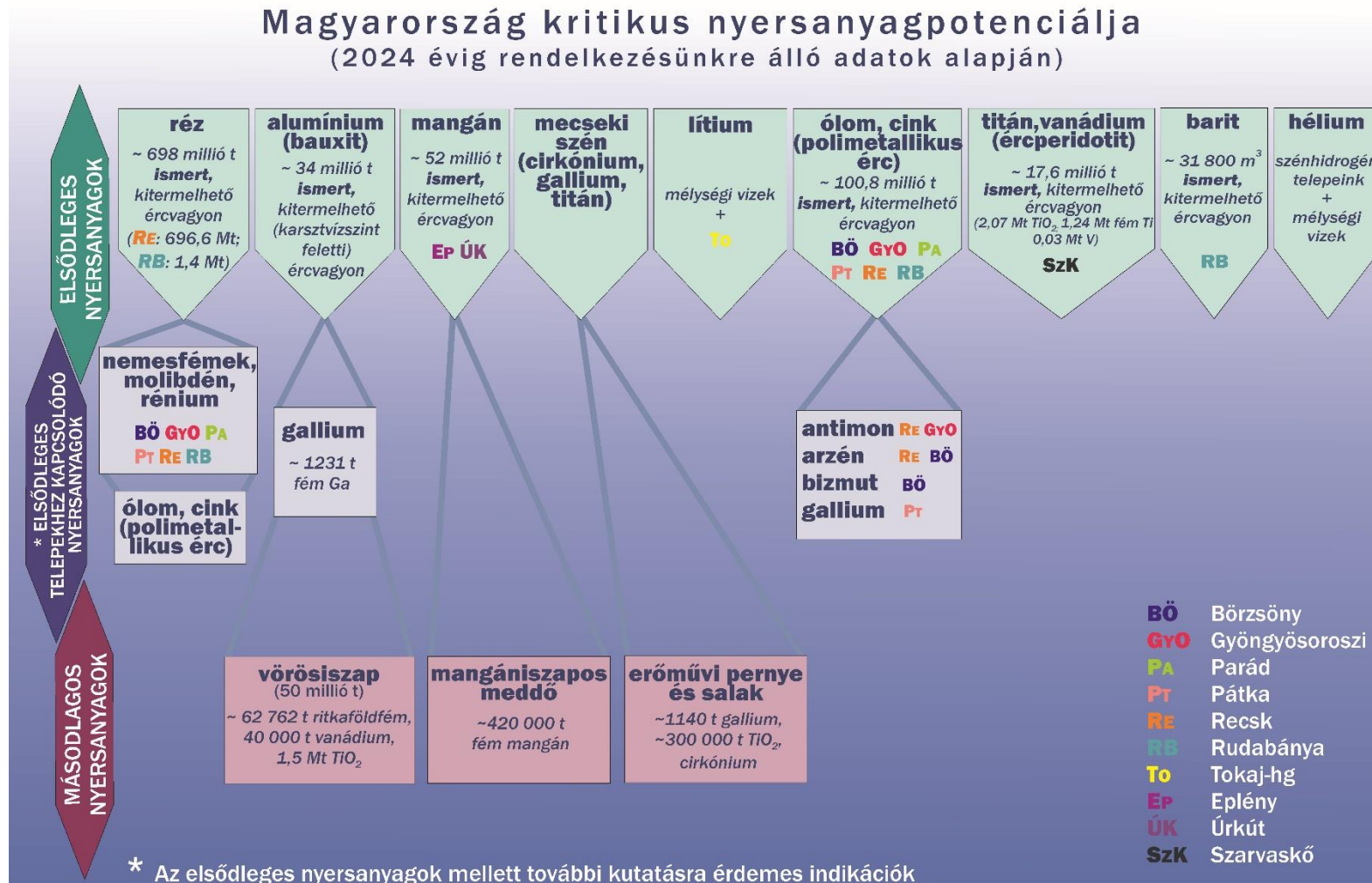
1. táblázat: Kritikus nyersanyagok listája az EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2024/1252 rendelete alapján. A piros betűszín a stratégiai nyersanyagokat jelöli, a kék háttér pedig a Magyarországon fellelhető releváns elemeket.

Kritikus fontosságú nyersanyagok	Elsődleges nyersanyag-telepeink	Bauxitjainkból kinyerhető melléktermékként	Színesfémérceinkből kinyerhető melléktermékként	Másodlagos nyersanyag-telepeinkből kinyerhető
antimon (Sb)			X	
arzén (As)			X	
bauxit (timföld, alumínium)	X			
barit (BaSO ₄)	X			
berillium (Be)				
bizmut (Bi)			X	
bór (B)				
kobalt (Co)				
kokszolható szén	X			
réz (Cu)	X			
földpát				
fluorit (CaF ₂)				
gallium		X	X	X
germánium				
hafnium				
hélium				X
nehéz ritkaföldfémek (Gd, Tb, Dy, Ho, Er, Tm, Yb, Lu)				X
könnyű ritkaföldfémek (La, Ce, Pr, Nd, Pm, Sm)				X
lítium (Li)	X			
magnézium (Mg)				
mangán (Mn)	X			
grafit (C)				
nikkel (Ni)				
nióbium (Nb)				
nyersfoszfát (pl. Ca ₅ (PO ₄) ₃ (F,Cl,OH))				
foszfor (P)				
platinacsoport fémek (Ru, Rh, Pd, Os, Ir, Pt)				
szkandium (Sc)				
szilícium (Si)				
stroncium (Sr)				
tantál (Ta)				
titán (Ti)	X			X
volfrám (W)				
vanádium (V)	X			X

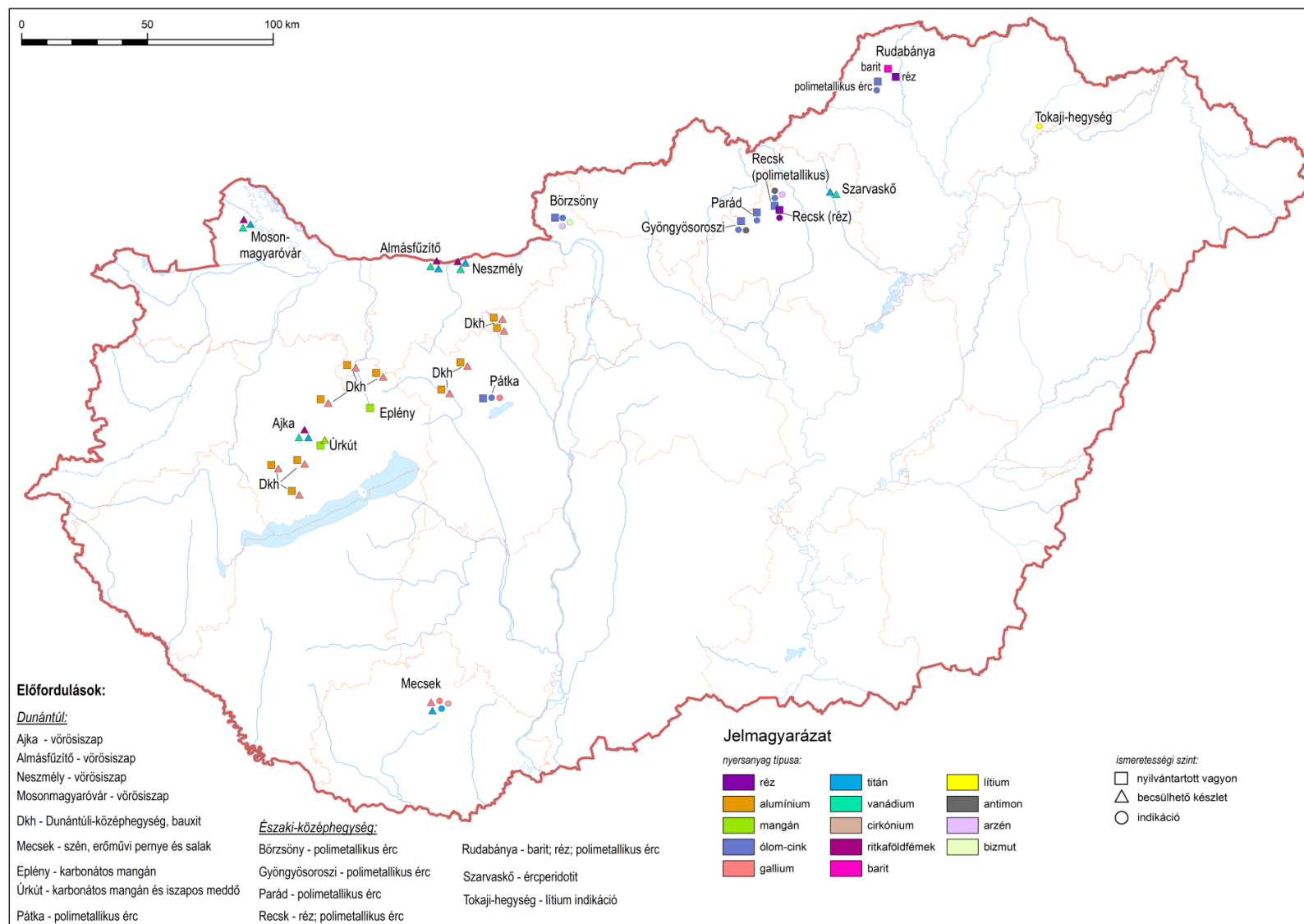
2. táblázat: Magyarország eddig ismert kritikusnyersanyag-vagyona, ismeretességi szintek szerint

Kritikus nyersanyag	Nyilvántartott vagyon	Nyilvántartott vagyonton kívüli, egyéb becsülhető készlet		Megjegyzés
réz	698 Mt			A recski ércesedés kutatása befejezetlen, a terület rézre perspektivikus.
alumínium	34 Mt			
mangán	10,92 Mt			
		úrkúti mangániszapos meddőben	0,42 Mt	
ólom-cink	100,8 Mt			Érctelepeink kutatása befejezetlen, vannak további előfordulásokra utaló indikációk.
gallium (fém)		bauxitban	2,37 kt	
		mecseki erőművi pernyében és salakban		
				Mecseki szénben haszonanyagként számba vehető.
				Pátkai ólom-cink ércesedéshez kapcsolódóan haszonanyagként számba veendő.
titán (TiO ₂)		szarvaskői ércperidotitban	3,87 Mt	
		mecseki erőművi pernyében és salakban		
		vörösiszapban		
vanádium (fém)		szarvaskői ércperidotitban	0,07 Mt	
		vörösiszapban		
ritkaföldfémek (vörösiszapban)			0,063 Mt	
barit	31 800 m ³			
lítium				Zempléni-hegység területén találtunk további kutatásra érdemes indikációt.
antimon				A mélységi vizek lítiumpotenciálja kutatás tárgya.
arzén				A recski és a börsönyi ércesedések esetén haszonanyagként számba veendő.
bizmut				A börsönyi ércanyagban mért koncentrációk alapján haszonanyagként számba veendő.

1. ábra: Magyarország kritikus nyersanyag-potenciálja

2. ábra: Magyarország kritikus nyersanyag-lelőhelyei

Magyarország kritikus és stratégiai nyersanyagai

1.1. Réz

Kiváló elektromos vezetőképessége miatt a legjelentősebb alkalmazási területe az elektrotechnika, ahol vezetékek anyagaként használják. Huzalok gyártására hidegen és melegen egyaránt jó alakíthatósága teszi alkalmassá. A réz ötvözetek közül a bronz jó mechanikai és vegyi tulajdonságai alapján szerkezeti anyagként főleg ott használható, ahol az acél rosszabb korrózióállósága miatt nem felel meg. A másik ötvözet, a sárgarézt felhasználását a réznél valamivel nagyobb szilárdsága, jó önthetősége, alakíthatósága és különösen korrózióállósága határozza meg.

Fontos változás, hogy 2023-ban az EU a mind a kritikus, mind pedig a stratégiai fontosságú nyersanyagok közé felvette a rézet, amely az elektromos közlekedési eszközök térhódítása, az akkumulátorgyártás és az elektromos energiatárolás fokozódó igénye miatt került újra a figyelem középpontjába. A réz felvétele a kritikus és stratégiai fontosságú nyersanyagok közé jelentősen felértékeli hazánk rézlelőhelyeinek potenciális értékét.

Az Állami Ásványi Nyersanyag és Geotermikus Energiavagyon Nyilvántartás szerint legjelentősebb rézérc vagyonunk Recskén a mélyszinti ércesedésben található, amely európai szinten is jelentős vagyonnal rendelkező érctelep. Kisebbrézérc vagyonokat ismerünk még a felhagyott Rudabánya és Recsk felszínhez közelebbi telepeihez tartozó Lahóca és Lejtakna ércesedéséből. A recski mélyszinti bánya soha nem termelt, 1983 óta érdemi kutatás sem folyt, a bányában a vízkiemelés 1999-ben megszűnt és 2000-ben bezárták². Mivel a mélyszinti kutatás nem fejeződött be, ezért a rézérc (és polimetallikus érc) készlet teljes feltárása, lehatárolása és megismerése, így bányászati hasznosítása még várat magára.

Az érctelep részletes körülhatárolása, a vagyon teljes körű feltárása, valamint a környék részletes megkutatása tisztázhatja a mélyszinti érctelepnek és tágabb környezetének igazi perspektíváit. Ehhez az elsődleges lépés lenne az archív adatok reambulálása és validálása modern analitikai módszerekkel, amely a jelenlegi nemzetközi szabványoknak való megfelelést és a mélyszinti ércvagyon jobb megítélését segíthetné elő.

A recski mélyszinten jelenleg az Állami Ásványi Nyersanyag és Geotermikus Energiavagyon Nyilvántartásban nyilvántartott kitermelhető vagyon 724 721 kt, míg Lahóca és Lejtakna (Recsk II.) nyilvántartott enargitos ásványvagyon a bezáráskor 400 kt (0.54% Cu) rézérc volt. Rudabányán a kitermelhető vagyon 1 430 kt. Magyarország összes jelenleg ismert kitermelhető rézércvagyon megközelítőleg 698 millió tonna.

1.2. Alumínium (bauxit)

Az alumíniumot nagyon széles körben használja többek között a járműipar, a háztartásigépgyártás, az építőipar és a repülőgépipar, de újabban az elektromosautó-gyártás és az akkumulátoripar megnövekedett szükségletei miatt az Európai Unióban kritikus nyersanyaggá nyilvánították.

² KOMLÓSSY, György; (főszerk.), CSILLAG, János; FÖLDESSY, János; GASZTONYI, Éva; POLGÁR, István; SZEBÉNYI, Géza; (szerk.), SZENDREY, András; SZILÁGYI, Gábor. Recsk II (mélyszint) egységesített földtani zárójelentés. Kézirat. Geo-Kom Kft., Bp, Recski Ércbányák Rt. 2001, SZTFH Adattár T-20093.

A lelőhelyek döntő többsége a Dunántúli-középhegységben helyezkedik el. A hazai bauxitbányászat során mintegy 108 millió tonna ércet termeltek ki 1926–2010 között, ennek 28%-át a külfejtések adták. A magyar ipari bauxitvagyon a 70-es évek közepén a világkészlet mintegy 1%-át adta. A bauxit nagy része a karsztvíz szintje alatt helyezkedik/helyezkedett el. A rendszerváltás előtt a bányászat érdekében nagymértékű karsztvízszint süllyesztést végeztek a termelő lelőhelyeknél, mely 1990-ig tartott. Utána fokozatosan megszüntették, ami a hazai bauxitbányászat és alumíniumipar felszámolásához vezetett. Hazánkban az alumíniumipar számára a bauxittermelés 2018-ban szűnt meg teljesen. Az Állami Ásványi Nyersanyag és Geotermikus Energiavagyon Nyilvántartásban jelenleg nyilvántartott mintegy 124 Mt bauxit földtani vagyonból 34,6 Mt helyezkedik el a karsztvízszint fölött.

A bauxit nem csak az alumínium érce volt. Az alumínium mellett hasznosították a galliumot is, amely korunk high-tech elektronikai iparának egyik nélkülözhetetlen eleme. A hazai bauxitbányászat csúcsán Magyarország a világ első 10 legnagyobb gallium termelői között volt. Az iharkúti bauxitok 317 mintájának átlagos gallium koncentrációja (46,5 mg/kg³) alapján a karsztvízszint fölötti bauxitok általunk becsült gallium vagyona mintegy 1 231 t.

1.3. Mangán

A mangánra egyre nagyobb a kereslet, ötvözőfémként és az elektromos autók akkumulátorának gyártásában is, így az EU mind a kritikus, mind pedig a stratégiai fontosságú nyersanyagok listájára felvette.

2016-ban bezárt az Úrkúton levő mangánbánya, ezt megelőzően Eplényben is bányásztak mangánércet, melyet 1975-ben zártak be. A vagyon döntő többsége karbonátos mangánérc és Úrkúton található. A maradék érc átlagosan 11,86% Mn, 14,11% Fe, 30,17% SiO₂ tartalommal rendelkezik⁴. A bezárt bányákban nyilvántartott kitermelhető vagyon 51 981,93 kt az Állami Ásványi Nyersanyag és Geotermikus Energiavagyon Nyilvántartás szerint.

A bánya bezárásához két fő ok vezetett:

- Az úrkúti mangánérc döntő hányada karbonátos érc, melynek dúsítását nem sikerült megoldani költséghatékonyan a korábbi ár és technológiai szinten.
- Az óriási méretű lelőhelyeken, felszínről termelt ukrán mangánérc jóval olcsóbb volt, így megszűnt a kereslet a hazai mangánérc iránt.

Perspektivikus lehet az úrkúti mangánbánya mintegy 2,8 millió tonna mangániszapot tartalmazó meddője⁵, amely méréseink szerint mintegy 15-21 m/m% mangánt tartalmaz. Ez alapján a meddőben található vagyon 18 m/m% -s koncentrációval számolva megközelítőleg 420 kt fém mangán. A karbonátos érc 11,86% mangán tartalmával számolva Magyarország fém mangán vagyona összesen mintegy 11,34 millió tonna az úrkúti bánya meddőjével együtt⁶.

³ SZANTNER, Ferenc; KNAUER, József; MINDSZENTY, Andrea. Bauxitprognózis. 1986, p. 472. Veszprémi Akadémiai Bizottság, Veszprém.

⁴ SZABÓ, Zoltán. Bakonyi mangánércek bányászata. 2006, Mangán Kft., Úrkút, 655 p.

⁵ SZABÓ, Zoltán. Mangániszap kutatása és készletszámítása. 2004, Kézirat, Úrkút, Irattár

⁶ TÖRÖK, Kálmán (szerk) Kritikus ásványi nyersanyag potenciál (például ritkaföldfémek, lítium) vizsgálata. 1. modul. Kritikus elemek potenciálja hazai értelepek és kőzetek geokémiai vizsgálata alapján. 2022, Jelentés SZTFH Földtani Adattár.

1.4. Ólom-cinkérc (polimetallikus érc)

Az ólom a hagyományos akkumulátorok gyártásának alapvető fontosságú fémje, a cinket pedig főként ötvözőfémként alkalmazzák. Önmagában az ólom és a cink nem tartozik a kritikus elemek közé, azonban ezek az ércesedések hordozhatnak olyan nyomelemeket, melyek a kritikus elemek közé tartoznak (pl. gallium, antimon, arzén, bizmut stb.).

Mindkét magyarországi rézfeldolgozóhoz (Recsk és Rudabánya) kapcsolódóan ismerünk ólom-cink ércesedéseket, ezeken kívül előfordul még Parádsasvár⁷, Pátka és Gyöngyösoroszi környékén, valamint a Börzsönyben. Ezek közül Gyöngyösoroszi⁸, Pátka⁹, valamint Rudabánya¹⁰ ércesedése került a múltban művelésre, de ma már egyik lelőhelyet sem bányásszák.

A pátkai bánya még az 1950-es években volt művelés alatt, de a művelt ércetelér gyakorlatilag elfogyott, így a bányát bezárták. A telér további, mélységi folytatását nem kutatták.

A gyöngyösoroszi bánya gazdaságtalan működés miatt került bezárára az 1980-as években. Itt az ólom és a cink mellett viszonylag jelentős mennyiségű aranyat és ezüstöt is termeltek. A rudabányai érc inkább csak ólomérc volt, mely a vasas tömzsök között, illetve azokkal átfedésben található.

A fentebb felsorolt érctelepeken az Állami Ásványi Nyersanyag és Geotermikus Energiavagyon Nyilvántartás szerint összesen 100 784 kt kitermelhető ércvagyont tartunk számon.

A korábban művelt és a művelés alatt sohasem álló érctelepeinkre egyaránt igaz, hogy a földtani kutatás elhanyagolása miatt az ércesedés mélységi és távolabbi kapcsolatai nem ismertek, az ércetek nem lehatároltak, így a vagyon mértékének meghatározása igen bizonytalan. Kutatásaink során az eddig nem vizsgált lehetséges kritikus nyomelemtartalom azonosítása miatt kerültek a polimetallikus telepeink a perspektivikus célterületek közé.

Vizsgálataink során a Börzsönyből, Gyöngyösoroszból és Pátkáról származó archív mintákon végeztünk kiegészítő nyomelem méréseket, melyek során több kritikus elem dúsulását detektáltuk¹¹. A pátkai cinkércben magas (100-180 mg/kg) gallium koncentrációkat mértünk. Az általános gyakorlat szerint az érc koncentrációjában jelen levő gallium már 80-100 mg/kg

⁷ VIDACS, Aladár. A közép-mátrai új színesfémterület kutatásának összefoglaló értékelése. 1965 SZTFH Adattár, Kézirat J13.

⁸ KUN, Béla. Mozaikok a nyugat-mátrai ércbányászat történetéből. *Bányászattörténeti közlemények*, 2010, 10. (2.), 86–99.

⁹ KREISCHER, Károly; LUKÁCS, László; RADOVITS, László. Pátka – Kőrakás-hegy-i színesérc bánya zárójelentése. 1973 SZTFH Adattár, MBFHT, T.4055

¹⁰ HERNYÁK, Gábor; HARNOS, János; GULYÁS, Pálné; BICS, István; BALLA, László. Rudabányai hegység színesfémérc kutatás eredményei 1971-1980 között és további kutatási feladatok. 1981, SZTFH Adattár, KFH 4594

¹¹ TÖRÖK, Kálmán. (szerk.) HGFO-7 Kritikus elemek potenciálja Magyarországon. 2020, Jelentés SZTFH Földtani Adattár.

TÖRÖK, Kálmán. (szerk.) FGFO/FLO-1 A litoszféra szerkezete és kritikus elem potenciáljának alap- és alkalmazott kutatása. 2021, Jelentés SZTFH Földtani Adattár.

mennyiségtől gazdaságosan kinyerhető. A Gyöngyösorosziból származó ércminták közül több jelentős antimon dúsulást mutatott (maximálisan 1,4 m/m%). A Börzsönyi Rózsabánya felszínközeli táróiból származó ércmintákban a földkéreg átlag koncentrációjához (0,18 mg/kg) képest említésre méltó bizmut dúsulást mértünk (max. 6685 mg/kg, átlag 433,21 mg/kg). Eredményeink azt mutatják, hogy a meglévő érceink modern újrvizsgálata olyan kritikus elem koncentrációkat mutat, amely korábban nem volt ismert és az érceink értékét jelentősen növelheti.

1.5. Titán, vanádium

A fémtitán, mint ötvözőfém nélkülözhetetlen a repülőgép-, rakéta- és űrhajógyártásban. A TiO_2 -ot legnagyobb mennyiségben a festékipar használja. A vanádium is fontos acél ötvözőfém, de nélkülözhetetlen a nagymennyiségű elektromos energia tárolásában is, emiatt egyre nagyobb iránta a kereslet.

Az elsődleges előfordulásnak tekinthető Szarvaskő környéki, ércásványokban (főképpen ilmenitben) dús ércperidotit már a XIX. század eleje óta úgy ismert a geológusok előtt, mint a magmás vas-titánérc telepek jelenleg ismert egyetlen hazai előfordulása. A felszíni, táróbeli és a mélyfúrásos kutatások alapján világos, hogy az érc nem összefüggő tömegben található, hanem kisebb, szabálytalanul elhelyezkedő érces testeket alkot egy gabbró-ultrabázisos összetételű mélységi magmás képződményen belül. Jelenleg az Állami Ásványi Nyersanyag és Geotermikus Energiavagyon Nyilvántartás mintegy 17,6 Mt ércperidotitot tart nyilván. A készletszámításnál az ércperidotit esetében 25% vassal, 6% titánnal és 0,15% vanádiummal számoltak¹². Saját méréseink a vanádium esetében igazolták a korábbi méréseket, a titán esetében pedig a korábbi mérések eredményeinél magasabb értékeket kaptunk (átlagosan 11,8 m/m%). Ezek a koncentrációk a nyilvántartott ércperidotitra vetítve összesen 2,07 Mt TiO_2 -t, valamint 27 456 t vanádiumot jelentenek.

1.6. Barit

Baritot elsődlegesen fűróiszapok előállításához használnak, ezáltal fontos szerepe van az olajipari-, valamint a geotermikus fűrészes kutatásokban. Emellett az építőiparban is használják ún. nehézbetonok készítéséhez, továbbá nagy mennyiségben használja töltőanyagként a festék-, papír-, műanyag-, és gumiipar, de jelentős a vegyipari felhasználása is.

Magyarország elsődleges barit előfordulása Rudabányán található, ahol vasércel, rézércel, ólom-cinkércel, anhidrittel és gipsszel együtt jelenik meg. A barit és a vasérc bányászata egymástól nem különíthető el, viszont a rézércről, illetve az ólom-cink ércesedéstől viszonylag jól elkülönül. Mivel a barit egy erősen tektonizált zónában helyezkedik el, ami nagy változékonyságot eredményez, a barit testek feltárása és bányászata költséges és nehézkes. Rudabányán összesen 31 800 m³ kitermelhető vagyont tartunk nyilván az Állami Ásványi Nyersanyag és Geotermikus Energiavagyon Nyilvántartás adatai szerint.

¹² LENGYEL, Endre. Összefoglaló földtani jelentés a szarvaskői wehrilit-kutatással kapcsolatban. 1955, SZTFH Adattár T.1660

LENGYEL, Endre. Szarvaskői wehrilit-ultrabázit készletszámítás. 1956, SZTFH Adattár T.1525

1.7. Hélium

A hazai szénhidrogén- és inertgáz-előfordulások hélium koncentrációjának vizsgálata az 1990-es évek óta folyik, elsősorban tudományos célzattal, a gázok eredetének és korának meghatározása érdekében. Jelentősebb koncentrációjú előfordulásokat ismerünk Hajdúszoboszló, Ebes¹³ valamint Répcelak¹⁴ környékéről, de említésre méltó a szeghalmi mező koncentrációértéke is¹⁵. E kisszámú adat szerint Magyarországon jelentős hélium koncentráció szénhidrogén-gázhoz vagy nitrogén és szénhidrogén-gáz keverékében mutatható ki, a széndioxid telepek héliumtartalma elenyésző. Az áttekintésből ugyanakkor az is látszik, hogy az országos, szisztematikus vizsgálatok hiányoznak, így a szénhidrogén és egyéb ismert „inert gáz” előfordulások tényleges potenciálja kevésbé ismert. Ki kell jelenteni, hogy a geotermikus hasznosításokhoz kapcsolódó esetleges hélium potenciál egyáltalán nem kutatott. A korai, igen csekély számú eredmény ugyanakkor akár rendkívül jelentős potenciált is jelezhet.

1.8. Lítium

A lítium magyarországi előfordulását korábban nem kutatták, hiszen ipari jelentősége a lítium-akkumulátorok megjelenése előtt nem volt. Sporadikus, bizonytalan adatok a Zempléni-hegységből mutattak pontszerű dúsulásokat¹⁶, de a kimutatott indikációk további kutatása nem történt meg. A világban mintegy 15 éve felfutó lítium kutatás eredményeit felhasználva jelöltük ki Magyarországon azokat a területeket, melyek a földtani analógiák alapján perspektivikusak lehetnek. Ezek alapján Északkelet-Magyarország savanyú vulkanitjainak egyes hidrotermás elváltozást szenvedett közetei, kalderakitöltő vulkanoszediment formációi jöhetnek szóba. Hasonló kőzetekben és földtani környezetben van az ismert szerbiai Jadar lítium és bór előfordulása is. Eddigi kutatásaink alapján a legígéretesebb terület az Erdőbénye melletti vulkáni-üledékes sorozatban található. Az Eb-165-ös archív fúrásban a lítium koncentrációja a fúrás alja felé egyértelműen növekszik. A fúrás legmélyebb pontján elhelyezkedő agyagos erekben a lítium koncentrációja eléri az 542 mg/kg értéket¹⁷. A mélység felé egyértelműen növekvő lítium koncentrációk miatt a terület perspektivikusnak tűnik.

¹³ BALLENTINE, Chris J; O'NIONS, Keith R; OXBURGH, Ernest Ronald; HORVÁTH, Ferenc; DEÁK, József. Rare gas constraints on hydrocarbon accumulation, crustal degassing and groundwater flow in the Pannonian Basin, *Earth and Planetary Science Letters*, 1991, 105.1–3: 229-246, [https://doi.org/10.1016/0012-821X\(91\)90133-3](https://doi.org/10.1016/0012-821X(91)90133-3).

¹⁴ PALCSU, László; VETŐ, István; FUTÓ, István; VODILA, Gergely., PAPP, László; MAJOR, Zoltán (2014) In-reservoir mixing of mantle-derived CO₂ and metasedimentary CH₄-N₂ fluids – Noble gas and stable isotope study of two multistacked fields (Pannonian Basin System, W-Hungary), *Marine and Petroleum Geology*, Volume 54, 216-227, <https://doi.org/10.1016/j.marpetgeo.2014.03.013>

¹⁵ SHERWOOD-LOLLAR, Barbara; O'NIONS, Keith R; BALLENTINE, Chris. Helium and neon isotope systematics in carbon dioxide-rich and hydrocarbon-rich gas reservoirs, 1994, *Geochimica et Cosmochimica Acta*, 58.23: 5279-5290, [https://doi.org/10.1016/0016-7037\(94\)90311-5](https://doi.org/10.1016/0016-7037(94)90311-5).

¹⁶ MÁTYÁS Ernő; VÁRHEGYI Győző. Jelentés a Tokaji-hegység ritkafém kutatási eredményeiről. 1979, Kéziratos jelentés, p. 20., SZTFH Adattár T 15155.

¹⁷ TÖRÖK, Kálmán; JÁGER, Viktor; MÉSZÁROS NÉ TURI, Judit. (szerk) Kritikus ásványi nyersanyag potenciál (például ritkaföldfémek, lítium) vizsgálata. 1. modul. Kritikus elemek

Egy másik típusú, az utóbbi években világszerte is jelentős figyelmet kapó előfordulás, amely Magyarországon is perspektivikus lehet, a geotermikus és olajkísérő vizekben oldott állapotban található lítium. A hazai előfordulások archív mérési adatainak statisztikai feldolgozása alapján több területen, elsősorban a Dél- és Közép-Alföldön, valamint Északnyugat- és Délnyugat-Dunántúlon figyelhetőek meg nagyobb (10 mg/l feletti) lítiumkoncentrációk. Ezekre az adatokra alapozva az SZTFH Földtani Szolgálat országos lítiumkutatói projektet indított, amely során a perspektivikus területeken működő szénhidrogén-termelő és geotermikus rendszerek mintázását és modern analitikáját végzi el.

Az előzetes adatok megerősítik az archív adatok által kijelölt perspektivikus területeken a mélységi vizek emelkedett, illetve helyenként kifejezetten magas lítiumkoncentrációját (>100 mg/l). Az új vizsgálatok egyértelműen jelzik, hogy a nagyobb lítiumkoncentrációk az idősebb, illetve nagyobb mélységben elhelyezkedő földtani egységekhez kötődnek. A vizsgálatok várhatóan 2026-ra fognak országos lefedettséget biztosítani. A kutatási program eredményeként kijelölhetők lesznek a további kutatásra javasolt, stratégiai perspektivikus területek.

1.9. Ritkaföldfémek

A ritkaföldfémek csoportjának elemeit leginkább az elektronikai ipar hasznosítja, valamint a zöldenergia előállításához nélkülözhetetlenek. A legnagyobb mennyiségű ritkaföldfém dúsulást a hazai vörösiszapokban mértük¹⁸, bár vannak elszigetelt minták vagy kis mennyiségben található kőzetek, amelyekben az összes ritkaföldfém+ittrium ($\Sigma\text{RFF}+\text{Y}$) koncentráció magasabb.

Természetes előfordulásokat elemezve különböző perspektivikus kőzetekben több helyen kaptunk jelentősnek mondható koncentrációkat az eddig elvégzett vizsgálatok során:

- Az úrkúti mangán érc foszforitos gumói 0,1, illetve 0,5 m/m% összes ritkaföldfém+ittrium mennyiséget tartalmaznak¹⁶.
- A Balaton-felvidéken a bádeni-pannon Vöröstói Formációba tartozó agyagos minták esetében a legmagasabb ritkaföldfém-koncentráció 1502,62 mg/kg volt. A kőzetben található vasas konkréciókból három esetben 1670,3; 5991,8; és 6245,8 mg/kg $\Sigma\text{RFF}+\text{Y}$ koncentrációt mértünk¹⁹, ami a földkéreg átlagának 9,92; 35,59; illetve 37,1-szerese.
- Pécestől délre, a Nagypárad melletti pannon homokban létesült bányában egy megközelítőleg 1 méter vastag homokrétegben a ritkaföldfémek a titánnal és a cirkóniummal együtt dúsulnak a 63 μm alatti frakcióban. Itt a TiO_2 mennyisége 2,72 m/m%-ig, a cirkónium 2085–3911 mg/kg-ra, (0,2–0,39 m/m%), a ritkaföldfémek+ittrium együttes mennyisége 808–

potenciálja hazai érctelepek és kőzetek geokémiai vizsgálata alapján. 2024, Jelentés SZTFH Földtani Adattár.

¹⁸ TÖRÖK Kálmán. (szerk.) Magyarország ritkaföldfém potenciáljának kutatása. 2012, 6/2012. MBFH jelentés SZTFH Adattár, Kézirat.

¹⁹ TÖRÖK Kálmán. (szerk.) 5/2014 Magyarország érc- és ritkaföldfém potenciáljának felmérése, érces területek koncessziós előkészítése. 2014, SZTFH Adattár, Kézirat.

TÖRÖK Kálmán. (szerk.) 5/2015 Magyarország érc- és ritkaföldfém-potenciáljának felmérése, érces területek koncessziós előkészítése 2015, MFGI-MBFH együttműködés. SZTFH Adattár, Kézirat.

1137 mg/kg-ra ment föl²⁰. Ez utóbbi eredmény, valamint az a tény, hogy a világ Ti és Zr termelésének jelentős részét torlatokból nyerik, felveti a hazai homok kutatásának szükségességét.

Bányászati és ipari hulladékok (másodlagos nyersanyagok) kritikus nyersanyag potenciálja

Az SZTFH Földtani Szolgálatának és elődintézményeinek tevékenysége keretében régóta folyik a hazai meddőhányók, ipari hulladékok feltérképezése, leltárba foglalása és kémiai elemzése mind környezetvédelmi, mind pedig másodlagos nyersanyagfelhasználási szempontból. Ennek során több olyan meddőhányót vizsgáltunk, melynek kritikus nyersanyag(ok) kinyerése szempontjából jelentősége lehet.

1.10. Vörösiszap

A vörösiszap az alumínium gyártás során képződött oldási maradék. Az alumínium ércéből, a bauxitból az úgynevezett Bayer-eljárás során az alumínium-oxid nagy része kioldható marónátronnal (NaOH), egyéb összetevői pedig nem, ez utóbbit nevezzük vörösiszapnak. A Bayer-eljárás során az alumínium mellett a gallium kinyerésére is van lehetőség. A hazai bauxitbányászat és timföldgyártás maradékeként mintegy 50 Mt vörösiszap halmozódott föl eddig. A vörösiszapban a timföld kinyerése után relatíve felszaporodnak a maradék elemek, mint a vas, a titán, a vanádium, a cirkónium és a ritkaföldfémek is.

A világpiaci helyzet hatására 2011-ben indult ELGI-MBFH-MÁFI közös kutatás keretében megmintáztuk a hazai vörösiszap tározókat. A begyűjtött mintákat ICP-MS-sel elemeztük. Az elemzések eredményeként kiderült, hogy a vörösiszap minták összes ritkaföldfém+ittrium tartalma figyelemre méltó (973 - 1572 mg/kg) emellett más kritikus elem, mint például a vanádium is dúsul benne. Az ajkai vörösiszapról 3 mintán ICP-OES-sel mértünk 795–890 mg/kg vanádiumot²¹, ami azt mutatja, hogy a vanádium a vörösiszap esetleges feldolgozásakor haszonanyagként számba vehető a fentebb említett, jelentős mennyiségű TiO₂-dal (2–4 m/m%) együtt.

A mérések alapján 50 Mt vörösiszappal, 1255 mg/kg átlagos összeritkaföldfém koncentrációval és 842,5 mg/kg átlagos vanádium koncentrációval számolva mintegy 62 762 t ritkaföldfém és ~ 40 000 t vanádium vagyona számítható (3. táblázat).

3. táblázat: A magyarországi vörösiszapok átlagos ritkaföldfém koncentrációja és mennyisége 50 Mt vörösiszapról vonatkoztatva¹⁹

²⁰ TÖRÖK Kálmán. (szerk.) M2-9/2014. Ritkaföldfémek dúsulásának vizsgálata limonitos-goethites homokokban. 2015a, SZTFH Adattár, Kézirat.

²¹ TÖRÖK Kálmán. (szerk.) Magyarország ritkaföldfém potenciáljának kutatása. 2012, 6/2012. MBFH jelentés SZTFH Adattár, Kézirat.

Elem	átlag [mg/kg]	készlet (t) 50 Mt vörösiszapra
Ittrium, Y	163	8 172
Lantán, La	247	12 341
Cérium, Ce	439	21 961
Prazeodímium, Pr	53	2 659
Neodímium, Nd	200	10 020
Szamárium, Sm	39	1 935
Európium, Eu	7	361
Gadolínium, Gd	29	1 462
Terbium, Tb	5	263
Diszprózium, Dy	28	1 422
Holmium, Ho	6	297
Erbium, Er	16	816
Túlium, Tm	3	131
Itterbium, Yb	16	800
Lutécium, Lu	2	122
Összes ritkaföldfém	1255	62 762

Mind Magyarországon, mind pedig külföldön fejlesztettek ki különböző eljárásokat a ritkaföldfémek vörösiszapból való kinyerésére. Jelen állás szerint lúgos kioldással, ioncserés kémiai eljárásokon alapuló technológiákkal nyerhetők ki, de több fejlesztés is indult új eljárások kidolgozásának céljából (pl. biológiai bontással). A gazdaságosságról még nem áll rendelkezésre érdemi információ, illetve a környezetvédelmi megfontolásokat is mérlegelni szükséges, de tekintettel a világpiaci keresletre, belátható időn belül elérhető lehet a technológiai érettség gazdaságosság szempontjából is értelmezhető szintje.

1.11. Szénmeddő és a magyarországi szénhamu vizsgálatok eredményei

A világon számos helyen mutattak ki, tártak fel, illetve bányásztak olyan kőszén, amelynek nyomelem tartalma hasznosítható, műrevaló és a szén kitermelésének gazdaságossági mutatóit is javítja. Ezek közül a kritikus elemek közé tartozó germánium egyik fő forrása a polimetallikus ércek mellett a kőszén, melyet főleg Kínában és Oroszország távol-keleti részén bányásznak. Az előbb említett két elemen kívül más ritka nyomelemek (pl. ritkaföldfémek, arany, ezüst, platinafémek, berillium, szkandium, vanádium, gallium, antimon, cézium, molibdén, volfrám, rénum) is dúsulhatnak és melléktermékként kitermelhetőek. A számos külföldi irodalmi adat ellenére Magyarországon nagyon kevés modern módszerekkel mért adat áll rendelkezésünkre a szén nyomelem-tartalmáról.

A korábbi kutatásaink a mecseki szénekben jelentősnek mondható koncentrációkat mutattak egyes kritikus elemekből²². Az összes ritkaföldfém+ittrium koncentráció 625-753 mg/kg között változik, ami ugyan a földkéreg átlagához képest 3,7-4,5-szörös dúsulást jelent, de például a hazai vörösiszapokban ennél megközelítőleg kétszer nagyobb az összes ritkaföldfém+ittrium tartalom.

²² TÖRÖK Kálmán. (szerk.) Magyarország ritkaföldfém potenciálja. 2013, MFGI projektjelentés. SZTFH Adattár, Kézirat.

2018-ban a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium megbízásából a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat a „Hazai szénvagyon és hasznosítási lehetőségei” című projekt keretében 3 hazai szén területen végzett mintavételt, és a mintákból nyomelemzést²³.

Az eredmények azt mutatják, hogy a mecseki szénekben a titán (átlagosan 0,8 m/m% közeli értékkel) és a cirkónium (1216 mg/kg) mennyisége a leginkább figyelemre méltó, de mindenképpen további kutatásokra érdemes dúsulásokat tapasztaltunk a nióbium, a tantál és a ritkaföldfémek+ittrium esetében is.

A projektben végzett nyomelem méréseink rávilágítottak a galliumban rejlő esetleges lehetőségekre. A szakirodalomból ismertek különböző eljárások a gallium kinyerésére²⁴ (pl., 2014; Fang & Gesser, 1996; Gutiérrez et al, 1997), melyek esetleg sikerrel alkalmazhatók lehetnek a mecseki szén gallium tartalmának hasznosítására. Az általunk mért mennyiségek (47,1-107 mg/kg a kőszénmintákban, valamint 29-46,2 mg/kg az erőművi pernyében) mindenképpen figyelemre méltóak, és további vizsgálatok elvégzésére ösztönzőek, hiszen nemcsak egyes pontmintákban kaptunk biztató eredményeket, hanem a lelőhelyi átlagmintának tekinthető erőművi salakban is olyan mennyiségeket kaptunk, amelyeket korábban a hazai bauxitokban detektáltak, illetve sikeresen kinyertek és hasznosítottak.

A meddőhányó anyagában mért 29-46 mg/kg galliummal számolva a 30 millió tonnás salakmennyiségben ~1140 t gallium van. Ez a mennyiség összevethető a bauxitokban levő és kinyert gallium koncentrációjával. A gallium hordozó fázisának kiderítésére és annak kinyerésére egyelőre nem történtek kísérletek. Ahogy fentebb jeleztük, a salakhányóban a titán is jelentős mennyiséget (nagyjából 1 m/m%) képvisel. A 30 millió tonnás salak és pernye mennyiséggel, illetve a maximális kihozattal számolva ez 300 000 t TiO₂ készletet jelent.

Fontos további kutatási irány a titán, a cirkónium és a gallium kötődésének meghatározása, és a dúsítás, kinyerés módjának kidolgozása.

Konklúzió

A fenti összefoglaló azt mutatja, hogy az archív és új kutatási eredmények alapján vannak biztató kritikus nyersanyag indikációk Magyarországon. Ezek egy része egyelőre inkább csak pontszerű, illetve kisléptékű (maximum feltárás szintű) előfordulás, de vannak jelentősnek mondható feltárt vagyonok is (mint pl. bauxit, réz, kokszolható kőszén). Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a kritikus nyersanyagok szempontjából perspektivikusnak tekinthető formációk közül eddig keveset sikerült feltárni és vizsgálni. A hazai kritikus nyersanyag potenciál megbízható megítélésére még a legtöbb területen további célirányos és szisztematikus

²³ TÖRÖK, Kálmán.; BERTALAN, Éva; MENICH, Erika; HORVÁTH, Zsolt; FALUS, György. Szénhamuminták geokémiai vizsgálata. In PÜSPÖKI Z. (főszerk.) A hazai szénvagyon és hasznosítási lehetőségei. 2018, Magyar Bányászati és Földtani szolgálat, Budapest, pp. 238-246. ISBN 978-963-671-314-0.

²⁴ ARROYO, Fatima; FONT, Oriol; CHIMENOS, Josep; PEREIRA, Constantino Fernandez; QUEROL, Xavier; COCA Pilar. IGCC fly ash valorisation. Optimisation of Ge and Ga recovery for an industrial application. *Fuel Processing Technology* 2014, 124: 222–227.

FANG Zheng; GESSER Hyman D. Recovery of gallium from coal fly ash. *Hydrometallurgy* 1996, 41:187–200.

GUTIÉRREZ, Beatriz; PAZOS Carmen; COCA José. Recovery of gallium from coal fly ash by a dual reactive extraction process. *Waste Management & Research*, 1997, 15:371–382.

kutatásra van szükség. Ennek legfontosabb célterületeit és kutatási lépéseit idén az SZTFH Földtani Szolgálatának vezetésével, és széles körű szakmai összefogással elkészült Nemzeti Feltérési Programban rögzítettük.

Irodalomjegyzék

- ARROYO, Fatima; FONT, Oriol; CHIMENOS, Josep; PEREIRA, Constantino Fernandez; QUEROL, Xavier; COCA Pilar. IGCC fly ash valorisation. Optimisation of Ge and Ga recovery for an industrial application. *Fuel Processing Technology* 2014, 124: 222–227.
- BALLENTINE, Chris J; O'NIONS, Keith R; OXBURGH, Ernest Ronald; HORVÁTH, Ferenc; DEÁK, József. Rare gas constraints on hydrocarbon accumulation, crustal degassing and groundwater flow in the Pannonian Basin, *Earth and Planetary Science Letters*, 1991, 105.1–3: 229–246, [https://doi.org/10.1016/0012-821X\(91\)90133-3](https://doi.org/10.1016/0012-821X(91)90133-3).
- FANG Zheng; GESSER Hyman D. Recovery of gallium from coal fly ash. *Hydrometallurgy* 1996, 41:187–200.
- GUTIÉRREZ, Beatriz; PAZOS Carmen; COCA José. Recovery of gallium from coal fly ash by a dual reactive extraction process. *Waste Management & Research*, 1997, 15:371–382.
- HERNYÁK, Gábor; HARNOS, János; GULYÁS, Pálné; BICS, István; BALLA, László. Rudabányai hegység szinesfémérc kutatás eredményei 1971–1980 között és további kutatási feladatok. 1981, SZTFH Adattár, KFH 4594
- KOMLÓSSY, György; (főszerk.), CSILLAG, János; FÖLDESSY, János; GASZTONYI, Éva; POLGÁR, István; SZEBÉNYI, Géza; (szerk.), SZENDREY, András; SZILÁGYI, Gábor. Recsk II (mélysínt) egységesített földtani zárójelentés. Kézirat. Geo-Kom Kft., Bp, Recski Ércbányák Rt. 2001, SZTFH Adattár T-20093.
- KREISCHER, Károly; LUKÁCS, László; RADOVITS, László. (1973) Pátka – Kőrákás-hegy-i szinesérc bányá zárójelentése. SZTFH Adattár, MBFHT, T.4055
- KUN, Béla. Mozaikok a nyugat–mátrai ércbányászat történetéből. *Bányászattörténeti közlemények*, 2010, 10. (2.), 86–99.
- LENGYEL, Endre. Összefoglaló földtani jelentés a szarvaskői wehrliit-kutatással kapcsolatban. 1955, SZTFH Adattár T.1660
- LENGYEL, Endre. Szarvaskői wehrliit-ultrabázis készletszámítás. 1956, SZTFH Adattár T.1525
- MÁTYÁS, Ernő; VÁRHEGYI, Győző. Jelentés a Tokaji-hegység ritkafém kutatási eredményeiről. 1979, Kézirat, jelentés, p. 20., SZTFH Adattár T 15155.
- PALCSU, László; VETŐ, István; FUTÓ, István; VODILA, Gergely., PAPP, László; MAJOR, Zoltán (2014) In-reservoir mixing of mantle-derived CO₂ and metasedimentary CH₄–N₂ fluids – Noble gas and stable isotope study of two multistacked fields (Pannonian Basin System, W-Hungary), *Marine and Petroleum Geology*, Volume 54, 216–227, <https://doi.org/10.1016/j.marpetgeo.2014.03.013>
- SHERWOOD-LOLLAR, Barbara; O'NIONS, Keith R; BALLENTINE, Chris. Helium and neon isotope systematics in carbon dioxide-rich and hydrocarbon-rich gas reservoirs, 1994, *Geochimica et Cosmochimica Acta*, 58.23: 5279–5290, [https://doi.org/10.1016/0016-7037\(94\)90311-5](https://doi.org/10.1016/0016-7037(94)90311-5).
- SZABÓ, Zoltán. Mangániszap kutatása és készletszámítása. 2004, Kézirat, Úrkút, Irrattár
- SZABÓ, Zoltán. Bakonyi mangánérc bányászata. 2006, Mangán Kft., Úrkút, 655 p.

- SZANTNER, Ferenc; KNAUER, József; MINDSZENTY, Andrea. Bauxitprognózis. 1986, p. 472. Veszprémi Akadémiai Bizottság, Veszprém.
- VIDACS Aladár. A közép-mátrai új színesfémterület kutatásának összefoglaló értékelése. 1965 SZTFH Adattár, Kézirat J13.
- TÖRÖK Kálmán. (szerk.) Magyarország ritkaföldfém potenciáljának kutatása. 2012, 6/2012. MBFH jelentés SZTFH Adattár, Kézirat.
- TÖRÖK Kálmán. (szerk.) Magyarország ritkaföldfém potenciálja. 2013, MFGI projektjelentés. SZTFH Adattár, Kézirat.
- TÖRÖK Kálmán. (szerk.) 5/2014 Magyarország érc- és ritkaföldfém potenciáljának felmérése, érces területek koncessziós előkészítése. 2014, SZTFH Adattár, Kézirat.
- TÖRÖK Kálmán. (szerk.) 5/2015 Magyarország érc- és ritkaföldfém-potenciáljának felmérése, érces területek koncessziós előkészítése 2015, MFGI-MBFH együttműködés. SZTFH Adattár, Kézirat.
- TÖRÖK Kálmán. (szerk.) M2-9/2014. Ritkaföldfémek dúsulásának vizsgálata limonitos-goethites homokokban. 2015a, SZTFH Adattár, Kézirat.
- TÖRÖK, Kálmán.; BERTALAN, Éva; MENICH, Erika; HORVÁTH, Zsolt; FALUS, György. Szénhamuminták geokémiai vizsgálata. In PÜSPÖKI Z. (főszerk.) A hazai szénvagyron és hasznosítási lehetőségei. 2018, Magyar Bányászati és Földtani szolgálat, Budapest, pp. 238-246. ISBN 978-963-671-314-0.
- TÖRÖK, Kálmán. (szerk.) HGFO-7 Kritikus elemek potenciálja Magyarországon. 2020, Jelentés SZTFH Földtani Adattár.
- TÖRÖK, Kálmán. (szerk.) FGFO/FLO-1 A litoszféra szerkezete és kritikus elempotenciáljának alap- és alkalmazott kutatása. 2021, Jelentés SZTFH Földtani Adattár.
- TÖRÖK, Kálmán. (szerk.) Kritikus ásványi nyersanyag potenciál (például ritkaföldfémek, lítium) vizsgálata. 1. modul. Kritikus elemek potenciálja hazai értelepek és kőzetek geokémiai vizsgálata alapján. 2022, Jelentés SZTFH Földtani Adattár.
- TÖRÖK, Kálmán; JÁGER, Viktor; MÉSZÁROSNÉ TURI, Judit. (szerk.) Kritikus ásványi nyersanyag potenciál (például ritkaföldfémek, lítium) vizsgálata. 1. modul. Kritikus elemek potenciálja hazai értelepek és kőzetek geokémiai vizsgálata alapján. 2024, Jelentés SZTFH Földtani Adattár.

Jogforrás:

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2024/1252 RENDELETE a kritikus fontosságú nyersanyagokkal való biztonságos és fenntartható ellátást biztosító keret létrehozásáról és a 168/2013/EU, az (EU) 2018/858, az (EU) 2018/1724 és az (EU) 2019/1020 rendelet módosításáról; online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401252

NIS2 IRÁNYELV A HAZAI VERSENYKÉPESSÉG TÜKRÉBEN

THE NIS2 DIRECTIVE IN THE CONTEXT OF DOMESTIC COMPETITIVENESS

Szerzők:

dr. KOVÁCS Katalin – katalin.kovacs@sztfh.hu – *jogi referens*, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága

dr. SZEMETI Ferenc – ferenc.szemeti@sztfh.hu – *kiberbiztonsági igazgató*, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága

PAPPNÉ SZABÓ Dorina Barbara – barbara.dorina.szabo@sztfh.hu – *informatikai biztonsági mérnök*, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága

Absztrakt:

A digitális versenyképesség kulcsfontosságú szerepet játszik a hazai és az európai környezetben. Azok a vállalatok, amelyek képesek alkalmazkodni és kihasználni a digitális technológiák nyújtotta lehetőségeket, általában hatékonyabban tudnak működni, versenyképesebbek és innovatívabbak lehetnek. De az új technológiák és a digitalizáció térnyerésével és alkalmazásával korábban ismeretlen kockázatok jelentek meg.

A kibertámadások számossága és a támadások során okozott közvetlen és közvetett károk olyan jelentős mértéket öltöttek az elmúlt időszakban, amelyek nem csak a vállalatok működésében, de társadalmi és politikai szinten is jelentősek. A hazai vállalatok versenyképességének fenntartása ma már elképzelhetetlen a megfelelő szintű kiberbiztonsági intézkedések alkalmazása nélkül.

A NIS2 irányelv és annak hazai implementációja a hazai érintett szervezetek esetében előtérbe, illetve új alapokra helyezi a kiberbiztonságot, miközben reagál a XXI. század kihívásaira. Az irányelv és annak hazai implementációjának célja, hogy olyan magas szintű kiberbiztonság valósuljon meg minden, a szabályozás hatálya alá tartozó szervezet esetében, amely képessé teszi a szervezetet arra, hogy reagálni tudjon a kibertérből érkező fenyegetésekre, hatékonyan kezelje azokat, miközben az üzletmenetfolytonossága biztosított marad.

A tanulmányban azt vizsgáljuk, hogy miért volt szükség az irányelvre, továbbá, hogy az az alapján megfogalmazott védelmi intézkedések milyen módon képesek támogatni a szervezetek kiberbiztonsági felkészültségét, valamint, hogy milyen előnyökkel járhat a megfelelő védelmi képességek kialakítása a vállalatok versenyképességének szempontjából.

Kulcsszavak:

NIS2 irányelv, kiberbiztonság, versenyképesség

Abstract

Digital competitiveness plays a pivotal role in both the domestic and European contexts. Companies that are able to adapt to and capitalize on the opportunities afforded by digital technologies tend to operate more efficiently, maintain a competitive edge, and foster greater innovation. However, the rise and application of new technologies and digitalization have introduced previously unrecognized risks.

The frequency of cyberattacks and the direct and indirect damages caused by these incidents have reached such significant proportions in recent times that their impact is felt not only in the operations of businesses but also at social and political levels. The maintenance of the competitiveness of domestic enterprises is now inconceivable without the implementation of adequate cybersecurity measures.

The NIS2 Directive and its domestic implementation place cybersecurity at the forefront for organizations within the scope of the regulation, laying a new foundation while responding to the challenges of the 21st century. The objective of the directive and its domestic implementation is to ensure a high level of cybersecurity for all affected organizations, enabling them to effectively respond to threats emanating from cyberspace and manage these threats, all while ensuring the continuity of business operations.

This study examines the necessity of the directive, the ways in which the protective measures articulated therein can support organizations' cybersecurity preparedness, and the potential benefits of establishing robust defense capabilities for enhancing the competitiveness of companies.

Keywords:

NIS2 directive, cybersecurity, competitiveness

1. BEVEZETÉS

A téma aktualitása

2022. december 14-én jelent meg az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2555 irányelve (a továbbiakban: NIS2 irányelv) az Európai Unió egész területén egységesen magas szintű kiberbiztonságot biztosító intézkedésekről (NIS2), melynek célja, hogy az egész Unióban egységesen magas szintű kiberbiztonság valósuljon meg.

A NIS2 irányelv hatályon kívül helyezte a korábbi évtizedben született uniós szintű szabályozást, az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1148 irányelvét (a továbbiakban: NIS1 irányelv), mely egy igazán fontos és előremutató lépés volt az EU kibervédelmi intézményrendszereinek kialakításában, az alapszabályok megalkotásában, és az Unión belüli, nemzetközi kiberbiztonsági együttműködés kereteinek kialakításában. Ugyanakkor a gyorsan változó technológia, az újonnan megjelenő támadási lehetőségek és felületek, illetve a COVID-járvány következtében robbanásszerűen fejlődő digitalizáció olyan új kockázatokat hozott, melyek átfogóbb, egységesebb, valamint a korábbinál több szektort lefedő és jelentősen kibővített szabályozást igényeltek.

Az irányelv nemzeti jogba történő átültetésének, valamint az abban előírt kötelezettségek, védelmi intézkedések alkalmazásának határideje 2024. október 18. volt. A hazai jogalkotó feladatát határidő előtt, úgy az irányelvvel, mint a szakmai legjobb gyakorlattal összhangban megtette. A hazai szabályozás következtében olyan kiberbiztonsági felügyeleti megoldás alakult ki, melyben az állami szereplők és a magánszféra vállalkozásai egyaránt fontos szerepet kaptak. A kötelezett vállalkozás felelőssége a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatóságnál (a továbbiakban: SZTFH) történő regisztráció, valamint a jogszabályban meghatározott védelmi intézkedések alkalmazása és védelmi rendszerének auditáltatása. A Hatóság által támasztott feltételeknek megfelelő és nyilvántartásba vett auditor vállalkozások ellenőrzik, hogy a kötelezettek a szükséges védelmi intézkedéseket az elvártaknak megfelelően alkalmazzák-e, az erről készült jelentéseket pedig gépi feldolgozásra alkalmas módon juttatják el a Hatósághoz feldolgozásra.

A téma aktualitását egy 2022-es irányelv vonatkozásában leginkább az adja, hogy a kötelezetteknek 2025. augusztus 31-ig kellett szerződést kötni az auditorokkal, az auditoknak pedig 2026. június 30-ig kell megtörténni.

2. AZ IRÁNYELV

2.1 NIS2 irányelv előzményei

Az Európai Unió (a továbbiakban: EU) már a 2010-es évek közepén felismerte a hálózati és információs rendszerek és szolgáltatások szerepét a gazdasági és társadalmi tevékenységek, valamint a belső piac működése szempontjából. Bár a tagállamok között korábban is megfigyelhető volt az együttműködés az információbiztonság területén, hiányzott a közös intézményrendszer. A növekvő számú és egyre szélesebb kört érintő biztonsági események egyre inkább felhívták az Unió figyelmét az incidensek okozta károk megelőzésének, illetve az azokra való megfelelő szintű ellenállóképesség kialakításának fontosságára. A hálózati és információs rendszerek biztonságáról szóló irányelv (a továbbiakban: NIS irányelv) 2016. július 19-én jelent meg az EU hivatalos lapjában.

2.2 A NIS irányelv

Az irányelv célja az volt, hogy minden tagállam rendelkezzen minimális képességekkel, a szükséges intézményekkel, szabályokkal, valamint a hálózat- és információbiztonság magas szintjét biztosító nemzeti szintű stratégiával, amelyek által a hálózati és információs rendszerek biztonsága az egész Unióban egységesen magas szinten kerülhet biztosításra. Amellett, hogy az irányelv meghatározta az Unió közös minimumkövetelményeit és képességeit, felállította a közös intézmény- illetve fogalmi és eszköztárrendszert is, amelynek alapja a tagállamok által kialakított struktúra fenntartása volt.

Az irányelv 6 szektort azonosított alapvető szolgáltatást nyújtó ágazatként:

- Energia;
- Közlekedés;
- Banki szolgáltatások;
- Pénzügyi piaci infrastruktúrák;
- Egészségügy, valamint
- Ivóvízellátás- és elosztás.

A fenti alapvető szolgáltatásként azonosított szektorok mellett hetedik ágazatként jelent meg a digitális infrastruktúra, vagyis a digitális szolgáltatók.

Az irányelv rendelkezései nem terjedtek ki a mikro- és kisvállalkozásokra, illetve a más EU-s szintű, IT-biztonságot érintő ágazati szabályozás hatálya alá tartozó szervezetekre, a nemzeti ágazati kijelölési kritériumokat nem teljesítő alapvető szolgáltatókra, valamint a gyártókra és fejlesztőkre. Mindezek alapján az irányelv tagállamok általi végrehajtása jelentős eltéréseket mutatott legfőképp a hatály tekintetében, amelynek meghatározása nagyrészt a tagállamok mérlegelési jogkörében maradt. Emellett nagyon tág mérlegelési jogkört biztosított a tagállamoknak a biztonsági és eseményjelentési kötelezettségek végrehajtása tekintetében.

A NIS irányelv volt az első átfogó uniós jogszabály, amelynek célja a hálózati és információs rendszerek kiberbiztonságának fokozása az EU gazdasága és társadalma számára létfontosságú szolgáltatások védelme érdekében. Katalizátorként szolgált az uniós kiberbiztonság intézményi

és szabályozási megközelítésében, utat nyitva a gondolkodásmód jelentős változásának.²⁵ Azonban a kibertérben bekövetkezett változások, a technológia gyors és nagymértékű fejlődése mellett az irányelv által megfogalmazott cél egyre nehezebben volt teljesíthető az abban megfogalmazott követelmények szerint, így 2020 decemberében az Európai Bizottság az irányelv felülvizsgálatát javasolta.

2.3 A NIS2 irányelv hazai implementációja

A NIS2 irányelv a hálózati és információs rendszerek biztonságának az egész Unióban egységesen magas szintjét biztosító intézkedésekről szóló, az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1148 irányelvét (a továbbiakban: NIS1 irányelv) váltotta fel.

Hatályba lépett 2023. január 16-án, az Unió egész területén egységesen magas szintű kiberbiztonságot biztosító intézkedésekről, valamint a 910/2014/EU rendelet és az (EU) 2018/1972 irányelv módosításáról és az (EU) 2016/1148 irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2555 irányelve (a továbbiakban: NIS2 irányelv), amelynek nemzeti jogba történő átültetési határideje 2024. október 18. volt.

A NIS1 irányelv végrehajtásának jogszabályi alapjait az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvény, valamint az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény és végrehajtási rendeletei valósították meg.

A NIS2 irányelv magyar jogrendbe ültetését – az EU országai közül elsőik között – a kiberbiztonsági tanúsításról és a kiberbiztonsági felügyeletről szóló 2023. évi XXIII. törvény (a továbbiakban: Kibertantv.) kihirdetésével kezdte meg Magyarország.

A Kibertantv. hatályba lépése óta eltelt időben szerzett tapasztalatok és a kibertámadások megszorodó száma alapján indokoltá vált a kiberbiztonsággal foglalkozó állami szervezetrendszer felülvizsgálata és átalakítása is, valamint célszerűvé vált a kiberbiztonságra vonatkozó alapvető szabályok egységesítése, egy törvényben való megjelenítése. 2025. január 1-től hatályba lépett a Magyarország kiberbiztonságáról szóló 2024. évi LXIX. törvény (a továbbiakban: Kiberbiztonsági tv.)

²⁵ az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2555 irányelve

3. A 2024. ÉVI LXIX. TÖRVÉNY SZEMÉLYI HATÁLYA A SZABÁLYOZOTT TEVÉKENYSÉGEK FELÜGYELETI HATÓSÁGA KIBERBIZTONSÁGI FELÜGYELETI JOGKÖRÉBE TARTOZÓ SZERVEZETEK VONATKOZÁSÁBAN

Az SZTFH az alább meghatározott szervezetek és azok elektronikus információs rendszerei vonatkozásában lát el kiberbiztonsági felügyeletet:

A Kiberbiztonsági törvény (1. § (1) bekezdés d) pont) hatálya kiterjed azokra a 2. és 3. melléklet szerinti szervezetekre, amelyek a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló törvény (a továbbiakban: Kkv tv.) szerint középvállalkozásoknak minősülnek vagy meghaladják a középvállalkozásokra vonatkozóan előírt küszöbértékeket, és nem tartoznak az a) pont hatálya alá,

és e) pontja szerinti szervezetek – méretüktől függetlenül –, illetve az a) pont hatálya alá nem tartozó, a 2. és 3. melléklet szerinti szervezetekre, ha a szervezet

ea) elektronikus hírközlési szolgáltató,

eb) bizalmi szolgáltató,

ec) DNS-szolgáltató,

ed) legfelső szintű doménnév-nyilvántartó vagy

ee) doménnév-regisztrációt végző szolgáltató.

A Kiberbiztonsági tv. utal a Kkv tv. szerinti középvállalkozás definícióra, miszerint a középvállalkozás a foglalkoztatotti létszám alapján kevesebb mint 250 főt foglalkoztat, és az éves nettó árbevétele nem haladja meg az 50 millió eurót, vagy a mérlegfőösszege nem éri el a 43 millió eurót²⁶.

A fenti jogszabályhelyekben meghatározott érintett szervezeti kör egyértelmű körülhatárolása érdekében hangsúlyozom, hogy nem tartoznak az SZTFH felügyeleti jogkörébe a Kiberbiztonsági törvény (1. § (1) bekezdés a) pont) hatálya alá tartozó és a Kiberbiztonsági tv. 1. mellékletében felsorolt, a közigazgatási ágazathoz tartozó szervezetek.

A szervezet fogalmát a Kiberbiztonsági tv. 4. § 91. pont értelmező rendelkezése határozza meg, miszerint e törvény alkalmazásában szervezet az állami szerv vagy állami szervezet, illetve a Polgári Törvénykönyvről szóló törvény szerinti jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet.

A Kiberbiztonsági tv. szervezet definíciójára figyelemmel, nem tartozik a törvény hatálya alá a külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe, figyelemmel arra, hogy a külföldi székhelyű vállalkozások magyarországi fióktelepeiről és kereskedelmi képviseléseiről szóló 1997. évi CXXXII. törvény szerint a fióktelep a külföldi vállalkozás jogi személyiséggel nem

²⁶ Kkv tv. 3. § (1) bekezdés

rendelkező, gazdálkodási önállósággal felruházott olyan szervezeti egysége, amelyet önálló cégformaként a belföldi cégnyilvántartásban a külföldi vállalkozás fióktelepeként bejegyeztek.

A Kiberbiztonsági tv. 1. § (1) bekezdés d) pontjában a jogalkotó többek között a középvállalkozásokra meghatározott küszöbértéket írja elő feltételként, amely egyben azt is jelenti, hogy amennyiben a szervezet a 2. és a 3. mellékletben meghatározott tevékenységet folytatja, és a középvállalkozásra előírt létszámadatot meghaladja, úgy a törvény hatálya alá tartozik, akkor is, ha például önkormányzati tulajdonban áll.

A nyilvántartásba vételi kérelem elbírálása során, annak megítélése céljából, hogy a szervezet valóban folytatja-e az általa megjelölt tevékenységet, az SZTFH figyelembe veszi a Kiberbiztonsági tv. 4.§-ban foglalt értelmező rendelkezéseket, valamint közhiteles nyilvántartásból tájékozódik, avagy más hatóságoktól kér adatot, információt.

A Kiberbiztonsági tv. 2. melléklete szerinti Energetikai ágazatba többek között azok a szervezetek tartoznak, amelyek a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal közhiteles nyilvántartásában szerepelnek és a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal engedélyével rendelkeznek.

A Kiberbiztonsági tv. 2. melléklete szerinti Energetikai ágazat, Kőolaj alágazat kategóriában a behozott kőolaj és kőolajtermékek biztonsági készletezéséről szóló törvény szerinti központi készletező szervezet a Magyar Szénhidrogén Készletező Szövetség.

A Kiberbiztonsági tv. 2. melléklete szerinti Hírközlési szolgáltatás ágazatba azon szervezetek tartoznak, amelyeket a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság elektronikus hírközlési szolgáltatóként nyilvántartásba vett.

A Kiberbiztonsági tv. 3. melléklet 2. pontjában megjelölt Postai és futárszolgálatok ágazatba tartozó szolgáltatók a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Postai szolgáltatások nyilvántartásában lévő szolgáltatók.

A Kiberbiztonsági tv. 3. melléklet 3. pontjában megjelölt Élelmiszer ágazatba tartozó szervezetek azon élelmiszer-vállalkozások, amelyek nagykereskedelmi tevékenységet, valamint ipari termelési és feldolgozási tevékenységet is folytatnak.

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, valamint a Nemzeti Kereskedelmi és Fogyasztóvédelmi Hatóság minden év február 1. napjáig tájékoztatja az SZTFH-t a Kiberbiztonsági tv. 3. mellékletének 3. pontja szerinti szervezetek megnevezéséről és székhelyéről.

A Kiberbiztonsági tv. 3. melléklet 4. pontjában megjelölt Hulladékgazdálkodás ágazat szerinti szervezetek azon szervezetek, amelyek tevékenysége az alábbi TEÁOR számok valamelyikével azonosítható: 3821'25, 3821'08, 3822'08, 3832'08, 3811'25, 3812'25, 3900'25, 4687'25.

A Kiberbiztonsági tv. 3. melléklet 5. pontjában megjelölt Vegyszerek előállítása és forgalmazása ágazat esetében, az ide tartozó szervezetek típusának meghatározásánál a törvény az alábbiak szerint rendelkezik: a vegyi anyagok regisztrálásáról, értékeléséről, engedélyezéséről és korlátozásáról (REACH), az Európai Vegyianyag-ügynökség létrehozásáról, az 1999/45/EK irányelv módosításáról, valamint a 793/93/EGK tanácsi rendelet,

az 1488/94/EK bizottsági rendelet, a 76/769/EGK tanácsi irányelv, a 91/155/EGK, a 93/67/EGK, a 93/105/EK és a 2000/21/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2006. december 18-i 1907/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: REACH rendelet) 3. cikke szerinti gyártó és forgalmazó.

A REACH rendelet 21. cikke alapján minden tagállamnak ki kell jelölnie azt az illetékes hatóságot, amely felelős a rendeletben ráruházott feladatok végrehajtásáért. Magyarország vonatkozásában ezen feladatok elvégzésére a kémiai biztonságról szóló 2000. évi XXV. törvény, illetve a kémiai biztonsággal kapcsolatos nemzeti hatóság kijelöléséről, valamint a hatóság nemzetközi kapcsolattartásának rendjéről szóló 46/2004. (IV. 29.) ESzCsM rendelet 1. § (2) bekezdése szerint az országos tisztifőorvos került kijelölésre.

Tekintettel arra, hogy a Kiberbiztonsági tv. a REACH rendeletre hivatkozva határozza meg azt, hogy mely szervezet minősül kockázatos ágazatokban működő szolgáltatónak, ezért azon kérdésben, hogy valamely szervezet a REACH Rendelet 3. cikke szerinti gyártónak vagy forgalmazónak minősül-e – a fent említett jogszabályok alapján – az országos tisztifőorvos megkeresése indokolt az SZTFH részéről.

A Kiberbiztonsági tv. 3. melléklet 6. pontjában a Gyártás ágazat, Orvostechnikai eszközök és in vitro diagnosztikai orvostechnikai eszközök gyártása alágazatba azon szervezetek tartoznak, amelyek az orvostechnikai eszközök európai adatbázisában (Eudamed) vannak nyilvántartva.

A Gyártás ágazatba tartozó szervezetek alágazati besorolásban a lentebb meghatározott TEÁOR szerinti tevékenységet folytatott szervezetek:

Gyártás Ágazat/Alágazat	TEÁOR kezdő számozása
Számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása	26
Villamos berendezések gyártása	27
Máshova nem sorolt gépek és berendezések gyártása	28
Gépjárművek, pótkocsik és félpótkocsik gyártása	29
Egyéb szállítóeszközök gyártása	30
Cement-, mész-, gipszgyártás	23.5

1. táblázat: A Kiberbiztonsági tv. hatálya alá tartozó gyártás ágazathoz tartozó tevékenységek TEÁOR száma

A Digitális Szolgáltatók ágazatban doménnév regisztrációt végző szolgáltatók azon szolgáltatók, amelyek a domain.hu domain nyilvántartók által vezetett regisztrátorok oldalán megtalálhatók.

4. ÉRINTETT SZERVEZETEK KÖTELEZETTSÉGEI

4.1 Nyilvántartásba vételi kötelezettség

A törvény hatálya alá tartozó azon szervezeteknek, amelyekre az SZTFH felügyeleti jogköre kiterjed, továbbá a Kiberbiztonsági tv. 1. § (1) bekezdés b) pontja hatálya alá tartozó, többségi állami befolyás alatt álló azon gazdálkodó szervezeteknek, amelyek egyidejűleg a 2. és 3. melléklet szerinti szervezeteknek minősülnek szükséges az SZTFH-hoz nyilvántartásba vétel céljából bejelentkezni.

A szervezetek a bejelentkezési kötelezettségüknek az SZTFH-420 jelű űrlap kitöltésével és elektronikus úton történő megküldésével tudnak eleget tenni. Az érintett szervezetek kiberbiztonsági felügyeleti hatósági nyilvántartásáról szóló 23/2023. (XII.19.) SZTFH rendelet (a továbbiakban: Rendelet) részletesen szabályozza a nyilvántartásba vétel iránti kérelem tartalmi és formai követelményeit, benyújtásának módját.

4.2 Adatváltozás bejelentési kötelezettség

A szervezet vezetője köteles gondoskodni a nyilvántartásba vett adatok változásának – a változás bekövetkezésétől számított 15 napon belüli – bejelentéséről²⁷, mely az erre rendszeresített űrlapon történik.²⁸

Ezen űrlap kitöltésével van lehetősége a szervezetnek arra is, hogy a Kiberbiztonsági tv. hatálya alól kikerülés esetén kérje az SZTFH nyilvántartásából való törlését.

4.3 Felügyeleti díjfizetési kötelezettség

A felügyeleti tevékenységért kiberbiztonsági felügyeleti díjfizetési kötelezettség terheli a költségvetési szerveken kívül mindazon szervezeteket, amelyek az SZTFH nyilvántartásában szerepelnek, azonban ha a szervezet a Polgári Törvénykönyvről szóló törvény szerinti elismert vállalatcsoport (a továbbiakban: elismert vállalatcsoport) ellenőrzött tagja, helyette az uralkodó tag köteles fizetni.

A kiberbiztonsági felügyeleti tevékenységért fizetendő kiberbiztonsági felügyeleti díj mértékének és a megfizetésére vonatkozó rendelkezéseknek a megállapítása a 2/2025. (I.31.) SZTFH rendeletben történik (a továbbiakban: Felügyeleti díj rendelet).

Amennyiben a szervezet a Polgári Törvénykönyvről szóló törvény szerint elismert vállalatcsoportban, tényleges vállalatcsoportban vagy a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény szerinti anyavállalatot, leányvállalatokat és a konszolidálásba bevont közös vezetésű vállalkozásokat tartalmazó, egy konszolidációs körbe tartozó vállalkozáscsoportban vesz részt, a szervezet a részvételét a Hatóság által e célra rendszeresített elektronikus űrlapon (SZTFH-422 jelű űrlap) benyújtott – elismert vállalatcsoport esetében az uralkodó taggal közösen megtett – nyilatkozatával igazolja a Hatóság részére a tárgyév január 31. napjáig.²⁹

²⁷ Kiberbiztonsági tv. 8. § (3) bekezdés

²⁸ Rendelet 3. § (1) bekezdése

²⁹ Felügyeleti díj rendelet 2. § (1) bekezdése

Továbbá kötelezettsége a szervezetnek a tárgyévet megelőző évben közzétett számvitelről szóló 2000. évi C. törvény szerinti beszámoló hiányában nyilatkozatot tenni a tárgyévi árbevétel egész évre vetített időarányos részének összegéről.³⁰

A Hatóság részéről a kiberbiztonsági felügyeleti díjfizetésére kötelezettek – elismert vállalatcsoport esetén az uralkodó tag – tájékoztatást kapnak a felügyeleti díj mértékéről és a megfizetés módjáról a tárgyév március 31. napjáig.³¹

Abban az esetben, ha a szervezet a tárgyévben kerül a Kiberbiztonsági tv. hatálya alá, a Hatóság a nyilvántartásba vételi határozatban tájékoztatja a felügyeleti díj mértékéről és a megfizetés módjáról, azon esetet kivéve, amikor a szervezet nem rendelkezik a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény szerinti beszámoló szerinti árbevétellel.³²

Ez utóbbi esetben a szervezet a nyilvántartásba vételétől számított 90 napon belül a Hatóság által e célra rendszeresített SZTFH-422 jelű elektronikus űrlapon nyilatkozatot nyújt be a Hatósághoz a tárgyévi árbevétel egész évre vetített időarányos részének összegéről. A Hatóság a nyilatkozat kézhezvételétől számított 30 napon belül tájékoztatja a szervezetet az általa a tárgyévre fizetendő kiberbiztonsági felügyeleti díj mértékéről és a megfizetésének módjáról, amennyiben az eléri 5000 forint összeget.³³

A szervezet, elismert vállalatcsoport esetén az uralkodó tag, a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény szerinti beszámoló szerinti árbevétele alapján a tárgyév május 31-ig köteles megfizetni a felügyeleti díjat.³⁴

A nyilvántartásból törölt szervezetnek szintén van tárgyévben fizetendő időarányos mértékű felügyeleti díj fizetési kötelezettsége.³⁵

4.4 Auditálási kötelezettség

Az SZTFH-nál nyilvántartásba vett szervezetek, a mikrovállalkozásokat kivéve, kötelezettek kiberbiztonsági auditot végeztetni.

A szervezet köteles a nyilvántartásba vételét követő 120 napon belül a kiberbiztonsági audit elvégzésére az SZTFH nyilvántartásban szereplő auditorral megállapodást kötni, és az első kiberbiztonsági auditot a nyilvántartásba vételét követő két éven belül elvégeztetni.³⁶

Azon szervezetek, amelyek 2025. január 1-je előtt megkezdték működésüket, az első kiberbiztonsági auditot 2025. december 31-ig kötelesek elvégeztetni.³⁷

³⁰ Felügyeleti díj rendelet 2. § (2) bekezdése

³¹ Felügyeleti díj rendelet 2. § (3) bekezdése

³² Felügyeleti díj rendelet 2. § (6) bekezdése

³³ Felügyeleti díj rendelet 2. § (6) bekezdése

³⁴ Felügyeleti díj rendelet 2. § (4) bekezdése

³⁵ Felügyeleti díj rendelet 2. § (9) bekezdése

³⁶ Kiberbiztonsági tv. 16. § (2) bekezdés

³⁷ Kiberbiztonsági tv. 89. § (2) bekezdés

5. VÉDELMI INTÉZKEDÉSEK

A Kiberbiztonsági tv. szerinti megfelelés érdekében alkalmazandó védelmi intézkedésekről a biztonsági osztályba sorolás követelményeiről, valamint az egyes biztonsági osztályok esetében alkalmazandó konkrét védelmi intézkedésekről szóló 7/2024. (VI. 24.) MK rendelet (a továbbiakban: Mkr. rendelet) rendelkezik. A Rendelet meghatározza azokat az adminisztratív, fizikai és logikai követelményeket, melyeket az érintett szervezeteknek a biztonsági osztályba sorolásuk alapján a kockázatokkal arányos védelem kialakításának érdekében alkalmazniuk kell.

A korábbi szabályozással szemben egy tartalmi és formai felépítés jelent meg, amely az eredeti NIST szabvány felépítését követi. Míg az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvényben meghatározott technológiai biztonsági, valamint a biztonságos információs eszközökre, termékekre, továbbá a biztonsági osztályba és biztonsági szintbe sorolásra vonatkozó követelményekről szóló 41/2015. (VII. 15.) BM rendelet a követelményeket adminisztratív, fizikai és logikai követelménycsoportokba sorolta, az Mkr. 19 követelménycsoportot képezve határozta meg az alkalmazandó védelmi intézkedéseket. A követelménycsoportokat a kiberbiztonsági audit lefolytatásának rendjéről és a kiberbiztonsági audit legmagasabb díjáról szóló 1/2025. (I. 31.) SZTFH rendelet (a továbbiakban: 1/2025. SZTFH rendelet) elemi követelményekre bontotta, mely amellett, hogy meghatározza az auditorok által vizsgálandó szempontokat, az érintett szervezetek számára is egyfajta checklistként szolgál, ami képes iránymutatást adni a kiberbiztonsági auditra való felkészülésben.

Jelen fejezet szerzője a követelménycsoportok közötti hasonlóságokra tesz megállapításokat, és a védelmi intézkedéseket csoportosítva mutatja be, miközben nem célja az egyes követelmények alkalmazásával kapcsolatban hatósági állásfoglalás megfogalmazása.

5.1 Alkalmazandó védelmi intézkedések meghatározása

A szervezet által alkalmazandó védelmi intézkedések alapja a szervezet rendelkezésében lévő elektronikus információs rendszerek (a továbbiakban: EIR) biztonsági osztályba sorolása. A biztonsági osztályba sorolást az elektronikus információs rendszerben kezelt adatok és az adott elektronikus információs rendszer funkciói határozzák meg. A besorolást, amelyet a szervezet vezetője hagy jóvá, hatáselemzés alapján kell elvégezni.³⁸ Ez alapján a szervezet EIR-jei alap, jelentős, vagy magas biztonsági osztályba sorolhatóak, és amelyek esetében az alkalmazandó védelmi intézkedéseket az MKr. rendelet határozza meg.

Az MKr. rendelet azonban lehetőséget ad arra, hogy a szervezet által meghatározott biztonsági osztály esetében megvalósítandó védelmi intézkedések alkalmazása során a szervezet eltérést állapíthasson meg, vagy a szabályozástól eltérő, de azzal egyenértékű, illetve összemérhető védelmet nyújtó helyettesítő védelmi intézkedéseket valósítson meg.

³⁸ A kiberbiztonsági audit lefolytatásának rendjéről és a kiberbiztonsági audit legmagasabb díjáról szóló 1/2025. (I. 31.) SZTFH rendelet

5.2 Eltérések

Az MKr. rendelet értelmében a szervezet egyedi eltéréseket állapíthat meg. Az eltérések lehetnek:

- Működtetéssel, környezettel kapcsolatos eltérések
- A fizikai infrastruktúrával kapcsolatos eltérések
- A nyilvános hozzáféréssel kapcsolatos eltérések
- Technológiai eltérések
- Biztonsági szabályozással kapcsolatos eltérések
- A védelmi intézkedések bevezetésének fokozatosságával kapcsolatos eltérések

A szervezet a vonatkozó szabályozásában dokumentálja és indokolja, hogy a jelen rendeletben foglalt védelmi intézkedésektől eltérő, általa meghatározott intézkedések hogyan biztosítják az elektronikus információs rendszer egyenértékű biztonsági képességeit, kockázatokkal arányos biztonsági követelményszintjét, és azt, hogy miért nem használhatók az MKr. rendeletben megjelölt védelmi intézkedések. Az eltéréseket bemutató dokumentumot a szervezet vezetője vagy a kockázatok felvállalására jogosult szerepkört betöltő személy hagyja jóvá.³⁹

5.3 Helyettesítő védelmi intézkedések

Egy elektronikus információs rendszer esetében a szervezet az alábbi feltételek egyidejű fennállása esetén alkalmazhat helyettesítő intézkedést:

- a védelmi intézkedések katalógusa nem tartalmaz az adott viszonyok között eredményesen és kockázatarányosan alkalmazható intézkedést;
- felméri és a kockázatelemzési és kockázatkezelési eljárásrendnek megfelelően elfogadja a helyettesítő intézkedés alkalmazásával kapcsolatos kockázatot;
- a vonatkozó dokumentumban bemutatja, hogy a helyettesítő intézkedések hogyan biztosítják az elektronikus információs rendszer egyenértékű biztonsági képességeit, biztonsági követelményszintjét, és azt, hogy miért nem használhatók a jelen rendeletben megjelölt védelmi intézkedések;
- a helyettesítő védelmi intézkedések alkalmazását dokumentálja, és az eljárási rendnek megfelelően a szervezet vezetőjével vagy a kockázatok felvállalására jogosult szerepkört betöltő személlyel jóváhagyatja.

Fontos hangsúlyozni, hogy az audittal érintett elektronikus rendszerekhez tartozó eltéréseket és helyettesítő intézkedéseket az auditor a kiberbiztonsági audit során minden esetben a megállapított biztonsági osztálynak megfelelően értékeli az eltérést alátámasztó dokumentumok és indokolások alapján.

5.4 Szabályozói környezet kialakítását célzó követelmények

Általánosságban elmondható, hogy a 19 követelménycsoport mindegyikében megjelenik az adott követelménycsoportra vonatkozó „Szabályzat és eljárásrendek” követelmény, de emellett

³⁹ a biztonsági osztályba sorolás követelményeiről, valamint az egyes biztonsági osztályok esetében alkalmazandó konkrét védelmi intézkedésekről szóló 7/2024. (VI.24.) MK rendelet

különböző stratégiák, programok, tervek, illetve nyilvántartások kialakítása is a megfelelő szintű szabályozottság kialakítását helyezi előtérbe.

Az 1/2025. SZTFH rendelet sajátossága, hogy a követelményeket azok jellege alapján szervezeti, illetve EIR-re vonatkozó követelményekként kategorizálja, és amíg korábban a szabályozásokat a szervezet egészére volt célszerű kialakítani, több a szabályozással kapcsolatos követelmény a rendelet értelmében nem szervezeti követelményként, hanem EIR-re vonatkozó követelményként jelenik meg. Ezek tipikusan azon követelmények esetében relevánsak, melyeket az EIR sajátosságai okán nem lehet szervezeti szinten egységesen meghatározni, hanem az EIR specifikáció szerint szükséges a követelmények teljesülését szabályozni, illetve vizsgálni. Ilyen követelménycsoport a hozzáférés-felügyelet, a naplózás és elszámoltathatóság, az értékelés, engedélyezés és monitorozás, a konfigurációkezelés, a készenléti tervezés, az azonosítás és hitelesítés, a rendszer-és kommunikációvédelem, a rendszer- és információsértetlenség, illetve az ellátási lánc kockázatainak kezelése. A megfelelés éppen ezért nem valósulhat meg anélkül, hogy a szervezet ne vizsgálta volna meg az EIR-jeinek a működési környezetét, annak lehetőségeit és korlátait, hogy aszerint alakítsa ki a szabályozói környezetét. Az, hogy a megfelelő dokumentációk kialakítása milyen hangsúlyos a jogalkotó szerint, mi sem mutatja jobban, minthogy ezen követelmények szinte mindegyike úgynevezett „Biztosító” típusú követelmény, vagyis a kiberbiztonsági audit eredményében kétszeres súllyal számítódik.

És bár a szerző véleménye szerint a dokumentációk önmagában nem szolgálják a kiberbiztonsági megfelelést, mégis elengedhetetlen a szabályzatok és eljárásrendek a szervezetre és annak EIR-jeire való kidolgozása, illetve ami talán még fontosabb, a szabályozással érintett szerepköröket betöltő személyekkel való megismertetése. Minden szabályzat, eljárásrend és stratégia ugyanis annyit ér, amennyi megvalósul, illetve megvalósítható belőle. Éppen ezért fontos azok rendszeres felülvizsgálata, illetve a mindennapi működés vagy az esetleges incidensek tapasztalatainak a szabályozásokban való megjelenítése, beépítése a szervezet képességei és kiberbiztonsági érettsége szerint.

5.5 Fizikai védelmi követelmények

A fizikai védelmi követelmények az 1/2025. SZTFH rendelet csoportosítása szerint szervezeti követelmények, azaz valamennyi EIR-re egységesen vonatkoztatva vizsgálándók. Feltételezhetően a jogalkotó abból indult ki, hogy egy szervezet az EIR-jeit ugyanabban a fizikai környezetben működteti, így a szervezeti követelmények sajátosságaként azokat egységesen kell megvalósítani.

5.6 Elektronikus információs rendszer logikai védelmével kapcsolatos követelmények

A logikai védelem az elektronikus információs rendszerben információtechnológiai eszközökkel és eljárásokkal (programokkal, protokollokkal) kialakított védelme.⁴⁰ Ezen követelmények tehát az EIR gyakorlatban megvalósított védelmét hivatottak megvalósítani.

⁴⁰ 2013. évi L. törvény 1. § (1) 34.

6. Versenyképesség

A versenyképesség fogalmának meghatározása nem célja jelen tanulmánynak, azonban a fejezet szerzőjének értelmezése szerint a versenyképesség annak a fokmérője, hogy egy adott nemzetgazdaság a nemzetközi szinten meghatározott feltételek mellett, milyen mértékben képes a változó piaci helyzetekben értéket teremteni, valamint fenntartható módon növekedni és fejlődni.

Az informatikai biztonsággal kapcsolatban rég elterjedt mondás, hogy Amerika tervez, a Távol-Kelet gyárt, Európa pedig szabályoz. Kijelenthetjük, hogy a kiberbiztonsággal kapcsolatban a 2020-as évek elején számos európai uniós rendelet, illetve irányelv jelent meg. Többek között kialakításra került a közös kritériumokon alapuló európai kiberbiztonsági tanúsítási rendszer (EUCC), szabályozásra került a pénzügyi ágazat digitális működése (DORA rendelet), kidolgozásra került a digitális elemeket tartalmazó termékekre vonatkozó horizontális kiberbiztonsági követelményeinek meghatározása, illetve felülvizsgálatra került az Unió egész területén egységesen magas szintű kiberbiztonságot biztosító intézkedésekről szóló NIS irányelv is.

A gazdasági versenyképesség régóta az Európai Unió kulcsfontosságú politikai prioritásainak egyike. És bár sok kritika éri az EU-t a túlszabályozásokkal kapcsolatban, tény, hogy mindezek mellett is képes volt nemcsak megőrizni versenyképességét, de folyamatosan növekedni is.

Jelen fejezet célja a NIS2 irányelv alkalmazásával kapcsolatban várható hatások részletezése az EU és Magyarország szintjén is.

6.1 A NIS2 irányelv várható hatásai az Európai Unióban

Az EU egységes piaca a szövetség egyik legnagyobb vívmánya. Megközelítőleg 450 millió állampolgárt, 26 millió működő vállalkozást és a világ második legnagyobb gazdaságának GDP-jét foglalja magában. Mindezek alapján a nemzetközi gazdaság szinte megkerülhetetlen részét képezi.

Problémaként jelentkezik azonban, hogy bár a belső piac egységes, a tagállamok mégis eltérő követelmények mentén szabályozzák a saját piacukra való bekerülést. Összességében 27 tagállamban 27 önálló jogrend működik, 24 nemzeti nyelven, amelyből sokszor hiányoznak a közös és egységesen alkalmazott politikák, így egyre inkább előtérbe kerül a tagállami jogszabályok fokozottabb harmonizációját célzó kezdeményezések megvalósítása.

A NIS2 irányelv tagállami implementációit is egyelőre a tagoltság jellemzi, azonban ez a tagállamok eltérő felkészültségi szintjéből, a tagállamokban működő vállalkozások ellenállóképességéből és az ezek érdekében reális szintű tagállami szabályozás megvalósításából fakad.

Bár az irányelv 2024. október 18-án lépett hatályba, jelen fejezet írásakor 14 tagállam implementálta eddig az irányelvet.⁴¹ Általánosságban elmondható, hogy a tagállami jogrendbe való átültetések eltérő mélységben és eltérő ütemezéssel valósultak és valósulnak meg. A

⁴¹ <https://ecs-org.eu/activities/nis2-directive-transposition-tracker>

megfelelés alapjául szolgáló nemzetközi szabványok sem kerültek egységesen meghatározásra, de az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a tagállamok implementációja az ISO/IEC 27001 szabvány, illetve a NIST-SP 800-53 szabványok módszertanára alapozva kerültek kialakításra. A megfelelés igazolása is tagállamonként eltérő módon valósulhat meg, egyes tagállamok a megfelelést auditálási eljárással, míg mások akár önértékelésen alapuló kérdőívvel követik nyomon.

A fentiek alapján megkérdőjeleződni látszik az irányelv által elérni kívánt cél olyan tekintetben, hogy az eltérő megfeleléssel kapcsolatos tagállami szabályozások hogyan hatnak a határokon átnyúló szervezetek működésére.

Összességében az irányelvben megfogalmazott követelmények teljesítésével a kiemelten kritikus, illetve kritikus ágazatban működő szervezetek képesek olyan kiberbiztonsági szintet elérni, amely közvetetten képes támogatni az ügyfelek döntéseit, hosszú távon erősíteni az ügyfelek bizalmát és versenyelőnyt képezni az alacsonyabb kiberbiztonsági szintet elérő szervezetekkel szemben.

6.2 Kiberbiztonsági tanúsítványok nemzetközi értékelése

Az EU piacon működő szervezetek esetében számos kiberbiztonsági tanúsítási keretrendszer és szabvány szerinti megfelelés van jelen. A teljesség igénye nélkül a legelterjedtebb az információbiztonsági-irányítási rendszerre vonatkozó ISO/IEC 27001 tanúsítvány; az Európai Parlament és a Tanács 2016. április 27-i (EU) 2016/679 rendeletének (a továbbiakban: GDPR) hatályba lépését követően bizonyos szektorokban elterjedt az ISO/IEC 27701 szabvány szerinti tanúsítvány; valamint az autópárházban, különösen az autópárházi beszállítók körében pedig régóta alkalmazott szabvány a TISAX.

Bár a kiberbiztonsági tanúsítványok legtöbbször a vevői igények kielégítését célozzák, tagadhatatlan, hogy folyamatos fejlődésre és a változó, kibertérből érkező kockázatok kezelésére készítetik a tanúsított szervezeteket, a tanúsítványok megszerzésével és fenntartásával kapcsolatban lezajló auditok által. A felülvizsgálatokkal megvalósuló kontroll és a szabványok által elvárt dokumentációs kötelezettségek által a szervezetek megfelelő biztonsági szintű működése mellett a megbízhatóságuk is garantált.

Kutatások igazolták, hogy az információbiztonsági auditok és tanúsítványok (pl. ISO/IEC 27001) pozitív korrelációban állnak a vállalatok pénzügyi teljesítményével és piaci versenyképességükkel – különösen a B2B szolgáltatók és az IT-szektorban működő vállalatok esetén. Az okok között elsősorban a reputációjavulás és ügyfélbizalom, valamint a jobb kockázatkezelés és kevesebb incidens áll.⁴² Lehetséges, hogy egyes teljesítménymutatókra csak részben vagy később mutatkozik meg a pozitív hatás, tehát nem minden dimenzióban lesz

⁴² DEANE Kristen et al: The effect of information security certification announcements on the market value of the firm. Journal of the Association for Information Science and Technology, 2019

azonnal vagy teljesen pozitív változás. Emellett az ISO 27001 tanúsítvány bejelentések átlagosan pozitív részvénytőrsági reakciókhoz vezetnek.⁴³

Mindezek alapján megállapítható, hogy a tanúsítványokkal igazolt kiberbiztonsági megfelelés nem csupán költség, hanem befektetés is, hiszen kézzel fogható üzleti előnyökkel jár: a tanúsítás közvetlenül növeli az ügyfelek, partnerek és befektetők bizalmát, amely mind a piaci értékre, mind a hosszú távú versenyképességre hat. Emellett azok a cégek, amelyek először lépnek, és tanúsítványt szereznek, kiemelkedhetnek a versenytársaik közül, így a tanúsítvány megszerzése reputációs és piaci előnyt jelent. A feltételezett jogalkotói szándék szerint a kiberbiztonsági auditok is ezen célokat fogják alátámasztani.

6.3 A NIS2 irányelv várható hatásai Magyarországon

Bár a hazai implementáció sokak szerint túlzó, a Magyarországon működő, a szabályozásban érintett szervezetek jelenlegi kiberbiztonsági felkészültségi szintje a jogalkotó részéről egy olyan követelményrendszer kialakítását indokolta, amely minden részletre kiterjedően szabályozza és a szabályozás által elősegíti a megfelelő szintű kiberbiztonság kialakítását. Az irányelvben meghatározott kiemelten kritikus, illetve kritikus tevékenységet végző szervezetek köre ugyanis olyan szervezeteket is a hatálya alá sorolt, amelyek korábban nem vagy csak érintőlegesen foglalkoztak az információbiztonsági, illetve kiberbiztonsági szempontoknak való megfeleléssel. Bár Magyarországon a korábbi jogszabály alapján több ágazat is érintett volt zársági auditok lefolytatásában, illetve a beszállítói igényeknek megfelelően az ISO/IEC 27001 tanúsítvány megszerzése is elterjedt bizonyos szektorokban, azok jellemzően csak elektronikus információs rendszerekre, folyamatokra vagy szakterületekre terjedtek ki. Az átfogó szervezeti és elektronikus információs rendszerre vonatkozó szabályozást éppen ez indokolta, hogy a megfelelés kizárólag szervezeti szinten, a szervezet egészre vonatkozóan valósulhasson meg.

A kiberbiztonsági auditok az által, hogy strukturált folyamatokat, kockázatmenedzsmentet és folyamatos fejlesztést vezetnek be, képesek javítani a szervezet működési teljesítményét és értékteremtését. A fejezet szerzőjének álláspontja szerint a hazai jogszabály hatálya alá tartozó szervezetek esetében stratégiai előnnyé válhat a kiberbiztonsági auditok lefolytatása, mert a kiberbiztonság nemcsak védelem, hanem üzleti értékforrás. Emellett bízik abban, hogy rövid távon is mérhető értéknövekedést generál és a piac gyorsan beárazza a tanúsítás reputációs előnyét.

⁴³ PODRECCA Francesca et al: Information security and value creation: The performance implications of ISO/IEC 27001., Udine, University of Udine, 2022.

FELHASZNÁLT IRODALOM

A Magyarország kiberbiztonságáról szóló 2024. évi LXIX. törvény.

A kiberbiztonsági audit lefolytatásának rendjéről és a kiberbiztonsági audit legmagasabb díjáról szóló 1/2025. (I. 31.) SZTFH rendelet.

A kiberbiztonsági felügyeleti díjról szóló 2/2025. (I.31.) SZTFH rendelet.

A biztonsági osztályba sorolás követelményeiről, valamint az egyes biztonsági osztályok esetében alkalmazandó konkrét védelmi intézkedésekről szóló 7/2024. (VI.24.) MK. rendelet.

Az Unió egész területén egységesen magas szintű kiberbiztonságot biztosító intézkedésekről, valamint a 910/2014/EU rendelet és az (EU) 2018/1972 irányelv módosításáról és az (EU) 2016/1148 irányelv hatályon kívül helyezéséről (NIS2 irányelv) szóló, az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2555 irányelve.

Az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvény.

PODRECCA Francesca *et al*: *Information security and value creation: The performance implications of ISO/IEC 27001.*, Udine, University of Udine, 2022.

DEANE Kristen *et al*: *The effect of information security certification announcements on the market value of the firm.* Journal of the Association for Information Science and Technology, 2019

A SZERENCSEJÁTÉK-SZERŰ DIGITÁLIS MECHANIZMUSOK SZABÁLYOZÁSI KIHÍVÁSAI A FIATALKORÚAK ONLINE VIDEÓJÁTÉK-HASZNÁLATÁBAN

REGULATORY CHALLENGES OF GAMBLING-LIKE DIGITAL MECHANISMS IN YOUTH ONLINE VIDEO GAMING

Szerző:

NGUYEN VIET Viktória – viktoria.viet.nguyen@sztfh.hu – Tudományos és Koordinációs Főosztály, *szakpolitikai elemző*, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága (SZTFH), Budapest

Absztrakt:

A videójátékok fejlődése újfajta kihívásokat támaszt a szabályozás, a fogyasztóvédelem és a viselkedésszabályozás területén. A játékokban egyre gyakrabban megjelenő, szerencsejáték-viselkedési mintázatokat imitáló mechanizmusok, mint például a loot boxok és a skin betting játékelemek, vagy a virtuális zsetonokkal működő online kaszinójátékok különösen a fiatalok felhasználók számára jelentenek kockázatot. Ezek a mechanizmusok jellemzően véletlenszerű nyereményeken, változó megerősítési ütemezésen és monetizációs ösztönzőkön keresztül fokozzák a felhasználói elköteleződést, és így addiktív mintázatokat alakíthatnak ki vagy erősíthetnek meg. A jelenség különösen aggasztó a gyermek- és fiatalok játékosok körében, akik fokozottan érzékenyek az ilyen típusú viselkedésszabályozó technikákra. E rendszerek megfelelő jogi keretek között történő szabályozásának hiányában fokozódik a jogi szűrkezőnák és fogyasztóvédelmi kockázatok mértéke.

A tanulmány multidiszciplináris megközelítésben vizsgálja e mechanizmusok pszichológiai hatásait, különös tekintettel a jutalmazási rendszerekre, a viselkedési torzításokra és az addiktív mintázatok kialakulására. Emellett bemutatja a nemzetközi gyakorlatok alapján kialakult szabályozási modelleket, külön figyelmet fordítva Kína, Belgium, az USA és az Egyesült Királyság példáira. A tanulmány áttekinti a fiatalok védelmére irányuló hazai és külföldi szabályozási lehetőségeket, beleértve az iparági önszabályozást, a monetizációs gyakorlatok átláthatóságát, valamint az ún. sötét mintázatok (*dark patterns*) tiltására irányuló kezdeményezéseket.

A publikáció célja, hogy hozzájáruljon a hazai gyakorlat fejlesztéséhez, és alapot nyújtson egy korszerű, gyermekjogi szempontokat is integráló szabályozási keretrendszer kialakításához.

Kulcsszavak: videójátékok, szerencsejáték-szerű mechanizmusok, fogyasztóvédelmi kockázatok, jutalmazási rendszerek, addiktív mintázatok, szabályozási kihívások, fiatalok védelme

Abstract

The evolution of video games presents novel challenges for regulation, consumer protection and behavioural regulation. Mechanisms increasingly encountered in games that mimic gambling-like behavioural patterns – notably loot boxes, skin betting and virtual token-based casino features – pose particular risks for minors. These mechanisms typically amplify engagement through chance-based rewards, intermittent reinforcement schedules and monetization incentives, and as such can foster or reinforce addictive usage patterns. The phenomenon is especially concerning among children and adolescents, who are disproportionately sensitive to behaviour-shaping design techniques. In the absence of adequate legal frameworks, these systems exacerbate regulatory grey zones and consumer-protection vulnerabilities.

This study adopts a multidisciplinary approach to examine the psychological effects of gambling-like game mechanics, with emphasis on reward structures, behavioural biases and the emergence of addictive patterns. It further surveys regulatory models in international practice, giving focused attention to recent developments in China, Belgium, the United States and the United Kingdom. The paper reviews domestic and foreign policy options for protecting minors, including industry self-regulation, greater transparency of monetization practices and measures to prohibit dark-pattern design.

The publication aims to inform national practice and to provide a foundation for a contemporary regulatory framework that integrates child-rights considerations.

Keywords

online video games, gambling-like mechanisms, consumer protection risks, paid reward systems, addictive patterns, regulatory challenges, protection of minors

1. BEVEZETÉS

Jelen tanulmány a szerencsejáték-viselkedési mintázatokat imitáló mechanizmusokkal, azok legelterjedtebb formáival, működésével és jogi megítélésével, valamint szabályozási lehetőségeivel foglalkozik.

A videójáték-ipar korunk egyik legjelentősebb és legdinamikusabban fejlődő ágazata, amelynek növekedése évtizedek óta töretlen. A szektor bevételei 2025-re elérték az 552 milliárd dollárt⁴⁴, előrejelzések szerint a 2029-re eléri majd a 691 milliárd dollárt, miközben a játékosok száma világszerte meghaladja majd a 3 milliárd főt⁴⁵. A rohamos bővülés hatására az iparágban számos új finanszírozási és bevételszerzési modell jelent meg, amelyeket gyakran egymással párhuzamosan alkalmaznak a videójáték-kiadók.

A korábbi, egyjátékos (*single-player*) videójátékok jól körülhatárolható végponttal rendelkeztek: a játékos megvásárolta a terméket, végigjátszotta, majd félretette⁴⁶. A modern, online és mobilplatformokra fejlesztett játékok ezzel szemben állandóan hozzáférhetők, sokszereplős (*multiplayer*) virtuális világokat kínálnak, amelyek rendszeres frissítésekkel, letölthető tartalmakkal és élő eseményekkel bővülnek. Ezzel párhuzamosan az üzleti modell is gyökeresen átalakult: a korábbi „*buy-to-play*” (megvásárol és játszik) rendszert felváltotta a „*free-to-play*” modell, amely ugyan ingyenes hozzáférést kínál, de gyakran játékon belüli vásárlások, mikrotranzakciók és személyre szabott promóciók révén ösztönzi a további költséget⁴⁷.

Az online vásárlási lehetőségek, az ún. „mikrotranzakciók” megjelenése új gazdasági és pszichológiai kihívásokat teremtett. Ezek a funkciók lehetővé teszik a játékosok számára, hogy az adott játékon belül viszonylag kisebb összegért különböző előnyöket (a játékban való gyorsabb előrehajtásért) vagy egyedi, ún. esztétikai kiegészítőket (*character customization*) vásároljanak. Különösen aggodalomra ad okot a mikrotranzakciók egyik típusa, a „loot box” (zsákmánydoboz vagy zsákbamacska), amelyhez valós pénzen, vagy pénzért megszerezhető valután keresztül lehet hozzájutni. A virtuális dobozok kinyitásakor a játékos minden esetben kap valamilyen jutalmat, azonban annak értéke és hasznossága véletlenszerűen alakul. A tartalom lehet ritka és értékes, de akár gyakori és alacsony értékű is, így a jutalmazás kiszámíthatatlansága a szerencsejátékokhoz hasonló izgalmat kelt. Bár ezek a virtuális tárgyak nem rendelkeznek valós pénzértékkel, versenyelőnyt biztosíthatnak a játékos számára, illetve a ritkább darabok megszerzése rendkívüli elismerést jelent a gamer-közösségen belül. Ugyanakkor egyes platformokon – például a Steam piacon – e tárgyak eladhatók, és az így szerzett összeg játékbeli vagy más digitális tartalmak vásárlására fordítható, sőt a játékon kívüli piacokon tényleges pénzért is értékesíthetők.

⁴⁴ Jessica CLEMENT, Gaming monetization - Statistics & Facts

⁴⁵ Exploding Topics: How Many Gamers Are There? (New 2025 Statistics)

⁴⁶ Prevalence and Characteristics of Online Gambling and Gaming Among Children and Youth, Including in the Context of other Internet Use-related Addictive Behaviors, Király Orsolya

⁴⁷ James, Ash; Gordon, Rachel; Mills, Sarah (2022). Between gaming and gambling: Children, young people, and paid reward systems in digital games. Loughborough University. Report. <https://hdl.handle.net/2134/21640190.v1>

A loot boxok és más véletlenszerű jutalmazási mechanizmusok jelentős hasonlóságot mutatnak a szerencsejátékokkal: a kimenetel véletlenszerű, a nyereség vagy veszteség érzése érzelmi reakciókat vált ki, és a jutalmazási rendszer a részleges megerősítés elvén alapul⁴⁸. A probléma nem újkeletű: a szerencsejátékos elemek és elsősorban a loot boxok elterjedése világszerte heves vitákat váltott ki, mivel ezek a funkciók a törvényi szabályozás megkerülésével lehetővé tehetik a kiskorúak számára a szerencsejátékhoz hasonló viselkedés gyakorlását. A helyzetet súlyosbítja, hogy a játékon belüli bevételszerzés térnyerése óta drasztikusan megnövekedett⁴⁹ azoknak a gyermekeknek a száma, akik szülői engedély nélkül költenek, miközben a játék megszálottjává válnak.

A két tevékenység célja is eltérőnek tűnik – a szerencsejáték alapvetően pénzügyi nyereség reményére és a kockázatvállalás izgalmára épül, míg a videójátékok főként a szórakozást, a történetmesélést, a közösségi élményt és a készségfejlesztést szolgálják. Ugyanakkor a monetizációs ösztönzők, mint a véletlenszerű jutalmak, a loot boxok vagy a limitált ideig elérhető ajánlatok, olyan viselkedési mintákat aktiválnak, amelyek a szerencsejátékok jutalmazási rendszerére emlékeztetnek, így a két terület közötti határvonal egyre inkább elmosódik.

A modern játék gazdaságban a pénzügyi kockázat formája is átalakult. Míg a szerencsejáték esetében a játékos közvetlenül pénzt kockáztat, és valós veszteséget szenvedhet el, addig a videójátékokban ez a kockázat jellemzően közvetett: mikrotranzakciók és in-game vásárlások formájában valósul meg, amelyek látszólag ugyan kisebb összegeket érintenek, de gyakoriságuk és pszichológiai megerősítő hatásuk miatt összességében jelentős költséget eredményezhetnek.

Szabályozási szempontból a szerencsejátékok szigorúan ellenőrzött tevékenységek a függőség és a pénzügyi károk kockázata miatt, míg a videójátékok piacát eddig jórészt az iparági önszabályozás jellemezte. Ugyanakkor a loot boxokhoz hasonló szerencsejáték-szerű mechanizmusok megjelenése egyre erősebb jogalkotói és tudományos figyelmet von maga után, mivel ezek a rendszerek a szórakoztatóipar és a szerencsejáték határterületén helyezkednek el, és potenciálisan addiktív viselkedéseket válthatnak ki, különösen a fiatalkorú felhasználók⁵⁰ körében.

⁴⁸ Videójáték-függőség – KIRÁLY Orsolya, ELTE PPK PSZICHOLÓGIAI INTÉZET, KONCZ Patrik előadása alapján, 2022.05.18.

⁴⁹ Orsolya KIRÁLY, PhD , Jasmine ZHANG, BSc , Zsolt DEMETROVICS, PhD, DSc ,Dillon T. BROWNE, PhD: Gambling Features and Monetization in Video Games Create Challenges for Young People, Families, and Clinicians Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, Volume 61, Issue 7, 854 - 856

⁵⁰ James, Ash; Gordon, Rachel; Mills, Sarah (2022). Between gaming and gambling: Children, young people, and paid reward systems in digital games. Loughborough University. Report. <https://hdl.handle.net/2134/21640190.v1>

2. FOGALMI KERET: A SZERENCSEJÁTÉK-SZERŰ DIGITÁLIS MECHANIZMUSOK JELLEMZŐI ÉS ELTERJEDTSÉGE

2.1. Szerencsejáték-szerű digitális mechanizmusok

A szerencsejáték-szerű digitális mechanizmusok olyan, a videójátékokban egyre elterjedtebb rendszerek, amelyek véletlenszerű elemekre és változó jutalmazási ütemezésre építve a szerencsejátékokhoz hasonló élményt nyújtanak.

A modern videójáték-ipar üzleti modelljének egyik központi eleme a monetizációs ösztönzők rendszere, amely célja a játékosok elkötelezettségének és költési hajlandóságának növelése. Ezek közé tartoznak a loot boxok, a virtuális valuták és más véletlenszerű jutalmazási mechanizmusok, amelyek pszichológiai hatásuk révén a szerencsejátékokkal mutatnak párhuzamot.

A videójátékokban alkalmazott kizsákmányoló monetizációs sémák olyan vásárlási rendszereket jelentenek, amelyek elfedik vagy késleltetik a tevékenység valós, hosszú távú költségeit mindaddig, amíg a játékosok már pénzügyileg és pszichológiailag el nem köteleződtek. Az ilyen rendszerek hozzájárulnak a játék és a szerencsejáték közötti hasonlóság növekedéséhez, valamint annak lehetőségéhez, hogy az internetes játékhasználati zavarban szenvedők anyagi károkat szenvedjenek el⁵¹.

2.1.1. Loot boxok

A loot box olyan virtuális tároló, amely rendszerint ajándékdobozként jelenik meg a videójátékokban, és amelyet a játékosok egyetlen kattintással kinyithatnak, hogy véletlenszerű jutalmakhoz jussanak. Ezek a jutalmak lehetnek pusztán esztétikai jellegűek – például karakterek kinézetét vagy felszerelését módosító elemek –, de előfordulhat, hogy közvetlenül befolyásolják a játékmenetet azáltal, hogy a játékos számára tényleges játékelőnyt biztosítanak⁵². A loot box a játékok monetizációjának egy formája, ahol a játékosok vagy közvetlenül megvásárolják ezeket valódi pénzért, vagy a játék során szerezhetik meg őket, majd külön „kulcsok” megvásárlásával nyithatják ki a dobozokat. A loot boxokból megszerzett tárgyak virtuális (vagy játékon kívüli piacokon esetleg valós) pénznemre, illetve a játékosok számára értékes tárgyakra válthatók át.

A loot boxok működése általában nem a játékos szokásai alapján változik, hanem előre meghatározott algoritmusok és statisztikai valószínűségek szerint. Néhány játékban azonban párhuzamos rendszerek használata is megvalósulhat, amelyek figyelembe vehetik a játékos tevékenységeit, például a vásárlási szokásokat, időtöltést vagy egyéb játékbeli aktivitásokat.

Ez alapján három működési típust lehet megkülönböztetni. (1) Az elsőnél a nyeremények közötti valószínűségek előre be vannak állítva, és nem változnak a játékos előző választásai

⁵¹ KING DL, DELFABBRO PH. *Predatory monetization schemes in video games (eg 'loot boxes') and Internet gaming disorder*. *Addiction*. 2018;113:1967-1969.

⁵² CHANEL J. LARCHE et al. "Rare Loot Box Rewards Trigger Larger Arousal and Reward Responses, and Greater Urge to Open More Loot Boxes." *Journal of Gambling Studies*, 37 (2019): 141-163. <https://doi.org/10.1007/s10899-019-09913-5>.

vagy aktivitásai alapján. (2) Lehetséges azonban, hogy a rendszer figyelembe veszi a játékos szokásokat, és így előfordulhat, hogy aki gyakrabban vásárol loot boxokat, ritkább, értékesebb tárgyakat kap. (3) Ezen kívül egyes játékokban, például mobiltelefonos játékokban vagy freemium modelleknél – ahol az alapjáték ingyenes, de a kiegészítőkért fizetni kell – garantált nyeremények is lehetnek. Ilyenkor, ha valaki hosszú ideig nem nyert ritkábban előforduló tárgyat, egy ún. „pity timer” nevű mechanizmus lép életbe, amely biztosítja, hogy a következő loot box garantáltan ritkább tárgyat adjon. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a loot box önállóan választ a játékos szokásai alapján, hanem inkább egy programozott mechanizmusról van szó, amely a játékos kudarca után ad egy esélyt a ritkább nyereményekre. Ezek a mechanizmusok kizárólag a ritkább nyeremények esélyeit módosítják, előre meghatározott szabályrendszer szerint, és nem rendelkeznek autonóm döntéshozatali képességgel; a rendszer nem „tanul” vagy „dönt” a játékos viselkedése alapján, csupán a programozott logika érvényesül.

A kutatások szerint a loot boxok működése több tekintetben hasonlít a nyerőgépekéhez⁵³, mivel semmiféle játékosügyességet vagy készséget nem igényelnek, és a jutalom, vagyis a „nyeremény” kimenetele teljes mértékben a véletlenen alapul. Ugyanakkor a loot boxok jogilag mégsem minősülnek szerencsejátéknak, mivel a rájuk fordított kiadás nem számít tényleges pénzügyi veszteségnek, a játékos ugyanis minden esetben kap valamit a megvásárolt dobozban. Emellett a loot boxból származó virtuális tárgyakat a legtöbb jogrendszer nem tekinti valós gazdasági értékkel bíró eszköznek, így ezek a mechanizmusok jelenleg nem esnek a hagyományos szerencsejáték-szabályozás hatálya alá.

2.1.2. Skin betting játékelemek

A „skin betting” vagy „skin gambling”, azaz a játékon belüli virtuális tárgyakkal való fogadás – amely jellemzően nem szabályozott és kifejezetten a fiatalokat célozza – szintén komoly kockázatot jelent. A játékosok loot boxokból, napi küldetések teljesítésével, barátok meghívásával vagy vásárlás útján szereznek kozmetikai elemeket (ún. „skineket”). Ezeket a videójátékokból származó virtuális javakat a játékosok gyakran tétként vagy valutaként használják szerencsejátékokban, illetve e-sport mérkőzések kimenetelére történő fogadások során. Ha nyernek, további skineket vagy virtuális egyenleget kapnak, amelyeket újra felhasználhatnak a játékban, vagy harmadik fél által működtetett piactereken más játékosokkal elcserélhetnek, illetve esetenként valós pénzre is átválthatnak. Ezek a skinek gyakran nem befolyásolják a játék teljesítményét, csupán esztétikai módosításokat jelentenek (például fegyverek vagy karakterek kinézetét változtatják meg). Ez a gyakorlat különösen elterjedt a Counter-Strike 2 közösségében, ahol a harmadik fél által üzemeltetett fogadási oldalak forgalma közel kétszerese a világ legnépszerűbb online kaszinójának. Kutatások szerint ez a jelenség hozzájárulhat a problémás szerencsejáték-viselkedések hosszú távú fennmaradásához a fiatal felnőttek körében⁵⁴. Mivel a skin betting oldalak gyakran a Steam digitális játékelosztási

⁵³ KING DL, DELFABBRO PH. *Predatory monetization schemes in video games (eg 'loot boxes') and Internet gaming disorder*. *Addiction*. 2018;113:1967-1969.

⁵⁴ Beyond loot boxes: a variety of gambling-like practices in video games are linked to both problem gambling and disordered gaming, David Zendle

és közösségi platformon keresztül, a felhasználók Steam-fiókjait összekapcsolva működnek, számos kiskorú játékos számára is hozzáférhetők.

2.1.3. Online kaszinójátékok

Az online vagy szociális kaszinójátékok (*social casino games*) szintén a szerencsejáték-szerű tevékenységek közé sorolhatók. Ezek az online játékok a valódi szerencsejátékok szerkezeti elemeit – például a tételhelyezést és a véletlenszerű kimeneteket – másolják, ugyanakkor ingyenesen játszhatók, és a nyeremények többnyire kizárólag játékon belüli, valós értékkel nem bíró virtuális pénzek (zsetonok vagy kreditek) formájában jelennek meg.

A játékosok ingyenesen kapnak zsetonokat a játék megkezdéséhez, de további krediteket valódi pénzért is vásárolhatnak. A játékok gyakran kínálnak napi ingyenes pörgetéseket, ajándékokat és extra krediteket, emellett lehetővé teszik a barátokkal való játékot, a ranglistás versenyeket és a különböző online eseményeken való részvételt. Mivel ezek a játékok hivatalosan nem kínálnak valódi pénznyerési lehetőséget, jogilag nem minősülnek szerencsejátéknak, a kutatások szerint azonban erősíthetik a szerencsejáték iránti érdeklődést⁵⁵, elősegíthetik az online játékmárkák népszerűsítését, és kockázati tényezőt jelenthetnek a problémás szerencsejáték kialakulásában, különösen a serdülők és fiatal felnőttek körében. Bár a játékosok nem nyerhetnek valódi pénzt, sok játékos jelentős összegeket költ az extra kreditek beszerzésére.

2.2. A jelenség gazdasági súlya

Jelenleg a globális loot box-piac értékét 17,82 milliárd amerikai dollárra becsülik, és előrejelzések szerint 2025-re meghaladja majd a 20,3 milliárd dollárt⁵⁶. Ezek a véletlenszerű tartalomcsomagok mára a globális videójáték-ipar egyik meghatározó bevételi forrásává váltak.

A mechanizmusok által alkalmazott gazdasági modell kettős célt szolgál. Egyrészt fokozza a játékos elköteleződését és a játékban töltött időt⁵⁷, másrészt jelentős bevételi forrást biztosít a kiadók és platformok számára. A legnagyobb szereplők, így például az Electronic Arts, az Activision Blizzard és a Tencent, éves bevételük jelentős hányadát a mikrotranzakciókból és loot box mechanizmusokból szerzik⁵⁸. A platformszolgáltatók, például a Google vagy az Apple szintén részesülnek ezen bevételekből, hiszen az alkalmazáson belüli vásárlások után jutalékot kapnak, a fejlesztők bevételeitől függően 15% vagy 30% mértékben.

⁵⁵ Beyond loot boxes: a variety of gambling-like practices in video games are linked to both problem gambling and disordered gaming, David Zendle

⁵⁶ Jessica Clement, Global video game loot box market growth 2021-2025, Statista

⁵⁷ James, Ash; Gordon, Rachel; Mills, Sarah (2022). Between gaming and gambling: Children, young people, and paid reward systems in digital games. Loughborough University. Report. <https://hdl.handle.net/2134/21640190.v1>

⁵⁸ <https://ir.ea.com/press-releases/press-release-details/2025/Electronic-Arts-Reports-Q4-and-FY25-Results/default.aspx>

A legfrissebb statisztikák szerint a loot boxok a legnépszerűbb mobil- és PC-játékok jelentős részében megtalálhatók⁵⁹: az Android-játékok 58%-a, az iPhone-játékok 59%-a, míg a Steam digitális terjesztési és közösségi platformon elérhető PC-játékok 36%-a tartalmazott ilyen elemet. Ezek túlnyomó többsége ráadásul 12 éves kor felett elérhető volt a gyermekek számára (Android: 93,1%, iPhone: 94,9%, PC: 38,8%).

A kozmetikai mikrotranzakciók és loot boxok 2012 és 2014 között gyors növekedésnek indultak, 2019-re pedig a legtöbb játékos rendszeresen találkozott velük. A Steam legnépszerűbb játékaiban a felhasználók 71,2%-a játszott loot boxokat tartalmazó, és 85,9%-a mikrotranzakciós elemeket kínáló játékokkal⁶⁰.

A kiskorú játékosok körében a loot box-vásárlások éves gyakorisága 20–34% között mozgott, míg a felnőttek esetében 23–44% között⁶¹. Általános populációs vizsgálatok alapján a 13–14 évesek körében a vásárlási arány 24,9%, ami meghaladja a 16–24 évesek (12,1%) és a felnőttek (7,8%) arányát⁶².

A kutatások⁶³ arra is rámutatnak, hogy a játékipar bevételeinek jelentős részét nem a tehetős játékosok, hanem a problémás szerencsejáték-viselkedést mutató felhasználók termelik, ami komoly etikai és szabályozási kérdéseket vet fel a digitális játékpiacon működésével kapcsolatban.

3. A SZERENCSEJÁTÉK-SZERŰ JÁTÉKELEM JÖGI MINŐSÍTÉSE

3.1. A szerencsejáték-szerű mechanizmusok szerencsejátékként való értelmezése

A loot boxok jogi megítélésének egyik lehetséges megközelítése, ha azokat a szerencsejátékok fogalmi körébe soroljuk. Ez az értelmezés abból indul ki, hogy a loot boxok működési logikája – a pénz vagy pénzben kifejezhető érték befektetése, a véletlenszerű eredmény, valamint a jutalommal járó izgalom – számos ponton párhuzamba állítható a szerencsejátékok alapvető jellemzőivel.

A fenti jellemzők hasonlítanak a szerencsejátékkal kapcsolatos meghatározásokra. A szerencsejáték szervezéséről szóló 1991. évi XXXIV. törvény 1. § (1) bekezdése kimondja, hogy *„szerencsejáték minden olyan játék, amelyben a játékos pénz fizetése, vagy vagyoni érték nyújtása fejében, meghatározott feltételek fennállása vagy bekövetkezése esetén pénznyereményre, vagy más vagyoni értékű nyereményre válik jogosulttá. A nyerés vagy a*

⁵⁹ Zendle, David & Meyer, Rachel & Ballou, Nick. (2020). The prevalence of loot boxes in mobile and desktop games. *Addiction*. 115. 10.1111/add.14973.

⁶⁰ ZENDLE, David & MEYER, Rachel & BALLOU, Nick. (2020). The changing face of desktop video game monetisation: An exploration of exposure to loot boxes, pay to win, and cosmetic microtransactions in the most-played Steam games of 2010-2019

⁶¹ I. MONTIEL et al. "Loot box engagement: A scoping review of primary studies on prevalence and association with problematic gaming and gambling." *PLoS ONE*, 17 (2022). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0263177>.

⁶² GAREA, S. S. – DRUMMOND, A. – SAUER, J. D. et al.: Loot box engagement: Relationships with educational attainment, employment status, and problem gambling. *Addictive Behaviors*, 117 (2021), 106849. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2021.106849>

⁶³ James CLOSE et al. "Secondary analysis of loot box data: Are high-spending "whales" wealthy gamers or problem gamblers?." *Addictive behaviors*, 117 (2020): 106851 . <https://doi.org/10.31234/osf.io/fvdrx>.

vesztés kizárólag, vagy túlnyomórészt a véletlentől függ”. A meghatározás tehát négy kulcselemre épül: (1) a játékra, mint tevékenységre, (2) a tétfizetés vagy fogadás meglétére, (3) a nyerési vagy veszteségi lehetőségre, valamint (4) a véletlen tényezőre, amely meghatározza a kimenetelt.

A „*skin betting*” különösen problematikus terület a szerencsejáték-szerű mechanizmusok között, mivel a skinek – vagyis a videójátékokon belül megszerezhető, egyedi virtuális tárgyak – valós pénzre is átválthatók, ugyanakkor nem minősülnek hivatalos fizetőeszköznek. Azokban az esetekben, amikor a játékosok a loot boxokból megszerzett skinekét használják fogadások tétjeként harmadik felek által működtetett, gyakran nem szabályozott online felületeken, a tevékenység részben megfelelhet a szerencsejáték törvényi kritériumainak. E jogi bizonytalanság miatt több országban tiltották az ilyen típusú fogadási rendszereket, mivel azok gyakran működtek átláthatatlanul, előfordult a játékosok eszközeinek eltűnése, illetve a fogadási eredmények manipulálása is.

3.2. A szerencsejáték-szerű mechanizmusok mesterséges intelligencia fogalmi rendszerébe sorolása

Amennyiben egy loot box mechanizmus működését mesterséges intelligencia vezérli – például az dönti el, mikor jelenjen meg egy ajánlat, milyen jutalmakat kínáljon, vagy miként alakítsa a személyre szabott promóciókat –, úgy az Európai Parlament és a Tanács 2024/1689/EU rendelete a mesterséges intelligenciáról (AI Act) releváns jogi keretet jelenthet. A rendelet kockázatalapú megközelítést alkalmaz, amely különbséget tesz a tiltott, a magas, valamint az alacsony kockázatú AI-rendszerek között, és mindegyikhez eltérő megfelelési kötelezettségeket rendel.

Ha egy játékban mesterséges intelligencia rendszerek (pl. ajánlórendszerek, a játékos viselkedésének előrejelzése, dinamikus árazás) működnek közvetlenül a monetizációs logika részeként, akkor az ezekből az AI-komponensekből eredő kötelezettségek alá eshet a rendszer.

Az AI Act tiltja azokat a gyakorlatokat, amelyek célzottan és rendszerszerűen manipulálják a felhasználók döntéseit oly módon, hogy ez jelentős kárt, kizsákmányolást vagy autonómiavesztést eredményez. A szabályozás központi célja a felhasználók tudatos autonómiájának védelme: tilos minden olyan automatizált beavatkozás, amely a felhasználók tudatos döntési képességét rendszerszerűen aláássa, és amely kihasználja a felhasználók sebezhetőségét, például életkorból vagy mentális állapotból fakadóan. Ennek alapján, ha egy játékban alkalmazott AI-rendszer – például személyre szabott ajánlásokat vagy dinamikus árképzést működtető modul – tudatosan úgy optimalizálja az interakciókat, hogy kiskorúakat vagy impulzív felhasználókat ösztönözzön ismételt költségre, akkor az AI Act tiltott gyakorlatokra vonatkozó előírásai, illetve a magas kockázatú rendszerekre vonatkozó szigorúbb megfelelési követelményei is alkalmazhatók lehetnek.

A jelenleg előkészítés alatt álló Digital Fairness Act (DFA) az Európai Unió digitális fogyasztóvédelmi kezdeményezése, amely közvetlenül a digitális piacterek méltányosságát és átláthatóságát kívánja erősíteni, ezért hatékonyabb és célratörőbb eszköz lehetne a loot boxok és hasonló monetizációs technikák keretrendszerének megalkotására vagy korlátozására. A

tervezet fő célja, hogy kezelje az online környezetben elterjedt manipulatív tervezési gyakorlatokat – különösen az ún. „sötét mintázatokat” (*dark patterns*), vagyis olyan megtévesztő felhasználói felület-megoldásokat, amelyek arra készítik a felhasználókat, hogy akaratukon kívül vagy nem teljes tudatossággal tegyenek meg bizonyos lépéseket, például fizetési vagy adatmegosztási műveleteket –, a megtévesztő árazási stratégiákat és a tisztességtelen személyre szabást.

Az Európai Bizottság 2026 harmadik negyedében⁶⁴ tervezi a digitális méltányosságról szóló törvényjavaslat (DFA) előterjesztését. A DFA várhatóan közvetlen hatással lesz a loot boxok és más szerencsejáték-szerű játékelemek szabályozásában, mivel célzottan lépne fel a digitális környezetben megjelenő manipulatív tervezési gyakorlatok ellen. A rendelet előírhatja, hogy a fejlesztők átlátható módon tüntessék fel a loot boxok valós költségét, a nyerési esélyeket, és ne használjanak olyan felhasználói felületi megoldásokat, amelyek szándékosan megnehezítik a költségek korlátozását vagy a vásárlás megszakítását. Emellett a rendelet szabályozhatja a személyre szabott ajánlatok és a dinamikus árképzés működését is, különös tekintettel azokra az AI-vezérelt rendszerekre, amelyek a sebezhető fogyasztói csoportokat (például kiskorúakat vagy impulzív játékosokat) célozhatják a költség növelése érdekében. A tervezet fogyasztóvédelmi intézkedései kiterjedhetnek az alapértelmezett költségi limitek bevezetésére, a szülői felügyeleti eszközök megerősítésére, valamint az átlátható pénzügyi jelentések biztosítására is. Végül pedig pontosíthatná a platformszolgáltatók felelősségét az alkalmazáson belüli piacterek és másodlagos kereskedelmi rendszerek működéséért, ezáltal hozzájárulva a digitális játékpiacon átláthatóbbá és méltányosabbá tételéhez.

4. A FIATALKORÚ JÁTÉKOSOKRA GYAKOROLT PSZICHOLÓGIAI HATÁSOK

Az online videójátékok pszichológiai hatásainak vizsgálata az utóbbi években kiemelt tudományos érdeklődést kapott, mivel e játékok használata egyre elterjedtebb a fiatalabb korosztályok körében. Az online videójátékok tervezése során olyan viselkedésformáló mechanizmusok épülnek be a játékmenetbe, amelyek célja a folyamatos részvétel fenntartása és a felhasználói elköteleződés növelése. E beépített addiktív elemek – mint a véletlenszerű jutalmak, a társas megerősítés vagy a fokozatosan adagolt célrendszerek – olyan pszichológiai folyamatokat aktiválnak, amelyek a szerencsejátékokkal mutatnak párhuzamokat.

A szerencsejátékok is változó addikciós potenciállal rendelkező, szabadidő-eltöltésre alkalmas eszközök, amelyek bizonyos emberekben komoly függőséget alakíthatnak ki, míg mások képesek rekreációs célokra használni azokat. Amíg azonban szerencsejátékkal kevesen játszanak heti-napi gyakorisággal, a videójáték-ipar évről-évre több fiatalt szólít meg, a játékkal töltött időtartam átlaga pedig az utóbbi években nőtt⁶⁵.

A videójátékokban megjelenő szerencsejáték-szerű mechanizmusok, mint a loot boxok, a skin betting rendszerek vagy egyéb véletlenszerű jutalmak, kiemelt pszichológiai kockázatot

⁶⁴ <https://streamlex.eu/resources/eu-digital-fairness-act-tracker-updates-and-timeline/>

⁶⁵ F. BROOKS et al. "Video gaming in adolescence: factors associated with leisure time use." *Journal of Youth Studies*, 19 (2016): 36 - 54. <https://doi.org/10.1080/13676261.2015.1048200>.

hordoznak a fiatalok felhasználók számára⁶⁶. Ezek a mechanizmusok a gazdasági és pszichoszociális hatások révén fokozottan sebezhetővé teszik a gyermekeket és serdülőket, mivel kognitív és érzelmi önszabályozó képességeik még fejlődésben vannak. A viselkedést itt sem minden alkalommal követi jutalom, hanem kiszámíthatatlanul bukkan fel. Ez különösen hatékony a viselkedés fenntartásában, mert az agy dopaminrendszere erősebben reagál az előre nem látható, véletlenszerű jutalmakra.

A virtuális jutalmak – például új tárgyak, pontok, rangok vagy elismerések – valós sikerélményt váltanak ki, mivel az agy nem tesz különbséget a „virtuális” és a „valós” jutalmak között⁶⁷. E mechanizmusok az operáns kondicionálás elvére (miszerint az egyén olyan viselkedéseket ismételi meg, amelyeket jutalom követ), illetve a részleges megerősítés elvére épülnek, amelyben a jutalmak nem minden esetben, hanem kiszámíthatatlan mintázatban érkeznek. Ez az egyik legerősebb viselkedésformáló eszköz, amely elősegíti a kitartó játékhasználatot – hasonlóan ahhoz, ahogyan a szerencsejátékokban a nyereség véletlenszerűsége fenntartja a résztvevők motivációját, illetve ahol a várakozás és a bizonytalanság önmagában is jutalmazó hatású. Amikor a játékos loot boxot nyit, és egy értékes, ritka tárgyhoz jut, az pozitív megerősítésként működik: a kellemes élmény növeli annak valószínűségét, hogy a játékos a jövőben is megismételje a tevékenységet.

A jutalmazási struktúrák mellett a játékok gyakran aktiválják a társas megerősítés folyamatait is. Az online közösségekben elért elismerés, státusz vagy csoporthoz tartozás érzése erős pszichológiai hajtóerőként működik. A játék egyszerre elégíti ki az autonómia, a kompetencia és a valahová tartozás alapvető pszichológiai szükségleteit⁶⁸ – amelyek kielégülése valós örömet eredményezhet, és abban az esetben, ha a játékos valós életében ezek nem tudnak megfelelően kielégülni, a játék a valóság elől való menekülés (eszképizmus) eszközévé válhat.

A fizetős elemek hozzáadása a társas megerősítéshez növeli a játék iránti elköteleződést⁶⁹. Egy ritkábban előforduló játékkiegészítő megszerzése növeli a társas státuszt a közösségekben, ehhez azonban gyakran fizetni kell, vagy mikrotranzakcióval növelhető a megszerzés esélye. A játékosok hajlamosabbak többet játszani vagy költeni, hogy fenntartsák a társas elismerést vagy, hogy ne veszítsék el pozíciójukat a közösségekben belül. A társas megerősítés (pl. ranglista, lájkok, csoportbeli státusz) elérhető ingyen is, a monetizációs elemek (loot boxok, skin-ek, prémium tartalmak) viszont gyorsíthatják vagy biztosíthatják a kívánt eredményt. A társas megerősítés és a monetizációs elemek kapcsolata nem mindig lineáris, de több pszichológiai mechanizmuson keresztül is összefonódhat. A véletlenszerű jutalmakkal való kombinációja erősebb pszichológiai hatást gyakorol, mint pusztán az egyik elem önmagában. Ezenkívül a közösségi visszajelzések hatására a játékosok szorongást élhetnek meg, ha nem teljesítik a

⁶⁶ James, Ash; Gordon, Rachel; Mills, Sarah (2022). Between gaming and gambling: Children, young people, and paid reward systems in digital games. Loughborough University. Report. <https://hdl.handle.net/2134/21640190.v1>

⁶⁷ Videójáték-függőség – KIRÁLY Orsolya, ELTE PPK PSZICHOLÓGIAI INTÉZET, KONCZ Patrik előadása alapján, 2022.05.18.

⁶⁸ Videójáték-függőség – KIRÁLY Orsolya, ELTE PPK PSZICHOLÓGIAI INTÉZET, KONCZ Patrik előadása alapján, 2022.05.18.

⁶⁹ James, Ash; Gordon, Rachel; Mills, Sarah (2022). Between gaming and gambling: Children, young people, and paid reward systems in digital games. Loughborough University. Report. <https://hdl.handle.net/2134/21640190.v1>

társas normákat, például nem rendelkeznek maguk is ritka tárgyakkal. Ez a pszichoszociális nyomás fokozhatja a fizetési hajlandóságot.

Bár a legtöbb játékos számára a videójátékok és azok szerencsejáték-szerű mechanizmusai szórakoztató és ártalmatlan tevékenységet jelentenek, egy kisebb, de jelentős csoport esetében a túlzott használat addiktív tünetekhez és funkcionális károsodáshoz vezethet⁷⁰. A negatív következmények sokrétűek, megjelenhetnek mentális egészségügyi problémák, mint a depresszió, a szorongás és a fokozott stressz, valamint a társas kapcsolatok romlása, a konfliktusok és az izoláció is. A játékhasználat túlzott mértéke tanulmányi vagy munkahelyi teljesítményromlással is összefügghet, különösen, ha a játék a mindennapi kötelezettségek rovására történik. A monetizációs mechanizmusokhoz kapcsolódó nemkívánt költségek emellett mentális egészségügyi problémák kialakulását okozhatja, amelyek egyes esetekben a szerencsejátékhoz hasonló kockázatos viselkedésminták kialakulásához vezetnek.

A serdülők és fiatal felnőttek különösen sérülékenyek e folyamatokkal szemben, mivel agyi fejlődésük és impulzuskontrolljuk még nem teljes, ami fokozza a kockázattvállaló és impulzív döntéshozatal valószínűségét. A szerencsejáték-szerű játékelemek – például a loot boxok vagy a véletlenszerű jutalmak – azonnali, intenzív jutalmazási élményt kínálnak, amely a dopaminrendszer aktiválásán keresztül erősítheti az ismételt részvételt. Mindez a fiatalkorúaknál különösen veszélyes, mivel az önszabályozás, a késleltetett jutalom elfogadása és a hosszú távú következmények mérlegelése még fejlődőben van. Az így kialakuló viselkedési mintázatok hosszabb távon fokozhatják a problémás játékhasználat és a pénzügyi kockázattvállalás valószínűségét, illetve hozzájárulhatnak az addiktív viselkedések stabilizálásához a felnőttkor során is.

A videójáték-használati zavar, a függőség és a problémás játékhasználat kialakulása nem hirtelen lezajló jelenség, hanem fokozatos folyamat⁷¹, amelyet egymással kölcsönhatásban álló egyéni, pszichológiai és környezeti tényezők befolyásolnak. A videójáték-használati zavar 2019 óta az Egészségügyi Világszervezet által hivatalosan elismert diagnózis. A zavar jellemző tünetei közé tartozik a kontrollvesztés, a más tevékenységek elhanyagolása, valamint a játék folytatása a negatív következmények ellenére is, ami legalább 12 hónapon át fennáll és az élet több területén – társas, iskolai, munkahelyi – jelentős funkcióromlást okoz. A genetikai predispozíciók, a személyiségvonások – például a magas neuroticizmus – és a pszichológiai sérülékenységek, mint a magány, a szorongás vagy a depressziós tünetek, mind növelhetik a veszélyeztetettséget⁷². A viselkedés ismétlődése az idegrendszeri jutalmazási pályák megerősödéséhez vezet, miközben a kontrollfunkciók – például az impulzusszabályozás és az önmonitorozás – fokozatosan gyengülnek. A játékmotivációk is befolyásoló tényezők⁷³, melyek közül különösen kockázatos az eszképzizmus (a valós problémák elől való menekülés)

⁷⁰ Prevalence and Characteristics of Online Gambling and Gaming Among Children and Youth, Including in the Context of other Internet Use-related Addictive Behaviors, Király orsolya, 2025

⁷¹ Videójáték-függőség – KIRÁLY Orsolya, ELTE PPK PSZICHOLOGIAI INTÉZET, KONCZ Patrik előadása alapján, 2022.05.18.

⁷² Videójáték-függőség – KIRÁLY Orsolya, ELTE PPK PSZICHOLOGIAI INTÉZET, KONCZ Patrik előadása alapján, 2022.05.18.

⁷³ Király et al. 2015, Yee 2006b

és a versengés motivációja⁷⁴, amely a valós életben tapasztalt teljesítményhiányok kompenzálására szolgálhat⁷⁵.

Azok a játékosok, akik a játékot megküzdési stratégiaként használják, vagy akik a valós életbeli teljesítményük hiányosságait próbálják a játékban elért sikerekkel kompenzálni, fokozottan veszélyeztetettek a problémás játékhasználat szempontjából⁷⁶. A környezeti tényezők – mint a családi dinamika, a kortárs hatások, az iskolai közeg vagy a kulturális minták – szintén meghatározóak. Az ázsiai országokban, ahol az e-sport és a videojáték-kultúra magas társadalmi presztízzsel bír, a kutatások a problémás játékhasználat nagyobb arányát mutatják. A családi attitűdök és a szülői magatartás azonban országonként és kulturális kontextusonként eltérnek: míg a tudatos szülői mediáció és monitoring védőfaktorként működhet, a játékos tevékenységek családon belüli elfogadottsága és támogatása növelheti a kitettséget, és megnehezítheti a túlzott használat felismerését. Ezért a családi környezet tudatos, irányt mutató szerepe kiemelten fontos: a nyílt kommunikáció és a megfelelő szülői minta segítheti a gyermekeket abban, hogy önszabályozó módon, egészséges egyensúlyt tartva játsszanak, és más örömszerző, kompetenciaépítő tevékenységeket⁷⁷ is elsajátítsanak.

5. NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁSI KÍSÉRLETEK ÉS TÖREKVÉSEK

Az Európai Unióban jelenleg nem létezik egységes jogi keret a videojátékokban megjelenő véletlenszerű jutalmazási mechanizmusok, így a loot boxok szabályozására. Az egyes tagállamok saját nemzeti hatáskörben, eltérő jogértelmezések és fogyasztóvédelmi prioritások mentén alakítják ki álláspontjukat, ami jelentős szabályozási sokszínűséget eredményez az uniós térben. Tágabb nemzetközi szinten sem alakult ki konszenzus abban, hogy a loot boxok szerencsejátéknak minősülnek-e, illetve milyen mértékű jogi beavatkozás indokolt velük kapcsolatban. Míg egyes országok már konkrét tilalmakat vagy engedélyezési rendszereket vezettek be, mások inkább az iparági önszabályozásra és az átláthatóság növelésére törekednek – például a jutalmak valószínűségének közzétételével vagy a loot boxok jelenlétét jelző figyelmeztetések bevezetésével. Jelen fejezet célja, hogy bemutassa néhány ország eltérő szabályozási kísérleteit, gyakorlatait és azok tapasztalatait a loot boxok kezelésével kapcsolatban.

5.1. Lehetséges szabályozási modellek

A teljes tiltás modelljét az EU határain belül jelenleg Belgium és Hollandia alkalmazza, ahol a loot box mechanizmusokat a szerencsejáték-törvény hatálya alá sorolták, így engedély nélküli működésük tilos. E modell előnye, hogy egyértelmű jogi helyzetet teremt, ugyanakkor kritikaként felmerül, hogy korlátozza az iparági innovációt, és ösztönözheti az illegális piaci szereplők megjelenését.

⁷⁴ Király et al. 2015, Kuss et al. 2012, Yee 2006b

⁷⁵ Király et al. 2015, <https://infatars.infonia.hu/pub/infatars.XVIII.2018.1.6.pdf>

⁷⁶ Király, Griffiths és Demetrovics 2015

⁷⁷ <https://www.ppk.elte.hu/content/videojatek-fuggoseg-mi-az-igazsag.t.34065>

A licenc alapú szabályozási modell szerint a szerencsejáték-szerű mechanizmusokat a hagyományos szerencsejátékokhoz hasonló engedélyezési rendszer keretében lehetne működtetni. Az Egyesült Királyságban 2020-ban folytatott konzultáció során ez az irány is felmerült, bár végül nem vezettek be kötelező licencelést⁷⁸. A licenc alapú modell előnye, hogy ellenőrzött keretek között tartja a mechanizmusokat, hátránya ugyanakkor a jelentős adminisztratív terhek és a piacra lépési korlátok növekedése.

Egy újabb megközelítés az átláthatósági és önszabályozási követelmények bevezetése lehetne. Ebben a megközelítésben a jogalkotás helyett az iparági szereplők vállalnak kötelezettségeket a mechanizmusok átláthatóságának és biztonságának növelésére. Az önkéntes ágazati kódexekben előírják a nyerési esélyek közzétételét és a fiatalkorúakra vonatkozó korlátozásokat. Ez a modell rugalmas és innovációbarát, ugyanakkor ezen önkéntes vállalások megvalósulása még nem elegendő a fogyasztóvédelem tényleges biztosítására.

Ezért egyre több jogalkotó látja úgy, hogy a fenti modellek kombinációja hozhat eredményt. A hibrid modellek ötvözik a kötelező jogszabályi előírásokat, például a korhatári besorolásokat és az átláthatósági kötelezettségeket az iparági önszabályozással és a licencelési elemekkel. Az Európai Parlament jelentése⁷⁹ is az egységes piaci megközelítés irányába mutat, amely javasolja, hogy hozzanak létre egy közös európai személyazonosítási rendszert, amely lehetővé teszi a játékosok életkorának ellenőrzését, és amelynek magas szintű biztonsági rendszerre kell épülnie, valamint garantálnia kell a potenciális játékosok adatainak védelmét. Ebből a célból a jelentés javasolja továbbá egy közös címkézési rendszer bevezetését is, amely többek között figyelembe veszi az adott videójáték ajánlott minimális életkorát és témáját, a játékon belüli vásárlási lehetőségeket és a felugró hirdetéseket.

5.2. Belgium

A 2025. január 16-án hozott ítélet mérföldkövet jelent a loot boxok jogi megítélésében és a platformszolgáltatók felelősségének értelmezésében. A döntés kimondta, hogy a loot boxok a belga szerencsejáték-törvény értelmében szerencsejátéknak minősülnek, mivel teljesítik annak alapvető kritériumait: a fogadási vagy játék elem, a nyereség vagy veszteség esélye, illetve a véletlenszerűség együttesen fennáll. Ennek megfelelően a bíróság betiltotta a fizetős loot boxokat, és megtiltotta azok forgalmazását mind a kiskorúak, mind a felnőttek részére.

A bírósági ügyben továbbá az is megállapításra került, hogy, mivel a játékban található loot box-rendszer és a szerencsejáték törvényi definíciója közötti összefüggés nem vitatható, a forgalmazás engedélyköteles tevékenységnek számít. Az ítélet azonban nemcsak a játékfejlesztőt, hanem a platformszolgáltatót is érintheti. Az Apple, mint tárhelyszolgáltató és forgalmazó felelősséggel tartozik az általa jóváhagyott és terjesztett alkalmazások tartalmáért, hiszen rendelkezik technikai lehetőséggel azok ellenőrzésére és szűrésére. Az Apple ezzel szemben az e-kereskedelemtől szóló 2000/31/EK irányelv⁸⁰ által biztosított mentességre

⁷⁸ <https://www.gov.uk/government/calls-for-evidence/loot-boxes-in-video-games-call-for-evidence/loot-boxes-in-video-games-call-for-evidence>

⁷⁹https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0300_EN.html

⁸⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000L0031>

hivatkozott, amely szerint passzív közvetítőként a platform nem felelős a felhasználók vagy fejlesztők által közzétett tartalmakért.

A platformszolgáltató felelősségével kapcsolatban azonban a belga bíróság előzetes döntéshozatali eljárás iránti kérelmet terjesztett elő az Európai Unió Bíróságánál a platformok felelősségének uniós szintű értelmezése céljából. A bíróság kérdései az alábbiakra irányultak: 1) alkalmazható-e a hosting-szolgáltatók mentessége olyan esetekben, amikor a platform tudomást szerezhetett volna az illegális tartalomról?; 2) kötelezhető-e a platform aktív ellenőrzés végzésére a szerencsejátéknak minősülő tartalmak szűrésére?; 3) milyen mértékben vonható felelősségre a platform az alkalmazás üzemeltetése során megvalósuló jogsértés miatt?

Az ügy jelentősége túlmutat a konkrét jogvitán, ugyanis első alkalommal került uniós jogértelmezési fórum elé olyan kérdés, amely a loot box mechanizmusok és a digitális platformok felelősségének metszéspontjában helyezkedik el. Az Apple és más platformszolgáltatók üzleti modellje eddig azon alapult, hogy az alkalmazások tartalmáért a fejlesztők felelnek, míg a platformok pusztán technikai, közvetítő szerepet játszanak. A fenti eset azonban rávilágított arra, hogy a fogyasztóvédelmi kockázatok növekedésével ez a modell egyre inkább tarthatatlanabbá válik.

Noha Belgium a legszigorúbb szabályozási modellt, a teljes tiltást vezette be, a végrehajtás eredményessége korlátozott⁸¹. A száz legnagyobb bevételű iPhone-játék több mint nyolcvan százaléka ugyanis továbbra is tartalmazott véletlenszerű monetizációs mechanizmusokat, ami arra utal, hogy a tilalom nem érvényesül következetesen⁸².

A belga szabályozási megközelítés megkülönbözteti a korosztályokat, és a szabályozás alkalmazhatóságát ennek megfelelően differenciálja: kiskorúak esetében minden szerencsejáték-tevékenység tiltott, míg 18 éves kortól bizonyos sorsolásokon és fogadásokon való részvétel engedélyezett, a kaszinójátékok pedig csak 21 éves kor felett hozzáférhetők. E szabályozási logika háttérében az a meggondolás állt, hogy a korai expozíció és a fejlődő önszabályozó képességek miatt a fiatalok esetében a kockázat jelentősen nagyobb.

Különösen aggasztó, hogy a loot boxok vizuális és hanghatásai – például a nyereményt jelző animációk, villogó fények és hangeffektek – a kaszinók világát idézik, és ugyanazokat a jutalmazási és izgalmi mechanizmusokat aktiválják, mint a nyerőgépek. Ez a „kaszinóeffektus” fokozza az izgalmat és a várakozás érzetét, ezáltal hozzájárulhat a kockázatos játékmagatartás és a szerencsejáték-függőség kialakulásához. A belga vizsgálat emellett rámutatott a jelenlegi korhatár-besorolási mechanizmusok, többek között a PEGI rendszer korlátaira. A videójátékok PEGI-rendszere tartalmaz ugyan korhatár-besorolást, de nem vizsgálja rendszeresen és módszeresen, hogy egy adott játékban megjelennek-e szerencsejáték-szerű monetizációs technikák, így előfordulhat, hogy az ilyen mechanizmusok funkcionálisan elérhetőek maradnak a kiskorúak számára.

⁸¹ Szakpolitikai megközelítések a viselkedési függőségek terén – Múltbeli tapasztalatok és lehetséges jövőbeli irányok – Király Orsolya, ELTE PPK

⁸² Xiao, 2023

A hatósági vizsgálat és az az alapján megfogalmazott javaslatcsomag jelentős szabályozási intézkedéseket tartalmaz. Ezek között szerepel a kiskorúak részvételének teljes tilalma, a kötelező életkor-ellenőrzés megerősítése, a panaszokra alapuló ellenőrzési mechanizmus bevezetése, valamint egy speciális engedélyezési rendszer kialakítása a videójátékokba épített szerencsejáték-elemekre. A hatóság a megelőzés érdekében a szülői és fogyasztói tájékoztatás szerepét is hangsúlyozta, továbbá javasolta, hogy a kiadók vezessenek be felső korlátokat a megvásárolható loot boxok számára vagy értékére, annak érdekében, hogy a fizetős mechanizmusok ne befolyásolják a költség nélküli játékmenetet.

5.3. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyság a loot boxok szabályozásának kérdésében sajátos, mérsékelt megközelítést alkalmazott, amely az állami beavatkozás helyett elsősorban az iparági önszabályozásra és a fogyasztói tájékoztatás erősítésére épül. A brit szerencsejáték-hatóság (UK Gambling Commission) egy 2017-ben lezárult, két évig tartó kutatás⁸³ eredményei alapján megállapította, hogy a loot boxok működése számos ponton hasonlóságot mutat a szerencsejátékokkal, különösen a véletlenszerű jutalmazási mechanizmus és a pénzbeli tétek jelenléte miatt. Ugyanakkor a hatályos brit szerencsejáték-törvények értelmében a legtöbb loot box nem felelt meg a szerencsejáték jogi definíciójának, mivel a megszerezhető jutalmak nem tekinthetők valódi, piaci értékkel bíró nyereményeknek⁸⁴.

Ezzel párhuzamosan a hatóság 2017-ben figyelmeztetést adott ki a skin betting weboldallakkal kapcsolatban, és szigorították⁸⁵ az online szerencsejátékokra vonatkozó szabályozásokat az Egyesült Királyságban, különös tekintettel az életkor-ellenőrzésre.

A kormány 2022 júliusában hivatalos állásfoglalásban ismerte el a loot boxok potenciális pszichológiai és anyagi kockázatait, különös tekintettel a fiatalok játékosokra, ugyanakkor fenntartotta korábbi jogértelmezését, miszerint e mechanizmusok nem illeszkednek a szerencsejáték-törvény által meghatározott kategóriák egyikébe sem. Az állásfoglalás szerint a loot boxok inkább gyűjtögető jellegű termékekhez, például a Pokémon-kártyacsomagokhoz hasonlítanak, mintsem játékgépekhez, mivel a megszerezhető tárgyak csupán a játékélményt befolyásolják, nem pedig közvetlenül pénzbeli hasznot eredményeznek⁸⁶. A kormány egyúttal

⁸³Virtual currencies, eSports and social gaming – discussion paper, <https://assets.ctfassets.net/j16ev64qyf6l/60OGkcMCiRzYGcn6VvVk6N/4ba6037630d7051bcafc5edefe280c7a/Virtual-currencies-eSports-and-social-gaming-discussion-paper-August-2016.pdf>

⁸⁴ Xiao, Leon Y. – Henderson, Laura L. – Yang, Yuhang – Newall, Philip W. S.: Gaming the system: suboptimal compliance with loot box probability disclosure regulations in China. *Behavioural Public Policy* (2021), doi:10.1017/bpp.2021.23, p. 1–27.

⁸⁵ <https://www.gamblingcommission.gov.uk/news/article/gambling-commission-publishes-the-2019-young-people-and-gambling-report>

⁸⁶ Kolláth Mihály Gábor: Gondolatok egy hazai loot box-szabályozás kialakításához – 2024/2. (83.), 32-40. o.

hangsúlyozta, hogy a túlzott állami beavatkozás indokolatlan piaci zavarokat okozhatna a videójáték-iparban, amely az ország egyik meghatározó kreatív ágazata⁸⁷.

E szakpolitikai megközelítés nyomán 2023-ban az iparági szereplők kidolgozták az „Iparági alapelvek” című önszabályozó dokumentumot, amely tizenegy irányelvet fogalmaz meg a felelős loot box-gyakorlatok kialakítására. Az alapelvek közé tartozik többek között a loot boxokban elérhető tárgyak előfordulási valószínűségének egyértelmű formában történő nyilvánosságra hozatala, valamint a 18. életévét be nem töltött személyek vásárlási lehetőségeinek korlátozása.

Az iparági önszabályozás gyakorlati hatékonyságát tekintve azonban korlátozottnak bizonyul. Egy 2023-as elemzés szerint a loot boxokat tartalmazó játékok mindössze 64%-a tett közzé valószínűségi adatokat a nyeremények előfordulásáról, és csupán 1,3% alkalmazta azokat a formátumokat, amelyek valóban könnyen észlelhetők a felhasználók számára⁸⁸.

5.4. Kína

A kínai videójáték-szabályozás nemzetközi összehasonlításban az egyik legátfogóbb és legszigorúbb rendszer, amely a digitális játéktartalmak szinte minden aspektusát felügyeli⁸⁹. A szabályozás kiterjed a játékok tematikájára, a megjeleníthető erőszak vagy obszcén tartalom korlátozására, valamint a játékhasználati szokások befolyásolását célzó mechanizmusokra is. Az állam különös hangsúlyt helyez arra, hogy a videójátékok ne ösztönözzék a felhasználókat túlzott játékidőre vagy napi visszatérésre⁹⁰, ami összhangban áll az ország fiatalkorúakat védő közpolitikájával.

A szerencsejáték szigorú tiltása⁹¹ a digitális játékpiacon is kiterjed, és közvetlen hatással van a véletlenszerű jutalmazási mechanizmusokat alkalmazó játékokra. Ennek megfelelően Kína 2017-ben átfogó szabályozást vezetett be, amely megtiltotta, hogy a játékosok valódi pénzért vásárolhassanak szerencseelemeket tartalmazó szolgáltatásokat. Ehelyett a szabályozó hatóságok azt preferálják, hogy a játékosok közvetlenül vásárolhassák meg az egyes digitális tárgyakat, ezzel csökkentve a szerencsejáték-jellegű kockázatokat. A fejlesztők számára kötelezővé vált, hogy nyilvánosságra hozzák a loot boxokból megszerezhető tárgyak előfordulási valószínűségeit, valamint hogy a játékosok számára hozzáférhetővé tegyék az

⁸⁷ Gondos, Orsolya – Nagy, Andrea – Mikes, Andrei: *The ultimate loot drop: the Netherlands is planning to ban loot boxes in video games*, <https://www.cliffordchance.com/insights/resources/blogs/talking-tech/en/articles/2022/09/the-ultimate-loot-drop-the-netherlands-is-planning-to-ban-loot.html>

⁸⁸ (Xiao et al., 2023), Szakpolitikai megközelítések a viselkedési függőségek terén – Múltbeli tapasztalatok és lehetséges jövőbeli irányok – Király Orsolya, ELTE PPK

⁸⁹ Kolláth Mihály Gábor: Gondolatok egy hazai loot box-szabályozás kialakításához – 2024/2. (83.), 32-40. o.

⁹⁰ Kína az online játékok korlátozására törekszik, <https://hu.euronews.com/2023/12/22/kina-uj-szabalyok-online-szerencsejatek-gyerekek>

⁹¹ Shenyang, David Eimer: In, China's secret gambling problem – Gambling in China may be illegal, but that doesn't mean it's not a problem, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/6942975/Chinas-secret-gambling-problem.html>

elmúlt 90 napra vonatkozó, loot boxokra költött összeg adatait⁹². A helyi engedélyező hatóság ezen felül megtiltotta mindazon játékméleti megoldásokat, amelyek a játékosokat a szerencsejátékokhoz hasonló viselkedésre ösztönzik, például amikor bizonyos tárgyak kizárólag véletlenszerű mechanizmuson keresztül szerezhetők meg⁹³. A szabályozás célja a játékhasználat átláthatóbbá tétele és a függőségi mintázatok kialakulásának megelőzése, különösen a fiatalokú játékosok körében.

A transzparencia előírása kétségkívül növelte az iparági elszámoltathatóságot, ugyanakkor a szabályozás gyakorlati hatékonysága vegyes képet mutat. A loot boxokat tartalmazó kínai játékok 95,6%-a valóban közzéteszi a nyeremények valószínűségi arányaira vonatkozó adatokat⁹⁴, azonban mindössze 5,5% alkalmaz olyan feltűnő megjelenítési formát, amely automatikusan láthatóvá teszi ezeket az adatokat a vásárlási felületen, míg további 13,2% csak mérsékeltén észrevehető módon jeleníti meg az információkat. A vizsgált játékok döntő többségében (81,3%) a közzététel megtévesztő vagy nehezen hozzáférhető formában történt.

5.5. Egyesült Államok

Az Egyesült Államokban a Kids Online Safety Act (KOSA) a kiskorúak online térben történő védelmét célzó egyik legjelentősebb jogalkotási kezdeményezésként jelent meg az utóbbi években. A törvényjavaslat középpontjában a digitális platformok – különösen a közösségi média szolgáltatók – „gondoskodási kötelezettsége” (*duty of care*) áll, amely előírja számukra, hogy aktív lépéseket tegyenek a kiskorú felhasználókat érő káros hatások megelőzése és csökkentése érdekében. A szabályozás különösen az olyan tartalmak és gyakorlatok visszaszorítására irányul, amelyek a zaklatás, az önsértés, az evészavarok, a szer- és alkoholfüggőség, a szexuális kizsákmányolás, valamint az illegális termékek – például alkohol, drogok vagy dohányárúk – népszerűsítéséhez kapcsolódnak. Emellett arra is kötelezi a platformokat, hogy ne alkalmazzanak függőséget okozó mechanizmusokat a kiskorúak számára elérhető online termékekben és szolgáltatásokban. Miután a törvényjavaslat 2022-ben még nem kapta meg a szükséges támogatást, 2024. július 30-án az Egyesült Államok Szenátusa már 91–3 arányban elfogadta a Kids Online Safety Actet.

5.6. Összegzés

Az online szerencsejátékok és videójátékok szabályozása elsősorban a kiskorúak védelmét célozza, akik e területek leginkább veszélyeztetett csoportját jelentik. Az iparág azonban gyakran ellenáll a korlátozások hatékony végrehajtásának, mivel gazdasági érdekei ellentétben állnak a szigorúbb fogyasztóvédelmi előírásokkal. Az önszabályozás sok esetben inkább a szigorúbb jogszabályi előírások elkerülését szolgálja, mintsem a felelős működést, illetve a termék szabályozásának szükségessége és mértéke feletti ellenőrzés fenntartását. A

⁹² Tang, Tracey: A Middle-Ground Approach: How China Regulates Loot Boxes And Gambling Features In Online Games, <https://www.mondaq.com/china/gaming/672860/a-middle-ground-approach-how-china-regulates-loot-boxes-and-gambling-features-in-online-games?clckid=fd4e2bdc>

⁹³ Pour, Seppy: Experience of Legal Regulation of Lootboxes in Different Countries: a Comparative Analysis, *Journal of Digital Technologies and Law*, 2024;2(2) (2024): <https://doi.org/10.21202/jdtl.2024.18>, p. 358.

⁹⁴ (Xiao et al., 2024).

szabályozási intézkedések kidolgozásakor elengedhetetlen a gyermekjogok érvényesítése, ugyanakkor a korosztályhoz kötött szabályozások adatvédelmi kockázatokat is hordozhatnak. A globális problémák kezelése nemzetközi együttműködést és a szabályozások alapvető harmonizálását igényli, ugyanakkor a túlzottan uniformizált megoldások a kulturális különbségek és helyi sajátosságok figyelmen kívül hagyása miatt ritkán bizonyulnak hatékonyak. A technológiai fejlődés gyors üteme tovább nehezíti a tényeken alapuló kutatási politikai döntéshozatalt, és bár az átláthatósági előírások elvben erősítik a fogyasztóvédelmet, betartásuk gyakran csak formális, így tényleges hatásuk korlátozott marad.

6. HAZAI SZABÁLYOZÁSI LEHETŐSÉGEK

A szerencsejáték-szerű mechanizmusok, köztük a loot boxok szabályozása jelenleg nem rendelkezik speciális jogi keretekkel Magyarországon. Mivel azonban egyre több gyermek játszik videójátékkal napi rendszerességgel, az abban megjelenő pszichológiai manipulációt alkalmazó elemek negatív hatásai számos hazai szereplő figyelmét magára vonták az utóbbi években. A Gazdasági Versenyhivatal (GVH) Családbarát Munkacsoportja napirendre tűzte⁹⁵ a gyermekek védelmét a videójátékokban található megtévesztő és agresszív reklámgyakorlatokkal szemben, amely a gyermekek fejletlenebb kognitív képességeit, illetve a virtuális fizetőeszközök terjesztését használja ki. A fenti szabályozási modelleket alapul véve az alábbi lehetőségek léteznek egy hazai szabályozás fontosabb eszközeire és módszertanára.

Ezeknek a mechanizmusoknak a működése számos ponton emlékeztet a szerencsejátékokra, és pszichológiai hatásai is hasonló mintázatokat mutatnak, ezért indokolt lehet egy olyan szabályozási rendszer kialakítása, amely a szerencsejátékokhoz hasonló módon biztosítja a tevékenység átláthatóságát és felügyeletét. A cél egy gyermekjogi szempontokat is integráló szabályozási keretrendszer létrehozása, amely mérsékeli a problémás játékhasználat előfordulását és a kiskorúak veszélyeztetettségét. Fontos azonban figyelembe venni az iparági szempontokat is, nevezetesen a fejlesztési költségnövekedés fedezésének szükségességét, és hogy egy esetleges szabályozás ne szabjon gátat a szektor innovációjának és gazdasági hozzájárulásának.

6.1. A szerencsejátékról szóló 1991. évi XXXIV. tv. kiegészítése a szerencsejáték-szerű mechanizmusokra vonatkozó rendelkezésekkel

Javasolt, hogy a jogalkotó határozza meg a loot boxok jogállását, és egyértelműen rögzítse, hogy azok szerencsejátéknak minősülnek-e. A besorolás függvényében szükséges lenne kidolgozni az engedélyezési eljárás részletes szabályait, valamint meghatározni az e tevékenységhez kapcsolódó adózási kötelezettségeket is. A fiatalkorúak védelme érdekében indokolt lenne kimondani, hogy a 18. életévüket be nem töltött személyek csak szülői beleegyezéssel, meghatározott költési vagy játékidő-korlátok mellett, illetve egyes esetekben egyáltalán ne lehessenek jogosultak loot box vásárlására. Az életkor ellenőrzése érdekében valós, hiteles azonosítási eljárás bevezetése javasolt, amely kötelező személyazonosításon alapulna.

6.2. A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. tv. módosítása

A jogalkotó részéről indokolt lenne a monetizációs gyakorlatok teljes átláthatóságának biztosítása. Ennek keretében kötelezővé tehető az egyes nyereménnytípusok megszerzésének valószínűségére vonatkozó pontos tájékoztatás, valamint annak egyértelmű feltüntetése, hogy a felhasználó eddig mekkora összeget költött el a játékon belül. A szerencsejáték-szerű mechanizmusokat tartalmazó játékok vásárlásakor és telepítésekor célszerű lenne figyelmeztető

⁹⁵ A Gazdasági Versenyhivatal „Új témák a Családbarát Munkacsoport napirendjén” című sajtóközleménye: <https://gvh.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2023-as-sajtokozlomenyek/uj-temak-a-csaladbarat-munkacsoport-napirendjen>

üzenetet megjeleníteni, amely tájékoztatja a felhasználót ezen elemek jelenlétéről és kockázatairól. Emellett javasolt a megtévesztő tervezési megoldások, a sötét mintázatok alkalmazásának tiltása, valamint a kapcsolódó reklámtevékenységek szabályozásának szigorítása. A felhasználók védelme érdekében továbbá biztosítani kellene a loot boxok működésével és lehetséges kockázataival kapcsolatos, könnyen hozzáférhető és közérthető tájékoztatást, például a loot box vásárlást megelőzően egy ki nem kerülhető, felugró üzenet formájában.

6.3. Adózási szabályok bevezetése

Indokolt lenne megfontolni a szerencsejáték-szerű mechanizmusokból származó bevételek különadóval történő megterhelését, amely arányosan tükrözné az ilyen tevékenységek társadalmi és fogyasztóvédelmi kockázatait. A játékipar szereplőit továbbá kötelezni lehetne arra, hogy az ilyen típusú tevékenységekből eredő bevételük egy részét megelőző és felvilágosító kampányok finanszírozására, valamint a szerencsejáték-függőséggel küzdők kezelését és támogatását szolgáló programokra fordítsák.

6.4. Az önkorlátozás lehetőségének biztosítása

A szerencsejátékokhoz hasonlóan javasolt lenne bevezetni a játékosok önkorlátozási jogát a szerencsejáték-szerű elemeket tartalmazó videójátékok esetében. Ennek keretében lehetőséget kellene biztosítani arra, hogy a felhasználó önként kizárja magát az ilyen típusú funkciók használatából, illetve korlátozhassa a loot boxok vásárlásának lehetőségét. Emellett javasolt a megvásárolható loot boxok számának és értékének maximálása, amely hozzájárulhat a túlzott költségek és az impulzív vásárlási viselkedés visszaszorításához.

7. KÖVETKEZTETÉSEK

A videójátékok monetizációs mechanizmusai közül a szerencsejáték-szerű elemek – mint a loot boxok, a skin betting rendszerek vagy más, véletlenszerű nyereményeken alapuló funkciók – jelentős gazdasági és pszichoszociális kockázatokat hordoznak, különösen a fiatalok számára. A jelenlegi szabályozási gyakorlatok országonként eltérőek és hatékonyságukról eddig nem alakult ki megbízható kutatói konszenzus. Noha az elmúlt években számottevően nőtt a tématerület iránti tudományos érdeklődés, az empirikus bizonyítékok továbbra is korlátozottak. Emellett az iparági adatok – különösen a tranzakciós, felhasználói és költsési mintázatokat tartalmazó információk – nem nyilvánosak, így a kutatások jellemzően csak aggregált, becsült mikrotranzakciós statisztikákra támaszkodhatnak. Ez a korlátozott átláthatóság tovább nehezíti a szabályozási beavatkozások hatásainak objektív értékelését, valamint a különböző országokban alkalmazott modellek összehasonlíthatóságát.

A szabályozási döntéshozatal ezért jellemzően bizonytalanságok mellett zajlik. Mindazonáltal – a közegészségügyi megközelítésekkel összhangban – indokolt az elővigyázatosság elvének

alkalmazása, hiszen a potenciálisan tartós pénzügyi és mentális egészségügyi következmények miatt a tudományos bizonytalanság nem igazolhatja a beavatkozás hiányát⁹⁶.

A prevenció és a biztonságos digitális környezet kialakítása szempontjából kulcsfontosságú a *safety by design* megközelítés érvényesítése, amely a felelősséget elsősorban a fejlesztőkre és szolgáltatókra helyezi át⁹⁷. E szemlélet a kockázatmegelőzést nem a felhasználók önvédelmi stratégiáira és egyéni felelősségére, hanem a termékek és szolgáltatások beépített biztonsági elemeire alapozza. A szabályozási kereteknek ennek az elvnek a követésével kell biztosítaniuk, hogy a károk csökkentése már a tervezési folyamat része legyen.

A hatékony szakpolitikai válaszok kialakítása ugyanakkor empirikus megalapozottságot igényel. A jövőbeni kutatási prioritások közé tartoznak a reprezentatív, nemzetközi és longitudinális vizsgálatok, amelyek feltárják a videójáték-használati zavar és a különböző monetizációs modellek közötti összefüggéseket, valamint a kontrollált hatásvizsgálatok, amelyek a szabályozási beavatkozások – például az esélyközzététel, a költségi korlátok vagy az életkor-ellenőrzési rendszerek – hatékonyságát mérik. A monetizált játékokkal kapcsolatos IGD-esetek pénzügyileg jelentősebbek lehetnek, és közös vonásokkal rendelkeznek a szerencsejáték-függőséggel (pl. a megengedhetőnél többet költenek, pénzt kölcsönöznek vagy lopnak)⁹⁸. Fontos kutatási irány a szerencsejáték-szerű funkciók működésmódjának részletes feltérképezése, a veszélyeztetett csoportok azonosítása, valamint azoknak a rizikó- és védőfaktoroknak a vizsgálata, amelyek kulcsszerepet játszanak a problémás játékhasználat kialakulásában. Kiemelt figyelmet érdemel továbbá a monetizált játékok családokra gyakorolt hatásának feltárása – ideértve a szülői stresszt, a szülő-gyermek kapcsolatok romlását és a családi konfliktusokat. Az átfogó, adatvezérelt kutatások hosszú távon alapot teremthetnek a játékon belüli vásárlásokkal kapcsolatos célzott irányelvek és szabályozási standardok kialakításához, amelyek egyensúlyt teremtenek a játékipar innovációs szabadsága és a fiatalok védelme között.

⁹⁶ Szakpolitikai megközelítések a viselkedési függőségek terén – Múltbeli tapasztalatok és lehetséges jövőbeli irányok – Király Orsolya, ELTE PPK

⁹⁷ Prevalence and Characteristics of Online Gambling and Gaming Among Children and Youth, Including in the Context of other Internet Use-related Addictive Behaviors – Király Orsolya, ELTE PPK

⁹⁸ Predatory monetization schemes in video games (e.g. ‘loot boxes’) and internet gaming disorder – King - Delfabbro

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

Szakirodalom

- ¹ I. MONTIEL et al. "Loot box engagement: A scoping review of primary studies on prevalence and association with problematic gaming and gambling." PLoS ONE, 17 (2022). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0263177>.
- ¹. GAREA, S. S. – DRUMMOND, A. – SAUER, J. D. et al.: Loot box engagement: Relationships with educational attainment, employment status, and problem gambling. Addictive Behaviors, 117 (2021), 106849. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2021.106849>
- ASH, James; GORDON, Rachel; MILLS, Sarah (2022). *Between gaming and gambling: Children, young people, and paid reward systems in digital games*. Loughborough University. Report. <https://hdl.handle.net/2134/21640190.v1>
- BÁNYAI Fanni, ZSILA Ágnes, DEMETROVICS Zsolt, KIRÁLY Orsolya, „A problémás videojáték-használat újabb elméleti és gyakorlati megközelítései”. Információs Társadalom XVIII, 1. szám (2018): 93–106. <https://dx.doi.org/10.22503/inftars.XVIII.2018.1.6>
- CHANEL J. LARCHE et al. "Rare Loot Box Rewards Trigger Larger Arousal and Reward Responses, and Greater Urge to Open More Loot Boxes." Journal of Gambling Studies, 37 (2019): 141-163. <https://doi.org/10.1007/s10899-019-09913-5>.
- David ZENDLE: *Beyond loot boxes: a variety of gambling-like practices in video games are linked to both problem gambling and disordered gaming*, DOI:10.7717/peerj.9466
- F. BROOKS et al. "Video gaming in adolescence: factors associated with leisure time use." Journal of Youth Studies, 19 (2016): 36 - 54. <https://doi.org/10.1080/13676261.2015.1048200>.
- James CLOSE et al. "Secondary analysis of loot box data: Are high-spending "whales" wealthy gamers or problem gamblers?." Addictive behaviors, 117 (2020): 106851 . <https://doi.org/10.31234/osf.io/fvdrx>.
- Joseph MACEY, Mikko CANTELL, Tommi TOSSAVAINEN, Antti KARJALA and Sari CASTRÉN: *How can the potential harms of loot boxes be minimised?: Proposals for understanding and addressing issues at a national level* <https://doi.org/10.1556/2006.2022.00016>
- KING DL, DELFABBRO PH. *Predatory monetization schemes in video games (eg 'loot boxes') and Internet gaming disorder*. Addiction. 2018;113:1967-1969. <https://doi.org/10.1111/add.14286>
- KIRÁLY et al. 2015, KUSS et al. 2012, YEE 2006
- KIRÁLY, GRIFFITHS és DEMETROVICS, 2015
- Orsolya KIRÁLY, PhD , Jasmine ZHANG, BSc , Zsolt DEMETROVICS, PhD, DSc ,Dillon T. BROWNE, PhD: *Gambling Features and Monetization in Video Games Create Challenges for Young People, Families, and Clinicians* Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, Volume 61, Issue 7, 854 - 856

POUR, Seppy: *Experience of Legal Regulation of Lootboxes in Different Countries: a Comparative Analysis*, *Journal of Digital Technologies and Law*, 2024;2(2) (2024): <https://doi.org/10.21202/jdtl.2024.18>, p. 358.

XIAO et al.,2023, 2024

XIAO, Leon Y. – HENDERSON, Laura L. – YANG, Yuhang – NEWALL, Philip W. S.: *Gaming the system: suboptimal compliance with loot box probability disclosure regulations in China*. *Behavioural Public Policy* (2021), doi:10.1017/bpp.2021.23 , p. 1–27.

ZENDLE, David & MEYER, Rachel & BALLOU, Nick. (2020). *The changing face of desktop video game monetisation: An exploration of exposure to loot boxes, pay to win, and cosmetic microtransactions in the most-played Steam games of 2010-2019*. PLOS ONE. 15. 10.1371/journal.pone.0232780. DOI:10.1371/journal.pone.0232780

ZENDLE, David & MEYER, Rachel & BALLOU, Nick. (2020). *The prevalence of loot boxes in mobile and desktop games*. *Addiction*. 115. 10.1111/add.14973. DOI: 10.1111/add.14973

Jogszabályok

1991. évi XXXIV. törvény a szerencsejáték szervezéséről

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024. június 13.) a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról

Az Európai Parlament jelentése: REPORT A9-0300/2022 on consumer protection in online video games: a European single market approach

Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól

Online és egyéb források

A Gazdasági Versenyhivatal „Új témák a Családbarát Munkacsoport napirendjén” című sajtóközleménye: <https://gvh.hu/sajtoszoba/sajtokozlemenyek/2023-as-sajtokozlemenyek/uj-temak-a-csaladbarat-munkacsoport-napirendjen>

Annual growth of consumer spending on gaming loot boxes and currency packs worldwide from 2021 to 2025 <https://www.statista.com/statistics/1240245/consumer-spending-loot-boxes-global-growth/?srsltid=AfmBOopiW0kIIvuzkKp8Tqa9IlwbiEEQ7N9aWjgmEO6zsxkLWhetIDzJ>

Az Egyesült Királyság kormánya: Call for evidence outcome, *Loot Boxes in Video Games* - Call for Evidence <https://www.gov.uk/government/calls-for-evidence/loot-boxes-in-video-games-call-for-evidence/loot-boxes-in-video-games-call-for-evidence>

Az Egyesült Királyság kormánya: Department for Culture, Media and Sport, Guidance: *Loot boxes in video games: update on improvements to industry-led protections* <https://www.gov.uk/guidance/loot-boxes-in-video-games-update-on-improvements-to-industry-led-protections>

Az Egyesült Királyság Szerencsejáték Bizottságának jelentése: *Gambling Commission publishes the 2019 Young People and Gambling report* <https://www.gamblingcommission.gov.uk/news/article/gambling-commission-publishes-the-2019-young-people-and-gambling-report>

Az Egyesült Királyság Szerencsejáték Bizottságának tanulmánya: *Virtual currencies, eSports and social gaming - discussion paper* <https://www.gamblingcommission.gov.uk/about-us/page/virtual-currencies-esports-and-social-gaming-discussion-paper>

Az Európai Parlament sajtóközleménye: *Protecting gamers and encouraging growth in the video games sector* <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230113IPR66646/protecting-gamers-and-encouraging-growth-in-the-video-games-sector>

Electronic Arts Reports Q4 and FY25 Results: <https://ir.ea.com/press-releases/press-release-details/2025/Electronic-Arts-Reports-Q4-and-FY25-Results/default.aspx>

Exploding Topics: *How Many Gamers Are There? (New 2025 Statistics)* <https://explodingtopics.com/blog/number-of-gamers>

GONDOS, Orsolya – NAGY, Andrea – MIKES, Andrei: *The ultimate loot drop: the Netherlands is planning to ban loot boxes in video games*, <https://www.cliffordchance.com/insights/resources/blogs/talking-tech/en/articles/2022/09/the-ultimate-loot-drop-the-netherlands-is-planning-to-ban-loot.html>

<https://streamlex.eu/resources/eu-digital-fairness-act-tracker-updates-and-timeline/>

Interjú Király Orsolyával az M1 Szemtől Szembe című műsorában: *A családon is múlik, hogy valaki játékfüggő lesz-e* <https://hirado.hu/tudomany-high-tech/cikk/2018/06/05/szenvedelybetegseg-vagy-sport-a-videojatek>

Jessica CLEMENT, *Gaming monetization - Statistics & Facts* <https://www.statista.com/topics/3436/gaming-monetization/>

Jessica CLEMENT, *Global video game loot box market growth 2021-2025*, <https://www.statista.com/statistics/1240245/consumer-spending-loot-boxes-global-growth/?srsltid=AfmBOopiW0kIIvuzkKp8Tqa9IlwbiEEQ7N9aWjgmEO6zsxkLWhetIDzJ>

Kína az online játékok korlátozására törekszik, <https://hu.euronews.com/2023/12/22/kina-uj-szabalyok-online-szerencsejatek-gyerekek>

KOLLÁTH Mihály Gábor: *Gondolatok egy hazai loot box-szabályozás kialakításához – 2024/2. (83.), 32-40. o.* https://infojog.hu/kollath-mihaly-gabor-gondolatok-egy-hazai-loot-box-szabalyozas-kialakitasahoz-2024-2-83-32-40-o/#_ftn87

Prevalence and Characteristics of Online Gambling and Gaming Among Children and Youth, Including in the Context of other Internet Use-related Addictive Behaviors – Király Orsolya előadása alapján, 2025.01..28-29., ELTE PPK

SHENYANG, David Eimer: *In, China's secret gambling problem – Gambling in China may be illegal, but that doesn't mean it's not a problem*,

<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/6942975/Chinas-secret-gambling-problem.html>

Streamlex: *European Commission work programme 2026*

Szakpolitikai megközelítések a viselkedési függőségek terén – Múltbeli tapasztalatok és lehetséges jövőbeli irányok – Király Orsolya előadása alapján, 2025.04.04. ELTE PPK

TANG, Tracey: *A Middle-Ground Approach: How China Regulates Loot Boxes And Gambling Features In Online Games*, <https://www.mondaq.com/china/gaming/672860/a-middle-ground-approach-how-china-regulates-loot-boxes-and-gambling-features-in-online-games?clid=fd4e2bdc>

Videójáték-függőség – KIRÁLY Orsolya, ELTE PPK PSZICHOLOGIAI INTÉZET, KONCZ Patrik előadása alapján, 2022.05.18.

AZ SZTFH TÁJÉKOZTATÁSI ÉS KAMPÁNYESZKÖZEI A FIATALKORÚAK, A SZÜLŐK ÉS A TÁRSADALOM MEGSZÓLÍTÁSÁRA A FIATALKORÚAK SZERENCSEJÁTÉKBAN VALÓ RÉSZVÉTELÉNEK MEGELŐZÉSE ÉRDEKÉBEN

THE INFORMATION AND CAMPAIGN TOOLS OF THE SUPERVISORY AUTHORITY
FOR REGULATORY AFFAIRS (SARA) FOR ADDRESSING MINORS, PARENTS, AND
SOCIETY IN ORDER TO PREVENT THE PARTICIPATION OF MINORS IN
GAMBLING

Szerző:

Dr. Faggyas Anna – anna.faggyas@sztfh.hu - Szerencsejáték Engedélyezési és Eljárási
Osztály, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága

Absztrakt:

A fiatalkorúak szerencsejátékban való részvételét világszerte tiltják a helyi jogszabályok. Magyarországon e tilalom érvényesítése a szerencsejáték szervező felelőssége, aki köteles megakadályozni a 18 év alattiak részvételét az általa nyújtott szerencsejáték szolgáltatásban.

Ezen általános tilalmi szabály ellenére 18 év alatti személyek jelentős része találkozik a nagykorúság elérése előtt a szerencsejáték valamilyen formájával, akár játékosként is. Az online szerencsejáték elterjedése a 2010-es évektől jelentős kockázatokat hordoz magában, amely egyik legnagyobb veszélye a korhatár alatti szerencsejáték tömeges és kevésbé ellenőrizhető előfordulása. A középiskolások élvezeti szerhasználatát mérő ESPAD kutatás és az iskolás gyerekek egészségmagatartását mérő HBSC kutatások adatai is igazolják, hogy a szerencsejáték-használat erőteljesen jelen van a korosztálynál a tiltó jogszabályi rendelkezések ellenére is. Az SZTFH mint szabályozó, felügyeleti és fogyasztóvédelmi hatáskörökkel is rendelkező hatóság számos olyan eszközzel élt és igyekszik élni a jövőben is, amellyel hatékonyan tudja a fiatalkorúakat és azok közvetlen környezetét, így elsősorban a szüleik és a velük kapcsolatban álló pedagógusok figyelmét felhívni erre a témára. A tanulmány célja bemutatni az SZTFH tájékoztatási és kampányeszközei mögötti elméleti megfontolásokat, néhány hasonló külföldi kampányt és azok tapasztalatait, illetve egyedülálló módon feltárni az eszközök használatának praktikus kérdéseit. A problémák azonosítása, az SZTFH megközelítése és az eszközök használatának gyakorlati tapasztalatai összegyűjtésével a tanulmány más szabályozási területek számára is próbál lehetséges megoldási mintákat kínálni, amelyeknél a sérülékeny csoportok, különösen a gyermekek és fiatalkorúak védelme kiemelkedő jelentőséggel bír.

Abstract

The participation of minors in gambling is prohibited worldwide by local legislation. In Hungary, the enforcement of this prohibition is the responsibility of the gambling operator, who is obliged to prevent individuals under the age of 18 from taking part in their gambling services they provide. Despite this general prohibition, a significant number of individuals under the age of 18 encounter some form of gambling even before reaching adulthood, sometimes as players

themselves. The spread of online gambling since the 2010s carries considerable risks, one of the greatest dangers being the widespread and poorly controllable occurrence of underage gambling. Data from the ESPAD survey, which measures substance use among high school students, and the HBSC studies, which assess the health behaviours of school-aged children, both confirm that gambling is strongly present among this age group despite the prohibitive legal regulations. As a regulatory, supervisory, and consumer protection authority, SARA has employed, and strives to continue using, numerous tools that effectively draw the attention of minors and their environment—primarily their parents and teachers—to this issue. This study aims to present the theoretical considerations behind SARA’s information and campaign tools, review some similar international campaigns and their experiences, and uniquely explore the practical questions related to the use of these tools. By identifying the problems, outlining SARA’s approach, and gathering practical experiences regarding the use of these tools, the study seeks to offer possible solution models for other regulatory fields where the protection of vulnerable groups, especially children and minors, is of paramount importance.

„A gyermekkor talán az egyetlen életszakasz, amikor az ártatlanság igazán virágozhat. De ehhez a szülőknek és más, a gyermekekért felelős felnőtteknek védőburkot kell építeniük az élet fájdalmas és ijesztő oldalai ellen. Ők az örök ezen ajtó előtt...”
— Diane Medved

Bevezetés

A gyermekkor és a fiatalkor számtalan csodát tartogat, új élmények, érzések, impulzusok, információk tömkelege árasztja el a világra rácsodálkozva felnövekvő ifjú generációt. A 21. század gyermekei, akik a „kiber érába” születtek bele, okostelefonnal és az online világban való otthonossággal felfegyverkezve élik a mindennapjaikat. A szóhasználat nem véletlen, hiszen igazi fegyver van a kezükben, mert a segítségével, mint egy mesebeli mindent legyőző karddal, szinte korlátlan tudáshoz férhetnek hozzá, ugyanakkor ez egy olyan fegyver, aminek az éle könnyen megsértheti őket. A rájuk leselkedő veszélyek az online tér gyakori kontrolálhatatlanságával jelentősen megsokasodtak, olyan számukra (vagy akár mindenki számára) tiltott dolgokhoz férhetnek hozzá, vagy kaphatnak azokról információt, eszközt a megszerzésükhöz, amelyek használata súlyos következményekkel jár. Ezek közül az egyik, talán olykor nem is túl fontosnak vélt, de valójában igen kockázatos veszély a szerencsejátékokban való idő előtti részvétel, mely következtében könnyen kialakulhat a problémás szerencsejáték használat. Jelen tanulmány azt vizsgálja, hogy mit tehet egy olyan hatóság, mint a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága (SZTFH) azért, hogy a fiatalkorúak mesebeli kardjához páncélt és pajzsot adjon a szerencsejáték terén is, azaz a megfelelő eszközök kiválasztásával hogyan tud hatékonyan tájékoztatást nyújtani.

1. A szabályozó hatóságok szerepe a tájékoztatásban

Az SZTFH, mint szabályozó hatóság 2021-es létrejöttével, a hatóság által felügyelt többi szakterülethez hasonlóan, a szerencsejáték felügyelete és szabályozása teljesen új eszközöket, lehetőségeket, és egyben új lendületet kapott. A szabályozói hatósági jogállás alapvetően kivételesnek tekinthető az európai jogrendszerben, ennek az angolszász jogrendszerből származó szervezeti formának kifejezetten kevés példája van hazánkban és más európai országokban, ahol általában minisztériumok végzik a különböző szektorokhoz kapcsolódó igazgatási, szabályozói és felügyeleti feladatok végrehajtását. Vannak azonban olyan szektorok, ahol a közszolgáltatás jellege, a piaci struktúra, vagy a fogyasztók védelme indokolja, hogy egy önálló, széles jogalkotói hatáskörrel, és felügyeleti jogosítványokkal felvértezett hatóság tevékenykedjen. Az SZTFH-hoz hasonló hatósági felügyeletként a Gazdasági Versenyhivatalt (GVH) és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóságot (NMHH) érdemes kiemelni, különösen a két hivatal utóbbi években kifejtett aktív társadalmi tájékoztatási tevékenységére való tekintettel.⁹⁹ Az ilyen jellegű hatóságok számos társadalmi funkciót is ellátnak: egyik legfontosabb céljuk a társadalmi jólét biztosítása, illetve a fokozott piaci versenyben – vagy éppen ennek ellentétében, piaci monopóliumok esetén – az állampolgárok védelme a piac káros hatásaitól. A szabályozó hatóságoknak tehát az olyan klasszikus feladatok, mint a piac szabályozása, felügyelete, a piac védelme, a piac elemzése és értékelése mellett el kell látnia a fogyasztók jogainak és érdekeinek védelmét is. A leghatékonyabban ezeket a feladatokat úgy tudja megvalósítani, ha független, és gyorsan tud beavatkozni, illetve kellően innovatív és nyitott szemléletű a hatóság teljes egésze.¹⁰⁰ A nyitottság pedig nemcsak a külső forrásból érkező hatások, információk befogadását, feldolgozását jelenti, hanem a társadalom, az egyének felé való fokozottabb fordulási hajlandóságot, közvetlenebb kommunikációt is.

2. A szerencsejáték kockázatai gyermekekre és fiatalokra

A szerencsejáték, különösen annak online formái, különös veszélyeket hordoznak, amelyeknek a gyermekek és fiatalok életkori, biológiai sajátosságaik miatt jóval kitettebbek, mint a felnőttek. Ezért a társadalom jelentős érdeke is, hogy kiemelt védelemben részesüljenek ezen a területen is.

⁹⁹ Dr. Fazekas János (ELTE) – „A szabályozó hatóságok jogállásának alapkérdéseiről” https://www.researchgate.net/publication/306407288_A_szabalyozo_hatosagok_jogallasanak_alapkerdeseirol

¹⁰⁰ Dr. Lapsánszky András „A szabályozó hatóság jogállásának szervezetének és „szabályozó” feladatainak elméleti alapjai, sajátosságai” –PhD tanulmány (NMHH), https://kozszov.org.hu/dokumentumok/UMK/UMK_2014_3/01_A_szabalyozo_hatosag.pdf

2.1. A szerencsejáték gyermekekre és fiatalokra való fokozott kockázatának okai

A SZTFH a szerencsejáték szakterülettel egy igazán nyitott és folyamatosan fejlődő szemléletet kívánó szakterületet „kapott”, hiszen napjainkra a szerencsejáték tradíciói „megremegtek”. Ez a köztudottan veszélyeket magában rejtő szórakozás egyre inkább kitágította maga körül a teret mind az elérhetőségét mind pedig a formáját tekintve. Az online szerencsejáték már a 2000-es évek elején egyre inkább elterjedt, de a 2010-es évektől, főleg a Covid-járvány kitörését követően olyan hatalmas iparággá nőtte ki magát, amely mérete már a legtöbb országban lekörözte a hagyományos földi szerencsejátékok piacát. Az online szerencsejáték piac olyan korlátlan hozzáférést biztosít a játékokhoz, azok folyamatos elérhetősége, mennyisége és formája tekintetében, amellyel a hagyományos, földi szerencsejátékok értelemszerűen egyre kevésbé tudják felvenni a versenyt.¹⁰¹ Az okostelefonok elterjedésével a szerencsejáték sokak életébe beköltözött, akik korábban talán nem is játszottak, így nemcsak a már rutinos játékosok váltak sokkal veszélyeztetettebbé, hanem mindenki, aki online eszközt használ. Ebbe a körbe különösen hangsúlyosan tartoznak a „digitális bennszülötteknek” nevezett, 2000-es évben született generációk. Ők jelenleg még gyermekek vagy fiatal felnőttek, legfeljebb 25 évesek, ami az emberi fejlődésnek több tudományos kutatás¹⁰²¹⁰³ alapján egy igen fontos szakasza, hiszen nagyjából eddig a korig zajlik le a prefrontális kéreg, a belátó, megfontolt döntéshozatalért felelős agyterület fejlődése.¹⁰⁴ Ez egyben azt is jelenti, hogy ezt megelőzően a gyermekek és fiatalok hajlamosak hirtelen, impulzívan dönteni, kevésbé megfontoltak, a „fiatalság bolondság” szólásnak tehát jól megfogható biológiai okai vannak, még ha ez a felnőttek számára igen bosszantó is. Ha ezt a két tényezőt, vagyis az online szerencsejáték gyors térnyerését és kiterjedt elérhetőségét, és az online térben legotthonosabban mozgó korosztály ifjúságából adódó kockázatot együttesen vesszük számításba, akkor be kell látnunk, hogy a szerencsejáték területén jelentős, semmiképpen sem elhanyagolható veszély leselkedik rájuk.

A szerencsejátékokban való részvételt a legtöbb állam szabályozása 18 éves korhoz vagy a nagykorúsághoz (egyes államokban 21 év) köti. Ennek ellenére mindig előfordul, hogy azok a

¹⁰¹ Robert J. Williams, Robert T. Wood, Jonathan Parke - Routledge International Handbook of Internet Gambling” (2021) című tanulmány „History of Internet gambling” című fejezete alapján”, forrása: https://books.google.hu/books?hl=hu&lr=&id=PeXfCgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=history+of+online+gambling&ots=efvSg9aMOI&sig=9eNtXY22tSrV9nfCBaq3U4CQOQ&redir_esc=y#v=onepage&q=history%20of%20online%20gambling&f=false

¹⁰² Giedd, J. N. (2004). Structural magnetic resonance imaging of the adolescent brain. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021, 77–85. o. https://www.researchgate.net/publication/8457361_Geidd_JN_Structural_magnetic_resonance_imaging_of_the_adolescent_brain_Ann_N_Y_Acad_Sci_1021_77-85

¹⁰³ Steinberg, L. (2005). Cognitive and affective development in adolescence. *Trends in Cognitive Sciences*, 9(2), 69–74. o, https://www.researchgate.net/publication/8063779_Cognitive_and_affective_development_in_adolescence

¹⁰⁴ Körmendi Attila, Dr. Kuritárné dr. Szabó Ildikó - „Kóros játékszenvedély: Összefoglaló tanulmány az aktuális kutatásokról” (Debreceni Egyetem, Pszichológiai Intézet, Személy- és Klinikai Lélektani Tanszék) <https://www.doki.net/tarsasag/pszichiatria/upload/pszichiatria/magazine/0705/07050003.html>

fiatalok is megpróbálnak hozzájutni a szerencsejátékhoz, akik még nem érték el ezt az életkort. Több kutatás¹⁰⁵¹⁰⁶ ugyanakkor azt igazolta, hogy a minél fiatalabb korban megkezdett szerencsejáték-használat a problémás szerencsejáték kialakulásának egy jelentős rizikó faktora. Azt is megállapították, hogy annak a valószínűsége, hogy egy személy elkezd szerencsejátékot játszani, az életkor előrehaladásával egyenes arányban csökken. A fiatalok körében egyes tanulmányok ötször akkora problémás szerencsejátékos magatartást azonosítottak, mint az idősebb korosztály körében.¹⁰⁷

Azt is fontos kiemelni, hogy a gyermekek videójáték-használata, illetve annak jellemzői különösen nagy befolyással lehetnek a későbbiekben a szerencsejátékokba való bevonódásukba. Az utóbbi évtizedben több állam (pl.: Hollandia, Belgium, Egyesült Királyság) jogalkalmazói, különböző hatásai részéről merült fel egyre növekvő aggodalom a játékokban megjelenő szerencsejáték-szerű elemekkel kapcsolatosan. Megfigyelhető ugyanakkor, hogy kialakult egy olyan másodlagos, játékfogyasztásra épülő szórakoztatási piac, amely egyszerre jelent reklámot a játékok számára és komoly bevételt a tartalomgyártóknak és a platformoknak. Az utóbbi időben a fiatalok körében rendkívül népszerűvé váltak a videójáték-közvetítések, amelyek lehetnek hagyományosan rögzített és közzétett videók, valamint egyre népszerűbb az élő streaming is. A kutatások szerint azonban igazán nagy problémát jelent, hogy ezek között szinte észrevétlenül bújnak meg szerencsejátékra szoktató elemeket tartalmazó játékok, vagy rosszabb és sajnos egyre gyakoribb esetben valódi szerencsejátékok, amelyeket a gyerekek körében igen népszerű influenszerek mutatnak be.¹⁰⁸ Az ilyen tartalmaknál azon túl, hogy eleve igen kockázatos, engedéllyel nem rendelkező szerencsejáték oldalakat vagy applikációkat mutatnak be, a 18 éven aluliak védelme legfeljebb utalás szintjén valósul meg (pl. az influenszer feltüntet egy 18 éven aluliakra vonatkozó figyelmeztetést), mivel valójában a fiatakorúak a célközönség.

¹⁰⁵ Derevensky, J. L., Gupta, R., & Winters, K. (2003). Prevalence rates of youth gambling problems: Are the current rates inflated? *Journal of Gambling Studies*, 19(4), 405–425. o. <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1026379910094>

¹⁰⁶ Shaffer, H. J., & Hall, M. N. (2001). Updating and refining prevalence estimates of disordered gambling behavior in the United States and Canada. *Canadian Journal of Public Health*, 92(3), 168–172. o. https://www.researchgate.net/publication/11847441_Updating_and_Refining_Prevalence_Estimates_of_Disordered_Gambling_Behaviour_in_the_United_States_and_Canada

¹⁰⁷ Levi Perez „Too Young to Gamble: Long-term Risks from Underage Gambling” –(Gambling Studies 2024) <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11390864/>

¹⁰⁸ Patrik Koncz, MA, Zsolt Demetrovics, PhD, Mark D. Griffiths, PhD, Orsolya Király, PhD „The Potential Harm of Gambling Streams to Minors” - (Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 2023)

2.2. Fiatalok szerencsejáték prevalenciáját¹⁰⁹ mérő kutatások

A 18 éven aluliak, bár nem férhetnek hozzá a szerencsejátékokhoz a jogszabályi tiltó rendelkezések alapján - amelyek érvényesítése a szerencsejáték szervezők jogi kötelezettsége -, azonban a gyakorlatban mégis számottevő arányban hozzáférhetnek azokhoz valamilyen módon – akár életkoruk eltitkolásával, a regisztrációs felületeken hamis adatok szolgáltatásával, a nem engedélyezett szerencsejátékot nyújtó szolgáltatók igénybevitelével vagy felnőttek segítségével. A 18 éven aluliak szerencsejáték prevalenciáját általában olyan kutatások mérik, amelyek vagy szerencsejáték specifikusak és jellemzően a felnőtt lakosság esetében végeznek kutatást (a felnőtt lakosságtól gyűjtenek adatot a saját 18 éves koruk előtti szerencsejáték tapasztalatukra vonatkozóan is), vagy kifejezetten 18 éven alúkat mérnek fel, de nem szerencsejáték, hanem egyéb, addikcióval vagy egészséggel kapcsolatos témakörökben. Két periodikusan ismétlődő, fiatalok körében elvégzett kutatást érdemes kiemelni, amelyek többféle szerhasználati és viselkedési zavarral kapcsolatosan elemzik az Európa-szerte begyűjtött adatokat, a HBSC (Health Behaviour of School-Aged Children) és az ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) kutatásokat.

2.2.1. A HBSC kutatás

A HBSC az iskoláskorú gyermekek egészségmagatartását mérő kutatás, amelyet legutóbb 2022-ben végeztek el, és számos megállapítást tartalmaz a 9–11. osztályos diákok szerencsejáték használatára vonatkozóan. A kutatás szerint ennél a korosztálynál a szerencsejáték kipróbálása meglehetősen elterjedt. Életük során a korosztály 44%-a próbálta már ki a szerencsejátékot, a kutatást megelőző évben 35%, az azt megelőző hónapban pedig 17% játszott valamilyen formában. Ez az adat jelentősebb érintettséget mutat a középiskolás korosztályban, és figyelmeztet a szerencsejátékhoz kapcsolódó fokozott kockázatokra. A kutatás szerint a középiskolás fiúk körében lényegesen gyakoribb a szerencsejáték kipróbálása, mint a lányoknál, életük során 58,2%-uk játszott már, szemben a lányok 32,8%-ával. Ez szignifikáns nemi eltérést jelez, amely a megelőzési stratégiák nemspecifikus célzását is

¹⁰⁹ A prevalencia azt az arányt fejezi ki, hogy egy adott populációnak mekkora része érintett valamely problémában. A prevalencia meghatározásánál éppen ezért fontos, hogy pontosan mely populációra vonatkoztatjuk az értéket. A populáció általában leggyakrabban használt jellemzői a földrajzi, az életkori, illetve a nemi jellemzők, de bármilyen más szempont mentén is definiálhatjuk a populációt. A prevalencia különböző időtartamokra vonatkozhat. Így az életprevalencia (lifetime prevalence) azt fejezi ki, hogy az adott populáció hány százaléka próbálta ki az adott dolgot valamikor az élete során. Az elmúlt évi (past year prevalence) vagy elmúlt havi (past month prevalence) prevalencia a kérdezést megelőző évre vagy hónapra vonatkozóan határozza meg a használók arányát. Az éves prevalenciát szokás közelmúltbeli, a havi prevalenciát pedig aktuális használatnak is nevezni. (Demetrovics Zsolt: Az addiktológia alapjai, 2021, Akadémia Kiadó, bevezetés)

indokolhatja, ugyanakkor a lányokhoz kapcsolt szintén magas arány sem hagyható figyelmen kívül.¹¹⁰

2.2.2. Az ESPAD kutatás

Az ESPAD kutatás több szerhasználatról és viselkedési addikcióval kapcsolatosan, így a szerencsejáték használatával kapcsolatban is tartalmaz lényegi megállapításokat. A legfrissebb, 2024-es felmérés adatainak elemzése szerint, a diákok átlagosan 23%-a számolt be arról, hogy az elmúlt 12 hónapban élő vagy online szerencsejátékot játszott pénzért (például nyerőgépek, kártya, kocka, lottó, illetve sportfogadás).

A mérések alapján Olaszországban a legmagasabb a szerencsejáték prevalenciája (45%), ezt követi Izland (41%) és Görögország (36%), míg a legalacsonyabb arány Grúziában figyelhető meg (9,5%).

A kutatási adatokból kiolvasható, hogy Magyarország nagyjából a középmezőnyben szerepel a 28,69%-os prevalencia értékkel, ez 2019-ben 21,6%, 2015-ben pedig 24,48% volt. A fiúk átlagosan (29%) nagyobb arányban játszanak szerencsejátékot, mint a lányok (16%), ami a legtöbb országra érvényes. Az elmúlt évben szerencsejátékot játszó ESPAD-diákok közel kétharmada (65%) kizárólag online vagy élő játékkal kombinálva játszott. A legmagasabb ráta Svédországban (81%) figyelhető meg, míg a legalacsonyabb prevalencia Olaszországban (28%) és Spanyolországban (44%) fordult elő. Az online szerencsejáték prevalencia értéke a fiúk körében (20%) több mint kétszerese a lányok körében mért aránynak (8,7%). Az elmúlt évben pénzért szerencsejátékot játszó diákok körében is, az online játékot játszóknak esetében a fiúk aránya (70%) magasabb, mint a lányoknál (54%). A hagyományos szerencsejátékokkal ellentétben az online játékok esetében jelentős nemi különbség tapasztalható az egyes országokban: a legnagyobb különbség Portugáliában figyelhető meg (fiúk: 80%, lányok: 43%), míg Észak-Macedóniában, Koszovóban, Moldovában, Izlandon, Spanyolországban, Németországban és Liechtensteinben egyáltalán nem vagy csak nagyon kismértékű nemi különbség tapasztalható.

Az ESPAD a problémás szerencsejátékot is vizsgálja az elmúlt évben szerencsejátékot játszóknak körében a Lie/Bet skála¹¹¹ segítségével. A problémás szerencsejátékosok aránya kb. 5% (Liechtenstein, Csehország, Feröer szigetek, Monaco) és 22% (Koszovó) között mozog. Ez igen

¹¹⁰Demetrovics Zsolt, Felvinczi Katalin, Rácz József – „Iskoláskorú gyerekek egészségmagatartása 2022” (ELTE PPK)

https://hbpc.ppk.elte.hu/dstore/document/10668/Nemeth_Iskolaskoru_gyermekek_egeszsegmagatartasa_0526.pdf

¹¹¹ A Lie/Bet kérdőív egy rövid, két kérdésből álló szűrőeszköz, amelyet a patológiás szerencsejáték gyors felismerésére fejlesztettek ki a DSM-IV kritériumai alapján. A kérdések így szólnak: előfordult-e már, hogy valakinek hazudnia kellett a játékmenetéről, illetve előfordult-e már, hogy egyre nagyobb összegeket kellett feltennie. A kérdőív elsősorban gyors szűrésre alkalmas, és jelzi, ha valakinél fennállhat a szerencsejáték-probléma, ugyanakkor önmagában nem helyettesíti a részletes diagnózist, ezért pozitív eredmény esetén további vizsgálat szükséges. (A Norwegian CompetenceCenter For Gambling and Gaming Research honlapjának Instruments/Lie/betQuestionnaire szócikke alapján, forrása: Instruments | Norwegian Competence Center for Gambling and Gaming Research | UiB)

riasztó adat, mert még az alacsonyabb értékek is meghaladják a legtöbb országban már problémás felnőtt szerencsejátékosok arányát¹¹², míg a magasabb értékek azok többszörösei. Az ESPAD-országok átlagában és az országok túlnyomó többségében a problémás szerencsejátékosok aránya a fiúk körében magasabb (fiúk: 11%, lányok: 4,6%), azonban fordított tendencia figyelhető meg Máltán (lányok: 7,1%, fiúk: 3,7%) és Cipruson (lányok: 8,3%, fiúk: 5%).¹¹³

2.3. A Pompidou csoport kapcsolódó projektje

Az SZTFH 2024 őszétől vesz részt az Európa Tanács Pompidou csoportjának¹¹⁴ „Promoting the mental health of children and youth by addressing the risks of online gambling and gaming” elnevezésű projektjében, mint „beneficiary authority”, azzal a szándékkal, hogy még mélyebben megismerje azokat a kockázatokat, amelyek a gyermekek és a fiatal felnőttek szerencsejátékban való részvételéhez kapcsolódik, és megismerje azokat az eszközöket, amelyekkel ezek a kockázatok prevencióval hatékonyan csökkenthetők, a kialakult ártalmak kezelhetők. A Pompidou csoport a projektben résztvevő 9 állam esetében elvégzett egy részletes helyzetelemzést arról, hogy a projekt megkezdésekor milyen az adott tagállami jogi szabályozás a szerencsejáték és videojáték vonatkozásában, milyen szervezetek vesznek részt a prevencióban, az edukációban, a vonatkozó jogi szabályozás kialakításában és felügyeletében, illetve milyen kezelési lehetőségek vagy segítői hálózat áll rendelkezésre. A projekt a szerencsejáték mellett a túlzott videojáték-használat megelőzésével is foglalkozik, de nagyon hamar világossá vált a résztvevők számára, hogy a kettő terület éppen a fiatalok esetében szorosan összekötődik, a határaik összemosódnak. A projekt során a tagállamok folyamatosan beszámolnak a fejlődésről a szerencsejáték kockázatok csökkentése érdekében hozott jogszabályok, stratégiák, prevenciók vagy edukációs eszközök fejlesztése terén, amit részben a

112 A „The influence of age on gambling problems worldwide: A systematic review and meta-analysis of risk among younger, middle-aged, and older adults” kutatás szerint a problémás szerencsejátékosok európai átlaga 1,9% volt több tanulmány adatainak összevetése alapján, melyben kiemelik, hogy a 18-35 év közöttiek esetében pedig 1,51 szer több volt a problémás szerencsejátékosok aránya, mint a többi korcsoportnál. (forrása: [The influence of age on gambling problems worldwide: A systematic review and meta-analysis of risk among younger, middle-aged, and older adults - PubMed](#))

15 „Key findings from the 2024 European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD)”
https://www.euda.europa.eu/publications/data-factsheets/espac-2024-key-findings_en

114 A Pompidou Csoport a Council of Europe (Európa Tanács) nemzetközi együttműködési platformja, amely 1971-ben Georges Pompidou francia elnök kezdeményezésére alakult. Eredetileg a kábítószer-használat elleni együttműködések előmozdítására jött létre, majd idővel bővült a csoport szakterülete az új típusú függőségekkel is. A csoport az Európa Tanács alapértékeit (emberi jogok, demokrácia, jogállamiság) képviselve igyekszik összekapcsolni a kutatási eredményeket a döntéshozással és a gyakorlati megvalósítással, különös hangsúlyt fektetve a megelőzésre, a kárenyhítésre, a kezelésre és a megfelelő jogalkotásra, jogalkalmazásra. Jelenleg 41 tagállam számára nyújt támogatást, nemzetközi együttműködést a függőségekkel kapcsolatos fenntartható és humánus szakpolitikák kialakításához. (<https://www.coe.int/en/web/pompidou>)

projektben résztvevő tagállami szervezetek képviselőiből létrehozott tanácsadói munkacsoportjában tesznek meg. A projekt nyitókonferenciájára 2025. január 28-29. között került sor, amelyen a tagok lényegi információkat osztottak meg egymással a különböző kutatási eredményeikről, az általuk alkalmazott tájékoztatási eszközökről, kezelési módokról, amelyek a jövőben segíthetik a részes államok jogalkotási, edukációs és prevenciós munkáját. Bemutattak nagyobb volumenű, plakátokkal, online hirdetésekkel működő kampányokat, valamint szülőknek tartott kiscsoportos foglalkozásokat is. Ezen kampányok közös vonása volt az érintettek óvatos megközelítése, kellő informálása és a segítségkérés lehetőségeinek ismertetése.

Kifejezetten a hatékony tájékoztatás céljának megvalósítása érdekében a projekten belül egy kommunikációs munkacsoport is létrejött azzal a céllal, hogy a bevont külsős szakértők feltérképezzék az egyes tagállamok által az érintett témában kiadott kommunikációs anyagokat, majd a csoport a kommunikációs szakértők segítségével komplex kommunikációs stratégiát állítson össze. A stratégia kidolgozásába – egyedülálló módon – az elsődleges célcsoport tagjait, középiskolai diákokat is bevontak, akik a projekt során többször is kiemelték, hogy nagyon fontos számukra az alternatív lehetőségek felvázolása, nem elégséges egy szimpla tiltás a felnőttektől, fontos az is, hogy ismerjék a kockázatokat és ennek tudatában dönthessenek. A kommunikációs stratégia a jelen tanulmány létrejöttékor nyeri el a végleges formáját, amelyet majd ezt követően tesznek elérhetővé a tagok számára a jövőben történő szabad felhasználás céljából. Az SZTFH a projekt során megszerzett információkat lehetőség szerint már a folyamatban lévő kommunikációs tevékenysége során is igyekezett feldolgozni és azt beépíteni.

3. A szerencsejátékkal kapcsolatos gyermekeket és fiatalokat célzó tájékoztatás eszközei

3.1. A gyermekeket és fiatalokat célzó ismeretátadási eszközök specifikuma

Amikor gyermekek és fiatal felnőttek szerencsejátékkal kapcsolatos tájékoztatását szeretné egy hatóság, egy osztályfőnök vagy maga a szülő megvalósítani, a legkényesebb kérdés mindig az, hogy a téma felvetésével nem keltjük-e fel az életkoránál fogva kíváncsi, így kiszolgáltatottabb egyén érdeklődését a téma iránt. Ez minden függőséget kiváltó szer esetében – legyen az alkohol, cigaretta, kábítószer, vagy viselkedési függőséggel kapcsolatban, mint például túlzott telefonhasználat – egyaránt elmondható, hiszen a tiltott dolgok csábítóvá válhatnak. A témával kapcsolatos kommunikáció során arról sem szabad megfeledkezni, hogy a függőség fogalmához negatív képzet társul, jelentős a társadalmi stigmatizáció, az egyénekben pedig szégyenérzet alakul ki¹¹⁵, ami megnehezíti az arról való őszinte kommunikációt.

Hogyan lehet akkor ebből a kettős hátrányból, az édes, tiltott gyümölcs és a szégyenteljes, titkolt függőség árnyékából megfelelő ismeretet nyújtani a több szempontból is legkiszolgáltatottabb korosztály számára? A válasz, akár az akadályok, ugyancsak kettős. Az

¹¹⁵ „Kelemen Gábor - Addikció és szégyen” (Orvoslás és Társadalom, 2023 209-220. oldal)
<https://real.mtak.hu/170045/1/addikcio-es-szegyen.pdf>

első a megfelelő tartalmú tájékoztatás kialakítása, a második pedig a megfelelő kommunikációs csatornák felderítése. A leghatékonyabb eszközök a minél korábban, szisztematikusan megkezdett interaktív iskolai programok, amelyek csak adott időben érhetőek el, amikor a tanuló részt vesz a programokon. Szükséges emellett statikus, vagy periodikusan ismétlődő formában a főbb információk átadása, de a kifejezett tiltás megfogalmazása bizonyítottan kontraproduktív lehet.¹¹⁶ Fontos a jól strukturált, a részletekben nem túlzottan elmerülő, hanem inkább a konkrét veszélyeket, alternatív időtöltési lehetőségeket és az igénybe vehető segítő eszközöket bemutató, lehetőleg minél több interaktív, a gyerekek figyelmét felkeltő és megtartó tájékoztatások kialakítása. Az előadási módot és formát tekintve fontos az érintettekkel való interakció, a közvetlenebb hangnem, a kioktatásnak ható, az addikciókat okozó szerek vagy viselkedések túlzott démonizálását hangsúlyozó előadás kerülendő. A tartalomnak világosnak, egyszerűnek és befogadhatónak kell lennie, amely alkalmas arra, hogy a lényegi információk ismeretében a gyerekek önmaguk tudjanak jó döntést hozni arról, miképpen viszonyulnak a jelenben, és akár felnőtt életük során a szerencsejátékokhoz.

Ami a kommunikációs csatornákat illeti, az iskolai edukációs programok mellett kézenfekvő olyan csatornák használata, amelyhez a célkorosztály nemcsak könnyen hozzáfér, de ott több időt is eltölt. A digitális bennszülöttség legnagyobb előnye, hogy nem kell túlzottan kreatívnak lenni ahhoz, hogy megtaláljuk a hozzájuk vezető utat, csupán ismerni kell azokat a platformokat, amelyeket használnak. Ami még 15 éve a Youtube és a Facebook volt kizárólag, az mára már valamelyest eltolódott az Instagram és különösen a TikTok irányába.¹¹⁷ A figyelem megragadásához már nem biztos, hogy egy plakát elegendő, amikor a fiatalok sokasága jelentős időt tölt el rövid reels videók nézegetésével, akkor érdemes fontolóra venni, hogy legalább az edukációs tartalmak elérésére, illetve a téma fő üzenetére egy frappáns, csupán pár másodperces képi anyaggal hívjuk fel a figyelmet.

Érdemes azonban nemcsak az érintetteket, hanem a velük közvetlen kapcsolatban lévő személyeket, a barátokat, szülőket, pedagógusokat, egyéb szakembereket (tanárok, iskolai pszichológusok, gyermekorvosok, mentálhigiénés szakemberek) is a tájékoztatásba mélyen bevonni. A gyermekekkel és fiatalokkal való foglalkozás, nevelés során ki lehet alakítani egy olyan bizalmi viszonyt, amely során lehet és szükséges a különböző típusú addikciókról beszélni. Ugyanakkor fontos, hogy több irányból érkezzen a mondandó, hiszen mindig lesznek olyan gyerekek, akik sokkal nyíltabban, őszintébben képesek beszélni egy „külsős” szakemberrel. Fontos, hogy rendelkezésre álljanak olyan ismeretátadó anyagok, amelyek akár rövid, lényegre törő tanácsokat fogalmaznak meg a témáról való beszélgetésekhez, akár tartalmaznak részletesebben kifejtett anyagokat (pl. osztályfőnöki órához tematikát). Ezen

¹¹⁶ Simone A. Onrust, Roy Otten, Jeroen Lammers, Filip Smith - „School-based programmes to reduce and prevent substance use in different age groups: What works for whom? Systematic review and meta-regression analysis” (Clinical Psychology Review 2016.)
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S027273581500152X?via%3Dihub>

¹¹⁷ „Mit nyomogatnak egész nap a 4-18 évesek? Hát ezeket” című cikk (Hvg. 2024.01.31.)
https://hvg.hu/tudomany/20240131_fiatalok_gyerekek_tinik_online_platformokon_mediahasznalat_kutatas_tiktok_kozossegi_media

ismeretátadó anyagoknak széles kör számára hozzáférhetőnek kell lenniük, azonban kiemelten fontos, hogy azokat az adott témában és a prevenció szakterületén megfelelő tudással és eszközökkel rendelkező szervezetek hozzák létre. A kommunikáció során ugyanakkor nagyon lényeges, hogy a problémára és az annak megelőzésével kapcsolatos elérhető információkra időről-időre újra fel kell hívni az érintettek figyelmét.

3.2. Az SZTFH által alkalmazott tájékoztatási eszközök

Az SZTFH a gyermekek és fiatalok szerencsejátékban való részvételének megelőzése céljából 2024-től kezdett intenzív, egyre bővülő eszköztárat alkalmazni a széleskörű tájékoztatás érdekében. A tájékoztatásokkal prevenciós, edukációs célokat igyekszik megvalósítani a hatóság egy olyan területen, amely a hasonló, társadalmi célú felhívásokba, iskolákba, nevelési programokba bekerülő addikciót okozó témákhoz képest, úgymint a droghasználat, alkoholfogyasztás, vagy dohányzás, meglehetősen ismeretlennek, mondhatni a sor végén kullogónak hat. A tájékoztatási eszközök folyamatos bővítése, fejlesztése az elmúlt két évben a hatóság részéről jelentős kihívásokkal teli, ámde nemes és tanulságos feladat volt, amely során számos hagyományos, valamint újabb típusú eszközök kerültek alkalmazásra: informatív tájékoztató honlap szócikkekkel és hasznos linkekkel, digitális plakátok (bannerek), PR cikkek, közösségi médiaoldal posztokkal, videó kampányüzenetekkel, reels videó hirdetések közösségi médiaoldalakon való megjelenítéssel, kampányzáró konferencia diákok részvételével.

Ezeket az eszközöket a hatóság strukturáltan, „A tét TE vagy!” fogyasztóvédelmi kampány egyes szakaszaiban alkalmazta. A következőkben az egyes eszközök a kampány két szakaszára és a szerencsejáték szakterületre nézve kerülnek bemutatásra.

3.2.1. A tét TE vagy! kampány 2024-es szakasza és kampányeszközei

Az SZTFH 2024 nyarán elkezdett „A tét TE vagy!” kampány a szerencsejáték témakörén belül is kifejezetten az engedély nélküli sportfogadásokra és a kibercsalásokra koncentrált. Bár kifejezett célkorosztályt nem határozott meg a kampány, világos volt, hogy ez a kettős témakör elsősorban a fiatalabb generációt érinti, ezért a kampány szinte teljes mértékben mellőzte a hagyományos hirdetési felületeket, pl. újságok, televízió, hirdető táblák, és az SZTFH honlapjának szakmai tájékoztató anyagaihoz képest egy jóval közvetlenebb hangnemben megfogalmazott ismeretátadó csomagból állt. Az ekkor létrehozott www.atettevagy.hu weboldal, illetve „A tét TE vagy!” Facebook oldal¹¹⁸ szócikkei és tematikus posztjai valóban új szint vittek a hatóság lakosságnak szóló tájékoztatásába. A kampányoldal állandó tartalmi közé bekerült szerencsejáték témakörben egy külön cikk a 18 éven aluliak védelméről. Ebben nemcsak a 18 éven aluliak játéktiltalmának indokairól és megelőzési eszközeiről lehet

¹¹⁸ A tét TE vagy! oldal Facebook linkje: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61560066400387>

tájékozódni, de kifejezett tanácsok is feltüntetésre kerültek a gyermekek, fiatalok és a velük kapcsolatban álló felnőttek (szülő, pedagógus, egészségügyi szakember) részére.¹¹⁹ A játékosvédelmi eszközök szócikkben megtalálhatóak a szerencsejáték problémákkal foglalkozó szervezetek elérhetőségei is, valamint egy további cikk foglalkozik a hozzátartozóknak szóló tanácsokkal is. A kampányoldalról az SZTFH weboldalán elhelyezett, az adott témával kapcsolatos tájékoztatók is elérhetőek, illetve más források is rendelkezésre állnak, pl. addiktológusok által összeállított ajánlások, tanulmányok.

A kampány során nemcsak statikus posztok és cikkek születtek, hanem sikerült olyan ismert személyeket megnyerni a közösségi oldalak reels videóihoz, mint Marco Rossi jelenlegi és Dárdai Pál volt szövetségi kapitány, vagy Dr. Baji Balázs olimpikon. A kampány anyagainak nézettsége, a követők emelkedő száma, valamint az összeállított tájékoztató anyagok hasznossága mind hozzájárultak ahhoz, hogy ne érjen véget ez a kezdeményezés, hanem 2025-ben megújulva folytatódjon. Ezt az is indokolta, hogy a kampány szlogenjével az SZTFH minden olyan szakterülete tudott azonosulni, ahol fogyasztóvédelmi feladatokat is ellát a hatóság. A kampány jelmondata a személyes felelősségre és tudatosságra hívja fel a figyelmet, az egyéni döntések és az önkontroll fontosságát hangsúlyozza a megfelelő tájékozódás mellett. Bár a szlogen a szerencsejáték tét fogalmából indult ki, azonban átvitt értelemben egy igen erős fogyasztóvédelmi üzenetként értelmezhető és megszívlelendő minden ember számára. A „Tét” ugyanis ezen függőséget eredményezhető szerek, viselkedések, játékok használata esetében minden egyes ember szociális, családi, mentális, egészségügyi és anyagi jóléte, amelynek megőrzése mind az egyén, mind a társadalom kiemelt érdeke.

3.2.2. A tét TE vagy! kampány 2025-ös szakasza és kampányeszközei

A 2025-ös kampány etapot nem a különböző szakterületek különbözőségére, hanem azok közös céljaira összpontosítva, valamint egy új fókuszcsoporthoz, a gyermekek és fiatal felnőttek védelmére tekintettel alakította ki az SZTFH. A kampányhoz ezúttal – az előző kampány tapasztalatain túl – az SZTFH egyes szakterületeiről érkező képviselőkből álló kampány csapata tüzetesen átvizsgálta más államok tapasztalatait, az általuk lefolytatott kampányokat.

Az SZTFH az Európa Tanács Pompidou csoportjának korábban említett projektjének első konferenciáján elhangzott, más tagállamok hasonló tematikájú kampányainak tapasztalatait is áttekintette és felhasználta. Az egyik leginspirálóbb kampányt a belga VAD (Vlaams Expertisecentrum Alcohol en andere Drugs) nevű, **függőségekkel** foglalkozó szervezet alkotta meg, amely 2022 őszén egy kifejezetten fiatal sportolókat célzó kampányt indított. A kampány célcsoportjának kiválasztását alapos kutatás előzte meg, mely során egyértelműen a fiatal sportolói körnél találták meg a legmagasabb arányú problémás szerencsejáték-használatot, különös tekintettel a növekvő népszerűségű online sportfogadásokra. A kampány bannereit sportklubokban és online is elhelyezték, jelmondata magyarra fordítva azt jelenti, hogy „Ne

¹¹⁹ <https://www.atettevagy.hu/szerencsejatek/18-even-aluliak-vedelme/>

tedd kockára a sportolás örömét!”. A szlogenhez kapcsolódóan egy olyan képi világot jelenítettek meg, amelyben a telefonon sportfogadó személy körül zajlottak az események, de ő kimaradt a társasági élet örömeiből.¹²⁰

A belga kampányban jól megragadott kimaradásérzés, és elszalasztott lehetőségek üzenete készítette gondolkodásra az SZTFH kampánycsapatát, amely a kezdetektől fogva arra igyekezett fókuszálni, hogy az üzenet inkább pozitív kicsengésű legyen. Ezen gondolatmenet mentén dolgozták ki a szakterületek képviselői a kreatív szakemberek segítségével a rövid üzeneteket, amelyekhez megfelelő képi világ is társításra került, amelynek eredményeként létrejöttek a poszterként és reels-ként is használható digitális plakátok. A szerencsejáték szakterület „ez az én biciklim lehetne, ha nem játszánám el a pénzem” üzenetéhez egy fiatal fiú versenybiciklivel és egy lány városi biciklivel szereplő képe kapcsolódott, mivel minden üzenet fiú és lány verzióban is elkészült. A rövid mondat nem azt állítja, hogy a szerencsejáték káros, kerülendő, függőséget okoz, nem elrettentés a célja, hanem azt sugallja, hogy lehetnek célok, törekvések, amelyeknek a szerencsejáték egyik káros hatása, vagyis az elveszített pénz gátat szab. A kerékpár megszerzése, az azzal való időtöltés hasznos, egészséges, így egyben egy megfelelő alternatív időtöltés is a szerencsejátékban való részvétel helyett. A „Szerinted megéri?” alszlogen minden digitális plakátra kikerült, amellyel a döntés lehetősége a célcsoporthoz kerül, nem kioktatjuk őket, hanem megmutatunk nekik egy fő érvet, a pozitív cél vagy eredmény elvesztésének a lehetőségét, amelyet önállóan kell mérlegelniük.

Az elkészült digitális plakátok több helyen is megjelentek, az elsődleges csatornák a közösségimédia-felületek voltak, így a Facebook, Instagram, Tiktok és Youtube csatornákon hirdetésként voltak elérhetőek a kampány reels-ek, de emellett online újságokban PR cikkek¹²¹ is jelentek meg a kampány céljairól. A kampány talán leginnovatívabb részeként, új eszközként, jelentős követő táborral rendelkező influenszerek is tettek közzé tartalmakat egy-egy szakterületi témához kapcsolódóan. A szerencsejáték szakterületen Henry Kettner tett közzé elsősorban a fiatalokat célzó Instagram posztot és történetet, amelyben ő, mint az idejét igen aktívan utazással, sportolással, zenéléssel töltő személy, hasonló időtöltési alternatívákat ajánlott követőinek, amelyekkel véleménye szerint mindenki csak nyerhet. Ezt állította párhuzamba a szerencsejátékkal, amellyel sokkal nagyobb az esély veszíteni, mint nyerni.¹²²

A szakterület kampánycéljaihoz egyedi módon járult hozzá Semjén Nóra az „Anyakivan” néven tevékenykedő influenszer, akit azért választott az SZTFH a kampány egyik

¹²⁰ „Don’t gamble away your love for sports” – Jonathan Deleener előadása, elhangzott a Pompidou Group TSI launch conference on online gambling and video game playing konferencián 2025. 01.28-án Rómában, a kampány weboldala: <https://vergokjesportplezierniet.be/>

¹²¹ A legrészletesebb, minden szakterület digitális plakátját megjelenítő cikket az Origo közölte: <https://www.origo.hu/itthon-hirdetes/2025/07/a-tet-te-vagy-cimmel-uj-fiatalokat-celzo-preventiv-online-kampanyt-indit-az-sztfh>

¹²² Henry Kettner kampányban közzétett Instagram postja: https://www.instagram.com/p/DM-t6J8oE3X/?utm_source=ig_web_copy_link&igsh=MzRlODBiNWFlZA==

résztevőjének, mert őt a felnőtt korosztály, különösképpen a gyermekes szülők követik, és az influencernak kamasz gyermeke is van, így nemcsak az elsődleges célcsoport, a fiatalkorúak, hanem a másodlagos, a szülők, nevelők felé is tudott fontos üzeneteket közvetíteni. A közreműködő influenszer egy kifejezetten személyes élményt osztott meg a szerencsejátékkal kapcsolatban arról, hogy mennyire könnyű belevonódni, és hogy mennyire könnyű elveszíteni a kontrollt, ezért erre a veszélyre fel kell hívni az emberek figyelmét, illetve fontos, hogy merjenek segítséget kérni.¹²³

A fenti, a médiában megjelenő eszközök után, a kampány lezárásaként sor került az SZTFH által szervezett első, a középiskolás korosztálynak szóló edukációs eseményre 2025. szeptember 30-án az Akvárium Klubban, ahol több szakember tartott előadást. A rendezvényre meghívott addiktológus, Kürti László első előadásában a szenvedélybetegség kialakulásáról, annak okairól tartott előadást. Elmondta, hogy tényként kezelhetjük azt, hogy az emberi figyelem maximum másfél óráig tartható fenn, eddig vagyunk ugyanis képesek koncentrálni, racionálisak lenni, ezt követően más tudatállapotokra van szükségünk, legyen az pihenés, nevetés, ellazulás, pörgés vagy alvás. Ezt az alapvető emberi szükségletet mesterségesen is el lehet érni szerhasználattal, vagy viselkedési függőséggel, és a függőség akkor hatalmasodik el az egyénen, ha ezt a vágyott állapotot már csak az adott szerrel vagy viselkedéssel érheti el. A szenvedélybetegségek – legyen szó szerhasználatról vagy viselkedési függőségről – közös, az agy működéséből fakadó kémiai háttérrel rendelkeznek, így a leszokás nehézségei, mint az elvonási tünetek, ingerlékenység, szorongás és akár fizikai panaszok is, minden esetben jellemzőek, mivel az agy hiányolja a megszokott, könnyen elérhető módosult tudatállapotot. A sikeres leszokás többnyire nem megy egyedül, szakemberek vagy segítő csoportok támogatása szinte elengedhetetlen. Bár a függőségre való hajlam általánosan jelen van az emberekben, genetikai tényezők befolyásolhatják a kialakulás esélyét – egyesek például kevésbé hajlamosak a rászokásra –, emellett a neurodiverzitás, az idegrendszer működésének egyedi sajátosságai (mint az ADHD, az ASD) is hozzájárulhatnak a fokozott feszültségérzéshez, amit a függőséget okozó szerek vagy viselkedések ideiglenesen enyhíthetnek. A családi háttér, különösen a szülők figyelme, nevelési módszerei és a digitális eszközök használatának gyakorisága szintén fontos szerepet játszik, ahogy a társadalmi környezet is: ha a társadalmi mobilitás lehetőségei korlátozottak, például a leszakadó térségekben, a fiatalok könnyebben nyúlnak a szerhasználatához és egyéb viselkedési függőséghez, mint menekülési úthoz. Maga a szenvedélybetegség nem bűncselekmény, hanem egy rosszul sikerült öngyógyító próbálkozás, amely rövidtávon enyhülést hoz, hosszú távon viszont romboló. A kiút elsősorban nem az adott szer vagy viselkedés demonizálása, hanem a megküzdési képesség, az önismeret és a reziliencia fejlesztése, valamint őszinte emberi kapcsolatok kialakítása, amelyek révén támogatásra és megértésre találhatunk; ehhez társadalmi szinten is fontos a szolidaritás, az elfogadás, valamint az, hogy a segítségkérés természetes és elérhető legyen mindenki számára.¹²⁴

¹²³ Semjén Nóra (Anyakivan) kampányban közzétett Instagram posztja: https://www.instagram.com/p/DNFeIs-tUHH/?utm_source=ig_web_copy_link&igsh=MzRIODBiNWFlZA==

¹²⁴ „Kontrollvesztés – Iránytű a függőségek útvesztőjében” – Kürti László addiktológus előadása alapján (2025.09.30., Budapest, (M)Érték konferencia)

Kürti László második előadása kifejezetten a szerencsejáték-függőségről szólt, melyben az ezzel a területtel foglalkozó szakemberek számára is tudott új szempontokat bemutatni, ugyanakkor a diákokból álló hallgatóság számára is könnyen befogadható, egyértelmű információkat osztott meg. Előadása szerint a szerencsejátékkal kapcsolatban fontos megérteni, hogy a játék mindig a szervezőknek kedvez, hiszen különben nem lenne gazdaságos, ezért aki nyerni akar, már eleve veszít – a rendszer ugyanis a nyerési illúzióra épül. A szerencsejáték-függők gyakran olyan élethelyzetű emberek, akik megrekedtek és a mesebeli legkisebb királyfihoz hasonlóan csodában reménykednek, vagyis abban, hogy egy nagy nyeremény megoldja az életüket. Gyakran gyermekkori hatások, szorongó vagy túlzottan domináns szülők akadályozzák meg a személyiségfejlődést, így az illető nem hisz abban, hogy egyedül is képes lehet sikeres vagy szerethető lenni, és a szerencsejáték ezt az élményt kínálja fel látszólag. A játékosok körében népszerű kombinált fogadások tovább erősítik az illúziót, miközben valójában egyre kisebb az esély a nyerésre, a szervezőknek pedig ez a kiszámított rendszer nyereséges. Az önkorlátozás sokak számára nehéz, a játékos gyakran csak nagy veszteségek árán ismeri fel a probléma súlyát, miközben a szerencsejáték-reklámok – különösen az ajándék bónuszokat ígérő marketing – megtévesztően vonzóak, és komoly veszélyt jelentenek, hasonlóan az alkoholhoz. A függőség fenntartja a gyermeki tehetetlenség érzését, az öngazolásként szolgáló játék pedig elhiteti a személlyel, hogy még kontroll alatt tartja az életét, miközben újabb és újabb veszteségek érik. A környezet szerepe kulcsfontosságú, határokat kell szabni, megvonni az anyagi támogatást, és teret engedni annak, hogy a függő elérje saját mélypontját, mert ez a felismerés segítheti hozzá annak a belátásához, hogy problémája van. A társadalom felelőssége is nagy: betiltani a szerencsejátékot nem lehet, de erősen szabályozni szükséges – különösen a reklámokat, a bónuszokat, az önkorlátozás lehetőségét pedig elérhetővé és egyszerűvé kell tenni.¹²⁵

4. Összegzés és javaslatok

A fiatalok szerencsejátékkal kapcsolatos tájékoztatásáról mindenképpen kijelenthető, hogy korántsem egyszerű, nem elégséges hozzá a szimpla információkat közlő, hagyományos felvilágosító, vagy elrettentő célzatú „prédikáció”. Nem kell és nem is szabad demonizálni a szerencsejátékot, de tudniuk kell a fiataloknak, a szüleiknek, tanáraiknak és minden velük foglalkozó felnőttnek, hogy miért nem játszhatnak 18 éves kor előtt, mik a szerencsejáték kockázatai, milyen ártalmai és a következményei lehetnek. Ám ennél még fontosabb, hogy tudják, mit választhatnak a szerencsejáték helyett, hogyan tölthetik el a szabadidejüket más, maradandó élményt nyújtó módon. Fontos azt is megismerniük, hogy hol és hogyan tájékozódhatnak, kihez fordulhatnak információért vagy segítségért. Fontos az önismeretre, önkontrollra és a tájékozódásra buzdítani a fiatalokat, akik ha már ezen készségekkel

¹²⁵ „Amikor már nem te játszol - A szerencsejáték függőségében - Szerinted megéri?” – Kürti László addiktológus előadása alapján (2025.09.30., Budapest, (M)Érték konferencia)

rendelkeznek, akkor fiatal felnőtt korukban, ezen ismeretekkel felvértezve meg tudják hozni a helyes döntéseket a szerencsejáték használatával összefüggésben is.

Az SZTFH kampánytevékenységének egyre szélesedő eszköztárát, az új és meglévő információs anyagokat tovább lehet és szükséges is bővíteni, amelyhez az említett Pompidou csoport projektjében való részvételünk és annak eredményei, valamint más tagállamok kampányaiból nyert tapasztalatok is hozzájárulhatnak.

A jövőben érdemes kiválasztani akár szűkebb célcsoportokat, például fiatal sportolókat, vagy a gamer közösség fiatal tagjait, mint különösen veszélyeztetett csoportokat megcélózni. Ugyanakkor a másodlagos célcsoport, a fiatalokúakkal közvetlen kapcsolatban lévő felnőttek irányában is indokolt a kampányt bővíteni és őket célzottabban megszólítani, annak érdekében, hogy pl. a pedagógusok és egyéb iskolai szakemberek bevonhatók legyenek egy célzott iskolai felvilágosító programba.

A kampány és tájékoztató tevékenység közösségi médiában való még erőteljesebb jelenléte mellett nem elhanyagolhatók a személyes kommunikációs csatornák sem. Ha az osztályfőnökök, iskolapszichológusok, edzők, szülők, vagyis a gyermekekkel kapcsolatban álló felnőttek ismeretanyagot, vagy akár interaktív programokat kapnak segítségül, közös társadalmi feladatként bizonyára szívesen támogatnák az SZTFH törekvéseit. Hiszen a gyermekek biztonságos, kiegyensúlyozottabb életének biztosítása, a káros hatásoktól való megóvása a felnőttek feladata és az egész társadalom elemi érdeke is. Nelson Mandela szavaival élve: „Nincs élesebb betekintés egy társadalom lelkébe, mint az, ahogyan a gyermekeivel bánt.”

Felhasznált források

Szakirodalom

Dr. Fazekas János - A szabályozó hatóságok jogállásának alapkérdéseiről”(ELTE)
https://www.researchgate.net/publication/306407288_A_szabalyozo_hatosagok_jogallasanak_alapkerdeseirol

Dr. Lapsánszky András - A szabályozó hatóság jogállásának szervezetének és „szabályozó” feladatainak elméleti alapjai, sajátosságai” – tanulmány (2014, NMHH),
https://kozszo.org.hu/dokumentumok/UMK/UMK_2014_3/01_A_szabalyozo_hatosag.pdf

Routledge International Handbook of Internet Gambling” (2021) című tanulmány „History of Internet gambling című fejezete alapján”, szerkesztette: Robert J. Williams, Robert T. Wood, Jonathan Parke,
forrása:https://books.google.hu/books?hl=hu&lr=&id=PeXfCgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=history+of+online+gambling&ots=efvSg9aMOI&sig=9eNtXY22t_SrV9nfCBaq3U4CQOQ&redir_esc=y#v=onepage&q=history%20of%20online%20gambling&f=false

Körmendi Attila, Dr. Kuritárné dr. Szabó Ildikó - Kóros játékszenvedély: Összefoglaló tanulmány az aktuális kutatásokról” – (Debreceni Egyetem, Pszichológiai Intézet, Személy- és Klinikai Lélektani Tanszék)
<https://www.doki.net/tarsasag/pszichiatria/upload/pszichiatria/magazine/0705/07050003.html>

Levi Perez - Too Young to Gamble: Long-term Risks from Underage Gambling (Gambling Studies 2024) <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11390864/>

Patrik Koncz, MA, Zsolt Demetrovics, PhD, Mark D. Griffiths, PhD , Orsolya Király, PhD - „The Potential Harm of Gambling Streams to Minors” -(Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 2023)

Demetrovics Zsolt, Felvinczi Katalin, Rácz József - Iskoláskorú gyerekek egészségmagatartása 2022” (ELTE PPK)
https://hbcs.ppk.elte.hu/dstore/document/10668/Nemeth_Iskolaskoru_gyermekek_egeszsegi_magatartasa_0526.pdf

„Key findings from the 2024 European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD)” kutatás https://www.euda.europa.eu/publications/data-factsheets/espac-2024-key-findings_en

Kelemen Gábor – „Addikció és szégyen” (Orvoslás és Társadalom, 2023 209-220. oldal)
<https://real.mtak.hu/170045/1/addikcio-es-szegyen.pdf>

Simone A. Onrust, Roy Otten, Jeroen Lammers, Filip Smith „School-based programmes to reduce and prevent substance use in different age groups: What works for whom? Systematic review and meta-regression analysis” – (Clinical Psychology Review 2016.)
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S027273581500152X?via%3Dihub>

Giedd, J. N. (2004). Structural magnetic resonance imaging of the adolescent brain. Annals of the New York Academy of Sciences, 1021, 77–85. o.
https://www.researchgate.net/publication/8457361_Giedd_JN_Structural_magnetic_resonance_imaging_of_the_adolescent_brain_Ann_N_Y_Acad_Sci_1021_77-85

Steinberg, L. (2005). Cognitive and affective development in adolescence. Trends in Cognitive Sciences, 9(2), 69–74. o.
https://www.researchgate.net/publication/8063779_Cognitive_and_affective_development_in_adolescence

Derevensky, J. L., Gupta, R., & Winters, K. (2003). Prevalence rates of youth gambling problems: Are the current rates inflated? Journal of Gambling Studies, 19(4), 405–425.o.
<https://link.springer.com/article/10.1023/A:1026379910094>

Shaffer, H. J., & Hall, M. N. (2001). Updating and refining prevalence estimates of disordered gambling behavior in the United States and Canada. Canadian Journal of Public Health, 92(3), 168–172. o.
https://www.researchgate.net/publication/11847441_Updating_and_Refining_Prevalence_Estimates_of_Disordered_Gambling_Behaviour_in_the_United_States_and_Canada

Demetrovics Zsolt: Az addiktológia alapjai, 2021, Akadémia Kiadó

Online és egyéb források

„Mit nyomogatnak egész nap a 4-18 évesek? Hát ezeket” című cikk (Hvg. 2024.01.31.)
https://hvg.hu/tudomany/20240131_fiatalkok_gyerekek_tinik_online_platformokon_mediahasznalat_kutatas_tiktok_kozossegi_media

„A tét Te vagy! címmel új, fiatalokat célzó, preventív online kampányt indít az SZTFH”
című cikk – Origo PR cikk, 2025.07.29.

<https://www.origo.hu/itthon-hirdetes/2025/07/a-tet-te-vagy-cimmel-uj-fiatalokat-celzo-preventiv-online-kampanyt-indit-az-sztfh>

Henry Kettner kampányban közzétett Instagram postja: https://www.instagram.com/p/DM-t6J8oE3X/?utm_source=ig_web_copy_link&igsh=MzRlODBiNWFlZA==

Semjén Nóra (Anyakivan) kampányban közzétett Instagram posztja:
https://www.instagram.com/p/DNFels-tUHh/?utm_source=ig_web_copy_link&igsh=MzRlODBiNWFlZA==

A Pompidou Csoport a Council of Europe (Európa Tanács) honlapja:
(<https://www.coe.int/en/web/pompidou>)

A tét TE vagy! oldal Facebook linkje:
<https://www.facebook.com/profile.php?id=61560066400387>

<https://www.atettevagy.hu/szerencsejatek/18-even-aluliak-vedelme/>

„Don’t gamble away your love for sports” – Jonathan Deleener előadása, elhangzott a Pompidou Group TSI launch conference on online gambling and video game playing konferencián 2025. 01.28-án Rómában, a kampány weboldala:
<https://vergokjesportplezierniet.be/>

„Kontrollvesztés – Iránytű a függőségek útvesztőjében” – Kürti László addiktológus előadása alapján (2025.09.30., Budapest, (M)Érték konferencia)

„Amikor már nem te játszol - A szerencsejáték fogságában - Szerinted megéri?” – Kürti László addiktológus előadása alapján (2025.09.30., Budapest, (M)Érték konferencia)

A PROBLÉMÁS SZERENCSEJÁTÉK-HASZNÁLAT CSAPDÁJÁBAN

IN THE TRAP OF PROBLEM GAMBLING

Szerző:

YESILÖZ Arife – arife.yesiloz@sztfh.hu – Tudományos és Koordinációs főosztály, kutatási szakértő, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Budapest

Absztrakt: A szerencsejáték világa az elmúlt évtizedben alapjaiban alakult át. Az online tér dinamikus bővülése, az új platformok és eszközök megjelenése, valamint a szerencsejáték-típusok sokszínűvé válása következtében a hozzáférés ma soha nem látott mértékben könnyű – és ezzel együtt a kockázatok is jelentősen megnöttek. Ez a gyorsan változó környezet egyre összetettebb kihívásokat teremt a pszichológiai kutatás, a prevenció és a szabályozás számára. A problémás szerencsejáték-használat aktuális hazai előfordulásáról ugyanakkor jelenleg nem áll rendelkezésre teljes körű, nyilvánosan hozzáférhető és naprakész empirikus adat. A jelenség pontosabb megértése és a beavatkozások hatékonyabb tervezése érdekében indokolt lenne egy, az SZTFH koordinálásában megvalósuló, módszertanilag egységes, hazai és nemzetközi viszonylatban is összehasonlítható prevalenciakutatás kivitelezése. Jelen szakirodalmi áttekintés célja a problémás szerencsejáték-használat fogalmának és pszichológiai hátterének bemutatása, különös tekintettel a kockázati tényezőkre, a kognitív torzításokra és az online környezet által felerősített veszélyekre. Az áttekintés továbbá összegzi a probléma elterjedtségére vonatkozó legfontosabb nemzetközi és hazai adatokat, amely során röviden rávilágítva az egységes módszertan hiányának aggályaira.

Kulcsszavak: problémás szerencsejáték, prevalenciakutatás, kockázati tényezők, kognitív torzítás, online szerencsejáték

Abstract: The world of gambling has undergone fundamental changes over the past decade. As a result of the dynamic expansion of the online space, the emergence of new platforms and devices, and the diversification of gambling types, access is now easier than ever before—and with it, the risks have also increased significantly. This rapidly changing environment poses increasingly complex challenges for psychological research, prevention, and regulation. However, there is currently no comprehensive, publicly available, and up-to-date empirical data on the current prevalence of problem gambling in Hungary. In order to gain a more accurate understanding of the phenomenon and to plan more effective interventions, it would be advisable to conduct a methodologically uniform prevalence study, coordinated by the SARA, that is comparable both domestically and internationally. The aim of this literature review is to present the concept and psychological background of problem gambling, with a particular focus on risk factors, cognitive distortions, and the dangers exacerbated by the online environment. The review also summarizes the most important international and domestic data on the prevalence of the problem, briefly highlighting concerns about the lack of a uniform methodology.

Keywords: problem gambling, prevalence research, risk factors, cognitive bias, online gambling

1 A PROBLÉMÁS SZERENCSEJÁTÉK-HASZNÁLAT DEFINIÁLÁSA

A problémás szerencsejáték-használat olyan szerencsejátékos magatartás, amely negatív következményekkel jár közvetlenül a szerencsejátékosra, vagy szociális környezetére nézve.¹²⁶ A probléma abban az esetben áll fenn, ha a szerencsejátékos ismétlődően és folyamatosan játszik, annak ellenére, hogy ezáltal saját magának vagy környezetének problémát okoz. Ennek oka, hogy a szerencsejáték problémában szenvedők nehezen tudják kontrollálni szerencsejáték-használati szokásaikat.¹²⁷

A klinikai diagnózis alapját nyújtó felfogás szerint a szerencsejáték magatartás kórossá válása a szerencsejáték-függőség, avagy a szerencsejáték-zavar kialakulásával jár.¹²⁸ A szerencsejáték-függőség elismert pszichológiai rendellenességként 2013-ban került be a Mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyvének ötödik kiadásába (DSM-5), azon belül az újonnan bevezetett viselkedéses addikció kategóriájába, amely a szerhasználattól független addikciókat foglalja magába, ezáltal a szerencsejáték-függőséget ugyanolyan kaliberű problémának minősítve, mint a drogfüggőséget, alkoholizmust vagy dohányfüggőséget.^{129,130} A szerencsejáték-zavar fennállását a DSM-5 kézikönyve kilenc mutató megjelenésének figyelembevételével állapítja meg. A mutatóknak való megfelelés arányában a kézikönyv három kategóriába sorolja a szerencsejáték-zavarban szenvedőket, amelyek enyhe-, mérsékelt-, vagy súlyos szerencsejáték zavarnak felelnek meg.¹³¹

Egyre népszerűbb a szerencsejáték problémaközpontú felfogása, amely a túlzott szerencsejáték-használat következményeiből fakadó problémák közötti különbségtételen alapul.¹³² Eszerint a problémás szerencsejáték középpontjában az egyénnek okozott kár mértéke áll, nem pedig az a mechanizmus, amely által a szerencsejáték-viselkedés túlzóvá válik. A nézet alapján tehát a problémás szerencsejáték nem korlátozódik a szerencsejáték-függőség szűk fókuszára, hanem sokkal inkább egy társadalmi környezetben létező, széles közösségi hatású

¹²⁶ WYNNE, Harold. *Introducing the Canadian problem gambling index*. Edmonton, AB: Wynne Resources, 2003.

¹²⁷ AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION. *Diagnosztikai és statisztikai kézikönyv – DSM-5. 5. kiadás*. Washington, DC: American Psychiatric Publishing, 2013. ISBN 978-0-89042-554-1.

¹²⁸ SVETIEVA, Elena; Walker, Michael. *Inconsistency between concept and measurement: the Canadian Problem Gambling Index (CPGI)*. *Journal of Gambling Issues*, 2008, 22.1: 157-73.

¹²⁹ A zavar 2013 előtt is a DSM kézikönyv részét képezte, azzal a különbséggel, hogy megnevezésében patológias szerencsejátékként volt feltüntetve az impulzus-kontroll zavarok kategóriáján belül.

¹³⁰ Grant, Jon E., et al. *Introduction to behavioral addictions*. *The American journal of drug and alcohol abuse*, 2010, 36.5: 233-241.

¹³¹ AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION. *Diagnosztikai és statisztikai kézikönyv – DSM-5. 5. kiadás*. Washington, DC: American Psychiatric Publishing, 2013. ISBN 978-0-89042-554-1.

¹³² Walker, Michael B. *The psychology of gambling*. Pergamon Press, 1992.

probléma.^{133,134} Mivel az ártalmakon van a hangsúly, így ez a modell lehetővé teszi a szerencsejáték társadalmi-gazdasági hatásainak jobb meghatározását. Az előző megközelítéshez hasonlóan ebben a keretrendszerben is pszichiátriai rendellenesség a problémás szerencsejáték, azaz egy ponton túl a szerencsejáték-használat egészségtelenné, és a szerencsejáték-probléma diagnosztizálható zavarrá válik. A problémafókuszú szemlélet csupán több figyelmet szentel annak, hogy a túlzott szerencsejáték-viselkedés megannyi problémát okoz az egyénnek, családjának és a közösségnek. Továbbá figyelembe veszi, hogy a probléma fennállása nem csupán a szerencsejáték mennyiségétől vagy a veszteség nagyságától függ, hanem az egyén sajátosságaitól is, és attól, hogy körülményei mennyire engedik meg a tevékenységre fordított pénz és idő mértékét.¹³⁵

2 A PROBLÉMA MOTIVÁCIÓS TÉNYEZŐI ÉS ELMÉLETI KORRELÁTUMAI

Problémás szerencsejáték-használatnak minősül, ha egy személy annak ellenére is játszik, hogy ez a tevékenység számára tartós vagy visszatérő fizikai, pszichológiai, szociális vagy gazdasági károk elszenvedéséhez vezethet. Az érintett személy erőfeszítései ellenére képtelen visszaszorítani vagy teljesen leállítani a játék iránti késztetését, az erre tett kísérletek pedig nyugtalanságot és ingerlékenységet gerjesztenek benne, így a viselkedése kényszeressé válik.^{136,137,138} A hagyományos pszichopatológiai elmélet a kényszeres viselkedést a rögeszmékhez társítja. Ezek olyan kogníciók, amelyeket a saját észlelésekkel és viselkedéssel kapcsolatos szüntelen kétségek, tévovázás, a befejezetlenség érzése és a kockázat túlbecslése jellemez.¹³⁹ A kényszeres viselkedés megelőzi vagy csökkenti a szorongást, és annak végrehajtását követően megkönnyebbüléshez vezet. A függőség jelenlegi modellje szerint az impulzivitás alakul át kényszeres állapottá - amelyet kezdetben a pozitív megerősítések motiválnak -, és ez később automatizmusokba és a negatív megerősítésekbe vált át.¹⁴⁰

A szerencsejáték-zavarhoz hasonló viselkedéses függőségek kezdetben egoszintonikusak, azaz összhangban vannak az ego szükségleteivel, így gyakran előzi meg őket öröm, kielégülés vagy

¹³³ KORN, David; GIBBINS, Roger; AZMIER, Jason. *Framing public policy towards a public health paradigm for gambling*. Journal of gambling studies, 2003, 19.2: 235-256.

¹³⁴ SHAFFER, H. J. *A public health perspective on gambling: The four principles*. AGA Responsible Gaming Lecture Series, 2003, 2.1: 1-27.

¹³⁵ SVETIEVA, ELENA; WALKER, MICHAEL. *INCONSISTENCY BETWEEN CONCEPT AND MEASUREMENT: THE CANADIAN PROBLEM GAMBLING INDEX (CPGI)*. JOURNAL OF GAMBLING ISSUES, 2008, 22.1: 157-73.

¹³⁶ BLASZCZYNSKI, Alex. *Pathological gambling and obsessive-compulsive spectrum disorders*. Psychological reports, 1999, 84.1: 107-113.

¹³⁷ TAVARES, Hermano; GENTIL, Valentim. *Jogo patológico e transtorno obsessivo-compulsivo: rumo a um espectro de transtornos da volição*. Brazilian Journal of Psychiatry, 2007, 29: 107-117.

¹³⁸ ALEGRÍA, Analucía; BERNARDI, Silvia; BLANCO, Carlos. *Pathological Gambling: obsessive-compulsive disorder or behavioral addiction?*. Revista Colombiana de Psiquiatría, 2010, 39: 133s-142s.

¹³⁹ RASMUSSEN, Steven. A. – EISEN, Jane. L. *Epidemiological and clinical features of obsessive-compulsive disorder*. In: JENIKE, Michael. A., BAER, Lee. B., and MINICHIELLO, William. E., eds. *Obsessive-compulsive disorders: Theory and management*. 2nd ed. Chicago: Year Book Medical, 1990, pp. 39–60.

¹⁴⁰ KOOB, George F.; VOLKOW, Nora D. *Neurocircuitry of addiction*. Neuropsychopharmacology, 2010, 35.1: 217-238.

megkönnyebbülés a cselekmény elkövetésekor.¹⁴¹ Ez azonban idővel egodisztonikusabbá válhat, mivel az obszesszív szerencsejáték által okozott főképp anyagi és szociális károk kellemetlen következményekkel és stresszel járnak együtt, amely a rögeszmék kialakulását vonja maga után.¹⁴² Ezt a I-PACE (The Interaction of Person-Affect-Cognition-Execution) modell két fázisként jeleníti meg: a korai kielégítődési, megerősítési szakasz és a későbbi kompenzációs szakaszként írja le, így a zavar patogenezisében külön fázisokként konceptualizálja.¹⁴³ A viselkedéses függőségek továbbá szoros kapcsolatban állnak a valóságtól való elhatárolódás vágyával és a realitás határainak elmosásával, azaz az eszképizmussal, amelynek célja a kellemetlen érzésektől való menekülés és a figyelemelterelés. Atkinson kutatása alapján¹⁴⁴ a súlyos szerencsejáték-zavar nagyobb valószínűséggel egy menekülő megküzdési stratégia, mint sem egy jutalomkereső viselkedés, míg Blaszczyński és Nower vizsgálata szerint¹⁴⁵ a kényszeres szerencsejáték egyik motivációja a hangulat maladaptív, azaz káros alkalmazkodású, szabályozása. A szerencsejátékba merülés negatív megerősítésként segít a játékos számára eltávolodni valódi problémáitól, a játék alatt csökkentve a problémából fakadó kellemetlen érzéseket. Ez a felszabadultság érzet a jövőben növelheti a viselkedés megjelenésének valószínűségét, szokássá kovácsolva az adott tevékenységet.¹⁴⁶

A viselkedéses függőséghez gyakran társul tolerancia, amely azt jelenti, hogy az egyén a korábbi élmény- vagy izgalomszint eléréséhez egyre intenzívebben, gyakrabban vagy nagyobb tétekkel vesz részt a szerencsejátékban.¹⁴⁷ Amennyiben az intenzitás csökkentése céljával az egyén megvonja magától a játékot, a kábítószer-elvonás során fellépő hasonló sóvárgási folyamaton megy keresztül.¹⁴⁸ Ilyen elvonási tünet lehet az irritabilitás, nyugtalanság, szorongás, szomorúság, büntudat, feszültség és a hangulatváltozással járó érzelmi tünetek¹⁴⁹, az olyan fizikai tünetek, mint az álmatlanság, a fejfájás, gyomorpanaszok, étvágycsökkenés,

¹⁴¹ ALEGRÍA, Analucía; BERNARDI, Silvia; BLANCO, Carlos. *Pathological Gambling: obsessive-compulsive disorder or behavioral addiction?*. Revista Colombiana de Psiquiatría, 2010, 39: 133s-142s.

¹⁴² KOOB, George F.; VOLKOW, Nora D. *Neurocircuitry of addiction*. Neuropsychopharmacology, 2010, 35.1: 217-238.

¹⁴³ BRAND, Matthias, et al. *The Interaction of Person-Affect-Cognition-Execution (I-PACE) model for addictive behaviors: Update, generalization to addictive behaviors beyond internet-use disorders, and specification of the process character of addictive behaviors*. Neuroscience & Biobehavioral Reviews, 2019, 104: 1-10.

¹⁴⁴ ATKINSON, John. *Commonalities in the association of behavioral activation and behavioral inhibition with problem gambling and alcohol use in young adult college students*. Journal of Gambling Studies, 2019, 35.1: 125-141.

¹⁴⁵ BLASZCZYŃSKI, Alex; NOWER, Lia. *A pathways model of problem and pathological gambling*. Addiction, 2002, 97.5: 487-499.

¹⁴⁶ DUDÁS, Barnabás – SÜLI, Pálma. *Mi van a dobozban? A lootbox-használat lélektana*. In: BALATONYI, Judit, et al. (szerk.). Szemelvények 7. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, 2023, 235–264. o. Elérhető: https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/2023-06/SOI8_EBOOK_FULL.pdf

¹⁴⁷ GRANT, Jon E.; BREWER, Judson A.; POTENZA, Marc N. *The neurobiology of substance and behavioral addictions*. CNS spectrums, 2006, 11.12: 924-930.

¹⁴⁸ GRANT, Jon E., et al. *Introduction to behavioral addictions*. The American journal of drug and alcohol abuse, 2010, 36.5: 233-241.

¹⁴⁹ STARCEVIC, Vladan. *Tolerance and withdrawal symptoms may not be helpful to enhance understanding of behavioural addictions*. Addiction, 2016.

gyengélkedés, remegés, izzadás vagy a hidegrázás¹⁵⁰, amely tünetek a visszaesésben is szerepet játszhatnak. Bár a szimptómák hasonlóak, a kábítószeres elvonása erősebb fizikai tünetekhez vezetnek, amely a drogok által kiváltott neurokémiai függőség miatt jön létre.¹⁵¹ Ezzel szemben a szerencsejáték elvonása főképp pszichológiai jellegű, a jutalomfeldolgozás, a stressz és a döntéshozatali körök zavarához kapcsolódik.¹⁵²

A szerencsejáték-zavarral küszködők továbbá magas pontszámot érnek el az újdonságkeresés és az impulzivitás skáláin.¹⁵³ Az impulzivitás az indokolatlanul elhamarkodott, kockázatos, helytelen viselkedésekre utal, amelyek gyakran negatív kimenetelt eredményeznek.¹⁵⁴ Az impulzuskontroll zavarát tovább növeli a szerencsejáték-zavarban szenvedők magas szintű újdonságkeresési vonása, amely folyamatos izgalom és jutalom iránti vágyat gerjeszt az egyénben, fokozva a nyereségek hajszolásáért tett hirtelen reakciókat.¹⁵⁵ A viselkedéses addikciók elméleti megközelítéseinek központjában a jutalmazási rendszer zavara áll, amely a belső impulzusok meggátolására való képtelenségéhez vezet. A kontrollálatlan impulzivitás hatására az egyén gyakran egy potenciális jutalom elérése érdekében fennálló ingerre gyors, meggondolatlan és veszteségekkel nem törődő válasszal reagál, például elhamarkodottan fogad többször egymás után nagy összegben.¹⁵⁶

A szerencsejátékosok körében enyhén magasabb a depresszió, a vonás- és az állapotszorongás.¹⁵⁷ A szerencsejátékban való részvétellel a magas impulzivitással rendelkező játékos képes impulzuskontrollját háttérbe szorítva a játék rövidtávú kimenetelére koncentrálni. Az ez idő alatt tapasztalt izgalom hatására átmenetileg csökken a depresszió szintje. A tevékenység hosszútávon való folytatása viszont anyagi és szociális károkat vonhat maga után, amelynek hatására megnövekszik a szorongás általános szintje.¹⁵⁸ A magas depresszió és szorongás szint pozitív összefüggést mutat a szerencsejáték-zavar mértékével, mivel a zavar elszenvedője kényszeresen a szerencsejáték fokozásával kívánja szabályozni hangulatát, egy

¹⁵⁰ ROSENTHAL, Richard J.; LESIEUR, Henry R. *Self-reported withdrawal symptoms and pathological gambling*. American Journal on Addictions, 1992, 1.2: 150-154.

¹⁵¹ STARCEVIC, Vladan. *Tolerance and withdrawal symptoms may not be helpful to enhance understanding of behavioural addictions*. Addiction, 2016.

¹⁵² LEE, Lawrence, et al. *Concepts and controversies regarding tolerance and withdrawal in gambling disorder*. Current Opinion in Behavioral Sciences, 2020, 31: 54-59.

¹⁵³ BLACK, Donald W., et al. *Personality disorders, impulsiveness, and novelty seeking in persons with DSM-IV pathological gambling and their first-degree relatives*. Journal of Gambling Studies, 2015, 31.4: 1201-1214.

¹⁵⁴ EVENDEN, John L. *Varieties of impulsivity*. Psychopharmacology, 1999, 146.4: 348-361.

¹⁵⁵ KIM, Suck Won; GRANT, Jon E. *Personality dimensions in pathological gambling disorder and obsessive-compulsive disorder*. Psychiatry research, 2001, 104.3: 205-212.

¹⁵⁶ ZUCKERMAN, Marvin; KUHLMAN, D. Michael. *Personality and risk-taking: common bisocial factors*. Journal of personality, 2000, 68.6: 999-1029.

¹⁵⁷ BLASZCZYNSKI, Alex; MCCONAGHY, Neil. *Anxiety and/or depression in the pathogenesis of addictive gambling*. International Journal of the Addictions, 1989, 24.4: 337-350.

¹⁵⁸ BLASZCZYNSKI, Alex; NOWER, Lia. *A pathways model of problem and pathological gambling*. Addiction, 2002, 97.5: 487-499.

ördögi kört alkotva.¹⁵⁹ Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy sikertelen kimenetelű szerencsejáték esetén a személy impulzivitása megnövekszik, amely több meggondolatlan cselekedetet kényszerít ki a játékosból.^{160,161} Az impulzivitás „negatív sürgetettség” nevű aspektusa a problémás szerencsejáték legfontosabb prediktora, amely a negatív érzelmi állapot alatt létrejövő hirtelen viselkedésre utal.¹⁶²

Ezen felül a szerencsejáték-zavarban szenvedők körében az öngyilkossági gondolatok és kísérletek aránya jelentősen meghaladja az általános populációban megfigyelteket. Norvégiai egészségügyi nyilvántartások (2008-2021) alapján végzett kohorszvizsgálat kimutatta, hogy a szerencsejáték-zavaros betegek ötször nagyobb valószínűséggel halnak meg öngyilkosságban, mint az általános felnőtt populáció, valamint a zavarral rendelkezők körében az öngyilkosság volt a vezető halálok (25 százalék).¹⁶³ Egy amerikai kutatás pedig arra mutatott rá, hogy az államokon belüli szuicid halálesetek 0,44 százalékban a szerencsejáték közvetlen kiváltó tényezőként szerepelt.¹⁶⁴ Egy kutatás a szerencsejáték-zavaron belüli diagnosztikai kritériumok összefüggését vizsgálta a szuicid gondolatok megjelenésével. Az eredmények alapján a veszteség üldözése – azaz a szerencsejáték kitartó folytatása, gyakran a tét folytonos emelésével, amelyet az elvesztett pénz visszaszerzésének hite vagy késztetése motivál¹⁶⁵ – több mint négyszeresére növelte az öngyilkossági gondolatok esélyét, míg a problémák elől való menekülés közel hétszeres kockázatnövekedést eredményezett a szuicid kísérletek szempontjából.¹⁶⁶ Végül, egy jelentés szerint az öngyilkossági kísérletek aránya kilencszer magasabb volt azoknál a férfiaknál, és majdnem ötször magasabb azoknál a nőknél, akiknél kimutatták a problémás szerencsejátékot.¹⁶⁷ Ezen eredmények alátámasztják, hogy a szerencsejáték-használati zavar egyértelműen hozzájárul a szuicid rizikó növekedéséhez. A zavarral együtt élők esetében gyakoribb a személyiségzavarok előfordulása is. A személyiségzavarok közül a szerencsejáték-függőség leggyakrabban az antiszociális és a borderline zavarokkal társul. A személyiségzavarral és szerencsejáték-zavarral egyszerre

¹⁵⁹ PO OEI, Tian; LIN, James; RAYLU, Namrata. *The relationship between gambling cognitions, psychological states, and gambling: A cross-cultural study of Chinese and Caucasians in Australia*. Journal of cross-cultural psychology, 2008, 39.2: 147-161.

¹⁶⁰ SLUTSKE, Wendy S., et al. *Personality and problem gambling: A prospective study of a birth cohort of young adults*. Archives of general psychiatry, 2005, 62.7: 769-775.

¹⁶¹ VITARO, Frank; ARSENEAULT, Louise; TREMBLAY, Richard E. *Dispositional predictors of problem gambling in male adolescents*. American Journal of Psychiatry, 1997, 154.12: 1769-1770.

¹⁶² NAVAS, Juan F., et al. *Impulsivity traits and gambling cognitions associated with gambling preferences and clinical status*. International Gambling Studies, 2017, 17.1: 102-124.

¹⁶³ KRISTENSEN, Joakim Hellumbråten, et al. *Association between gambling disorder and suicide mortality: a comparative cohort study using Norwegian health registry data*. The Lancet Regional Health–Europe, 2025, 48.

¹⁶⁴ VAN DER MAAS, M.; DIMEGLIO, R.; NOWER, Lia. *Gambling as a precipitating factor in deaths by suicide in the National Violent Death Reporting System*. Public Health, 2024, 235: 180-186.

¹⁶⁵ NIAS, D. K. B. *Compulsive gamblers*: MG Dickerson: Longman, London (1984). 156 pages.£ 3.25 (paperback). 1985.

¹⁶⁶ LEE, Kounseok; KIM, Hyesun; KIM, YoungHo. *Gambling disorder symptoms, suicidal ideation, and suicide attempts*. Psychiatry Investigation, 2021, 18.1: 88.

¹⁶⁷ WARDLE, Heather; MCMANUS, Sally. *Suicidality and gambling among young adults in Great Britain: results from a cross-sectional online survey*. The Lancet Public Health, 2021, 6.1: e39-e49.

küszködő egyének között súlyosabb szerencsejáték-zavar tünetek lépnek fel, magasabb az öngyilkossági kísérlet rátája, nagyobb a pszichiátriai komorbiditás és több a családon belüli pszichiátriai betegség, így a két zavar együttes megléte komoly veszélyekkel járhat mind az egyén, mind környezete számára.¹⁶⁸

A fent említett kapcsolódó tényezők egy részét Nower, Blaszczynski és Anthony útvonalmodellje¹⁶⁹ egymástól elkülönített típusok segítségével magyarázza, miszerint vannak olyan azonosítható etiológiai tényezők, amelyek a problémás szerencsejáték megjelenési formáját három specifikus alcsoportba sorolják. Az első a „viselkedésileg kondicionált” alcsoport útvonala, ez esetben nem beszélünk pszichopatológiáról, bár a rekreációs vagy szociális okokból kezdeményezett szerencsejáték intenzitása és gyakorisága magas, amelyeket főképp a kognitív torzítások tartanak fent. Az „érzelmileg sérülékeny” alcsoportba tartozó játékosok főképp azért játszanak, hogy elkerüljék a számukra kellemetlen hangulati állapotokat. Ezek a személyek gyenge stressz-megküzdési képességgel és problémamegoldó készségekkel rendelkeznek, családi hátterük gyakran problémás, és többször előfordul, hogy traumatikus életeseményeken mennek keresztül. Az utolsó útvonalat leíró „antiszociális impulzívok” alcsoportját olyan személyek alkotják, akik fokozottan impulzívok, antiszociális személyiségjegyeket és viselkedést prezentálnak, gyakran küszködnek figyelemzavarral és a komorbid szerhasználati zavarral.

3 KOGNITÍV TORZÍTÁSOK, AMELYEK KÖZREJÁTSZANAK A TÚLZOTT SZERENCSEJÁTÉK HASZNÁLATBAN

Számos gondolkodásbeli torzítás és illúzió járul hozzá ahhoz, hogy a játékos úgy vélje, képes kontrollt gyakorolni a szerencsejáték kimenetelére, amely képesség gyakorlással fejleszthető. Ezek a kognitív torzítások növelik a játékos önbizalmát, ezáltal befolyásolva a döntéshozatalt. Emiatt a szerencsejáték véletlenszerűsége ellenére tévhitként alakulhat ki a játékosokban az, hogy befolyással lehetnek a játék kimenetelére. Ez hozzájárul a folytatólagos játékhoz, így a függőség kialakulásához vagy fennmaradásához.^{170,171} Ilyen csapdahelyzetet növelő jellemző például, ha egy személy azt hiszi, közeleg a győzelme vagy javul a teljesítménye, vagy például ilyen az is, amikor valaki folyamatosan azonos számokra fogad, bízva abban, hogyha minél gyakrabban próbálkozik, annál inkább nő az esélye a nyeresre. A fokozottan torzult kogníció, a kontroll illúziójának mértéke szignifikánsan előrejelzi a szerencsejáték-probléma szintjét.¹⁷²

¹⁶⁸ BLACK, Donald W., et al. *Personality disorders, impulsiveness, and novelty seeking in persons with DSM-IV pathological gambling and their first-degree relatives*. Journal of Gambling Studies, 2015, 31.4: 1201-1214.

¹⁶⁹ NOWER, Lia; BLASZCZYNSKI, Alex; ANTHONY, Wen Li. *Clarifying gambling subtypes: The revised pathways model of problem gambling*. Addiction, 2022, 117.7: 2000-2008.

¹⁷⁰ JACOBSEN, Line Holvin, et al. *An overview of cognitive mechanisms in pathological gambling*. Nordic Psychology, 2007, 59.4: 347-361.

¹⁷¹ CHÓLIZ, Mariano. *Cognitive biases and decision making in gambling*. Psychological reports, 2010, 107.1: 15-24.

¹⁷² PETRY, Nancy M. *Internet gambling: an emerging concern in family practice medicine?*. Family practice, 2006, 23.4: 421-426.

A szerencsejátékok használatával összefüggésben leggyakrabban a következő irracionalitások és kognitív torzítások fordulhatnak elő:

A „majdnem győzelmek” (near miss) tévedése: az emberekben megnövekszik a próbálkozásra való késztetés, mivel felkelti bennük a győzelem elérésének vágyát, ha úgy vélik, hajszálon múlik egy szerencsén alapuló esemény sikeres kimenetele. Ezt a felhevült állapotot generáló kognitív torzítást használják ki a kaparós sorsjegyek és a pénznyerő automaták is, amelyek kialakításánál szándékosan ügyelnek arra, hogy a véletlennél gyakrabban eredményezzenek „majdnem győzelmeket”. Ezáltal a játékos ahelyett, hogy azt érzékelné, hogy folyamatosan veszít, úgy véli, folyamatosan majdnem nyer, amely egy hamis illúziót ad a nyereség közelségére és valószínűségére vonatkozóan.¹⁷³

Az irányítás illúziója: az emberek hajlamosak többet fogadni, ha úgy gondolják, hogy képesek kontrollt gyakorolni a kimenetel felett, például, ha egy bizonytalanabb játékos ellen játszanak, vagy ha már a játék elején nyernek.¹⁷⁴

A nagyobb összegű nyeremények valószínűségének túlbecslése: az emberek hajlamosak alábecsülni a magas gyakoriságú eseményeket, illetve túlbecsülni az alacsony gyakoriságúakat, és általában túlzottan magabiztosak a valószínűségi ítéleteikben.¹⁷⁵

Szerencsejátékosok tévedése: az emberek hajlamosak a múlt eseményei alapján döntéseket hozni. Viszont a szerencsejáték esetén az eseménysorozatok véletlenszerűségéből fakadóan nincs értelme a múltra támaszkodni, hiszen minden esemény független az összes többitől.¹⁷⁶ Az egyének erre a torzult kognícióra támaszkodnak akkor is, ha véletlenszerű események sorozatában több váltakozásra, variációra és kevesebb ismétlődésre számítanak, mint a ténylegesen véletlenszerű eseménysorozatban.^{177,178}

Csapdába esettség: az emberek hajlamosak rendszeresen ugyanarra a számsorra fogadni, mert attól tartanak, hogy elszalaszthatnak egy potenciális nyereményt olyan számokkal, amelyekbe már sokat „befektettek”.¹⁷⁹ A veszteségek hajszolása is a csapdába esettség egyik fajtája, amely során a veszteségek visszaszerzése érdekében a játékos gyakran növeli a tétjeinek

¹⁷³ REID, R. L. *The psychology of the near miss*. Journal of gambling behavior, 1986, 2.1: 32-39.

¹⁷⁴ LANGER, Ellen J. *The illusion of control*. Journal of personality and social psychology, 1975, 32.2: 311.

¹⁷⁵ ROGERS, Paul. *The cognitive psychology of lottery gambling: A theoretical review*. Journal of gambling studies, 1998, 14.2: 111-134.

¹⁷⁶ LADOUCEUR, Robert; WALKER, Michael. *A cognitive perspective on gambling*. Trends in cognitive and behavioural therapies, 1996, 1: 89-120.

¹⁷⁷ BAR-HILLEL, Maya; WAGENAAR, Willem A. *The perception of randomness*. Advances in applied mathematics, 1991, 12.4: 428-454.

¹⁷⁸ RAPOPORT, Amnon; BUDESCU, David V. *Randomization in individual choice behavior*. Psychological Review, 1997, 104.3: 603.

¹⁷⁹ ROGERS, Paul. *The cognitive psychology of lottery gambling: A theoretical review*. Journal of gambling studies, 1998, 14.2: 111-134.

mértékét vagy gyarapítja fogadásainak számát, ahelyett, hogy befejezné a szerencsejátékot, ezzel egy csapdába szorítva önmagát.¹⁸⁰

Vélt szerencse: az emberek hajlamosak azt hinni, hogy egy szerencsén alapuló esemény kimenetelét képesek befolyásolni azáltal, hogy saját magukat szerencsésnek gondolják. Amennyiben egy ilyen esemény sikeres kimenetellel zárul, így ezt saját belső attribúcióikkal magyarázzák, azaz sikerüket személyes szerencséjüknek tulajdonítják. Ugyanakkor, az emberek hajlamosak a veszteségeiket kontrollálhatatlan, külső tényezőknek tulajdonítani.¹⁸¹

„Forró kéz” tévedés: az emberek hajlamosak azt hinni, hogy azoknak az embereknek, akik ismétlődő sikert értek el egy véletlenszerű esemény során, nyerőszériával rendelkeznek, azaz nagyobb esélyük van a további sikerre, mint másoknak.¹⁸² Ugyanez a felállás elmondható forró és hideg számok esetén is, miszerint ha egy szám gyakrabban nyer egy véletlenszerű esemény során, az emberek hajlamosak ezt a számot előnyben részesíteni, míg a „hideg”, ritkábban nyerő számokat hanyagolni. A „majdnem győzelmekhez” hasonlóan erre a kognitív torzításra is gyakran építenek a szerencsejáték szervezők.

Irreális optimizmus: a szerencsejátékosok hajlamosak úgy vélni, nagyobb esélyük van a sikerre, mint azoknak, akik nem játszanak rendszeresen.¹⁸³

Babonás hiedelmek: a játékosok hajlamosak úgy hinni, hogy bizonyos tárgyak, cselekedetek, mentális állapotok képesek befolyásolni egy szerencsén alapuló esemény kimenetelét. Ilyen babonás hiedelmek lehetnek, ha egy játékos szerencsét hozó talizmánt hord, szerencsét hozó számokra fogad, bizakodik, vagy pozitív sugallatokat vonz be. Mivel ezek valójában függetlenek az esemény kimenetelétől, így a babonás hiedelmek is az irányítás illúzióját segítik elő.¹⁸⁴

A szerencsejátékot folytatók úgy vélik, a játék során intelligens döntéseket hozhatnak, beleásva magukat a szerencsejáték egyes fajtáiba vagy formáiba, új ismereteket sajátítanak el, és ezzel lehetőséget kapnak a rendszer kijátszására. Emiatt a szerencsejáték iránti vonzalom fakadhat abból is, hogy személyes nyereséget nyújt a játékos számára azáltal, hogy izgalmat és kockázatot visz a mindennapokba, alternatívát kínálva az élet hétköznapi rutinjával szemben.

¹⁸⁰ O'CONNOR, J. *An investigation of chasing behaviour*. Unpublished PhD Thesis, University of Western Sydney, Macarthur, 2000.

¹⁸¹ CHIU, Jamie; STORM, Lance. *Personality, perceived luck and gambling attitudes as predictors of gambling involvement*. Journal of Gambling Studies, 2010, 26.2: 205-227.

¹⁸² GILOVICH, Thomas; VALLONE, Robert; TVERSKY, Amos. *The hot hand in basketball: On the misperception of random sequences*. Cognitive psychology, 1985, 17.3: 295-314.

¹⁸³ BLASZCZYNSKI, Alex; NOWER, Lia. *A pathways model of problem and pathological gambling*. Addiction, 2002, 97.5: 487-499.

¹⁸⁴ TONEATTO, Tony. *Cognitive psychopathology of problem gambling*. Substance use & misuse, 1999, 34.11: 1593-1604.

A szerencsejáték továbbá ugyanolyan érzelmi kielégülést és átszellemülést nyújthat, mint más játékformák.^{185,186,187}

4 A PROBLÉMÁS SZERENCSEJÁTÉK KOCKÁZATI TÉNYEZŐI

Gyollai és munkatársainak magyar kutatása bizonyítja, hogy a szerencsejáték-használati zavar nagyobb valószínűséggel alakul ki férfiak körében, főképp azok esetében, akik egyedülállók, fiatalok, nagyvárosban élnek, valamint alacsony jövedelemmel és alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkeznek.¹⁸⁸ Továbbá megnöveli a zavar esélyét, ha az érintett egyedülálló szülővel nő fel, vagy ha gyerekkorában szülei szenvedélybetegségben szenvedtek.^{189,190} Egyes országokban, például Hollandiában és Svédországban azt is megfigyelték, hogy növelheti a zavar esélyét, ha a játékos kisebbségi etnikai csoportba tartozik, vagy bevándorló.¹⁹¹ Az etnikum tekintetében magasabb eséllyel lesz problémás a szerencsejáték-használt az afro-amerikaiak körében, valamint a bennszülött populációkban, mint a fehérek között.^{192,193}

A problémás szerencsejáték kialakulásában a szerhasználat, viselkedési problémák és pszichológiai tényezők mind jelentős szerepet játszanak, de a kapcsolatok iránya nem minden esetben egyértelmű. A kóros szerhasználat és a problémás szerencsejáték közötti kapcsolat gyakran mindkét irányban befolyásolja egymást, különösen a fiatal felnőttek

¹⁸⁵ NEWMAN, Otto. *Gambling: Hazard and reward*. Athlone Press, 1972.

¹⁸⁶ ROSECRANCE, John D. *Gambling without guilt: The legitimization of an American pastime*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company, 1988.

¹⁸⁷ OCEAN, Grant; SMITH, Garry J. *Social reward, conflict, and commitment: A theoretical model of gambling behavior*. Journal of Gambling Studies, 1993, 9.4: 321-339.

¹⁸⁸ GYOLLAI, Agoston, et al. *Problémás és patológiás szerencsejáték Magyarországon: a South Oaks szerencsejáték kérdőív magyar verziójának (SOGS-HU) hazai alkalmazása*. Psychiatria Hungarica: A Magyar Pszichiátriai Társaság tudományos folyóirata, 2011, 26.4: 230-240.

¹⁸⁹ BUTH, Sven, et al. *Comparative analysis of potential risk factors for at-risk gambling, problem gambling and gambling disorder among current gamblers—results of the Austrian representative survey 2015*. Frontiers in psychology, 2017, 8: 2188.

¹⁹⁰ CAVALERA, Cesare, et al. *Italian adult gambling behavior: at risk and problem gambler profiles*. Journal of gambling studies, 2018, 34.3: 647-657.

¹⁹¹ LAANSOO, Stella – NIIT, Toomas. Estonia. In: MEYER, Gerhard, HAYER, Tobias és GRIFFITHS, Mark (szerk.). *Problem gambling in Europe: Challenges, prevention, and intervention*. Berlin–Heidelberg: Springer, 2009, 37–52. o.

¹⁹² ALEGRÍA, Analucía A., et al. *Disordered gambling among racial and ethnic groups in the US: Results from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions*. CNS spectrums, 2009, 14.3: 132-143.

¹⁹³ WARDMAN, Dennis; EL-GUEBALY, Nady; HODGINS, David. *Problem and pathological gambling in North American Aboriginal populations: A review of the empirical literature*. Journal of gambling studies, 2001, 17.2: 81-100.

esetén.^{194,195,196,197,198} A depresszió és a szorongás, az antiszociális és impulzív viselkedés előre jelezheti a szerencsejáték-problémák kialakulását, de e kapcsolatok inkább egyirányúak, valamint kockázati tényező lehet az egyes személyiségzavarok, a kényszerbetegség, a bipoláris zavar és a figyelemhiányos/hiperaktivitási zavar (ADHD) is.^{199,200,201}

Serdülőkorban az egyének különösen kiszolgáltatottak a szerencsejátéknak, gyakran többszörösen magasabb prevalenciaértékeket mutatva a felnőttekhez képest.^{202,203} Valójában minél korábbi életkorban kezd el játszani egy kiskorú, annál magasabb a kockázat arra, hogy később szerencsejátékkal kapcsolatos problémákkal fog küszködni.^{204,205} Például, Carbonneau és munkatársainak kutatása²⁰⁶ kimutatta, hogy azoknál, akik 15 évesen kezdenek el játszani, kétszer nagyobb valószínűséggel alakul ki problémás szerencsejáték, mint azoknál, akik 22 évesen kezdenek bele. Ennek kialakulásában különösen fontos szerepet játszanak a szülők és más közeli felnőtt családtagok, pedagógusok, akik normákat határoznak meg a kiskorú számára. Amennyiben ezek a személyek pozitív képet festenek a szerencsejátékról, élénk érdeklődést mutatnak iránta, vonzó és elfogadott tevékenységként reprezentálják, akkor ez a kiskorúban is

¹⁹⁴ ARMOON, Bahram, et al. *The global prevalence of problem and pathological gambling and its associated factors among individuals with substance use disorders: a meta-analysis*. International Journal of Mental Health and Addiction, 2025, 23.2: 1241-1274.

¹⁹⁵ AFIFI, Tracie O., et. al. *A longitudinal study of the temporal relation between problem gambling and mental and substance use disorders among young adults*. Canadian Journal of Psychiatry, 2016, 61(2), 102–111. DOI: 10.1177/0706743715625950.

¹⁹⁶ BARNES, Grace M., et al. *Gambling and substance use: Co-occurrence among adults in a recent general population study in the United States*. International Gambling Studies, 2015, 15.1: 55-71.

¹⁹⁷ KUN, Bernadette, et al. *Gambling in western and eastern Europe: The example of Hungary*. Journal of Gambling studies, 2012, 28.1: 27-46.

¹⁹⁸ JOHANSSON, Agneta, et al. *Risk factors for problematic gambling: A critical literature review*. Journal of gambling studies, 2009, 25.1: 67-92.

¹⁹⁹ DOWLING, Nicki A., et al. *The reciprocal association between problem gambling and mental health symptoms/substance use: Cross-lagged path modelling of longitudinal cohort data*. Journal of clinical medicine, 2019, 8.11: 1888.

²⁰⁰ MCINTYRE, Roger S., et al. *Problem gambling in bipolar disorder: Results from the Canadian Community Health Survey*. Journal of affective disorders, 2007, 102.1-3: 27-34.

²⁰¹ THEULE, Jennifer, et al. *Exploring the relationships between problem gambling and ADHD: A meta-analysis*. Journal of attention disorders, 2019, 23.12: 1427-1437.

²⁰² SHAFFER, Howard J.; HALL, Matthew N. *Estimating the prevalence of adolescent gambling disorders: A quantitative synthesis and guide toward standard gambling nomenclature*. Journal of Gambling studies, 1996, 12.2: 193-214.

²⁰³ FISHER, Susan. *A prevalence study of gambling and problem gambling in British adolescents*. Addiction Research, 1999, 7.6: 509-538.

²⁰⁴ NATIONAL RESEARCH COUNCIL (US), Committee on the Social and Economic Impact of Pathological Gambling. *Pathological gambling: A critical review*. Washington, D.C.: National Academies Press, 1999. Elérhető: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK230629/>

²⁰⁵ RAHMAN, Ardesir S., et al. *The relationship between age of gambling onset and adolescent problematic gambling severity*. Journal of psychiatric research, 2012, 46.5: 675-683.

²⁰⁶ CARBONNEAU, Rene, et al. *Variety of gambling activities from adolescence to age 30 and association with gambling problems: a 15-year longitudinal study of a general population sample*. Addiction, 2015, 110.12: 1985-1993.

felkeltheti a játék iránti vágyat és kíváncsiságot.²⁰⁷ A probléma kialakulásának egyéb okaként közre játszhat a háztartás jövedelme is. Az alacsonyabb jövedelmű háztartásokban általában nagyobb arányban költenek szerencsejátékokra, valamint e háztartásokban túltreprezentált a szerencsejátékkal küszködők száma is.^{208,209} Amennyiben a személy családi vagy baráti körében fellelhető szerencsejáték-probléma, ez növeli annak esélyét, hogy az adott személynél is kialakuljon egy viselkedéses függőség a szerencsejátékok használatát illetően.²¹⁰ Egy ilyen felállásban az érintettek a szerencsejátékokra egy közösen folytatott csapatépítő tevékenységként vagy versenyként tekintenek, egymást motiválva a játékban maradásra, így az adott körben egy szociális normaként elfogadottá válik a játék.²¹¹

A szerencsejáték normalizálásában a média is közrejátszik, amely közösségi felületeivel közelebb hozhatja a hasonló érdeklődésű embereket egymáshoz, vagy segíthet a szerencsejáték szervezők hirdetéseit több emberhez eljuttatva egy elfogadottabb tevékenységként feltüntetni.²¹² Végül pedig maguk a szerencsejáték szervezők kínálatának kialakítása is kockázati tényezőként addiktív elemeket tartalmazhat. A szerencsejáték leginkább problémát okozó formái azok, amelyek a legkönnyebben hozzáférhetőek, amelyek lehetővé teszik a folyamatos játékot, valamint amelyek gyors és gyakori kifizetést biztosítanak.²¹³ Ezeknek a kritériumoknak például a telefonos applikációkról könnyen elérhető sportfogadó felületek, az e-sorsjegyek vagy online kaszinó játékok felelnek meg.

5 AZ ONLINE SZERENCSEJÁTÉK HOZZÁJÁRULÁSA A PROBLÉMA ELTERJEDTSÉGÉHEZ

Az utóbbi időszakban nemzetközileg egyre inkább növekszik a problémás szerencsejáték gyakorisága csak úgy, mint a piacon található szerencsejátékok száma.²¹⁴ A kínálatot főképpen az online, köztük a mobil alapú szerencsejátékok egyre bővülő tárháza gazdagította, míg a játékban való részvétel gyakorisága a a koronavírus-világjárvány (COVID-19) alatt ugrott meg jelentősebben. A járvány korlátozó intézkedések bevezetésére kényszerítette a kormányokat, amelyek az emberek kapcsolatainak elsívárosodásához, munkanélküliséghez és gazdasági válsághoz vezettek, így ezek a különböző stresszforrások jelentősen befolyásolták az emberek

²⁰⁷ VACHON, Julie, et al. *Adolescent gambling: relationships with parent gambling and parenting practices*. Psychology of Addictive Behaviors, 2004, 18.4: 398.

²⁰⁸ MIERS, David. *The implementation and effects of Great Britain's National Lottery*. Journal of Gambling Studies, 1996, 12.4: 343-373.

²⁰⁹ ERENS, Bob, et al. *Gambling and problem gambling in Britain*. Routledge, 2004.

²¹⁰ MAZAR, Alissa, et al. *The importance of friends and family to recreational gambling, at-risk gambling, and problem gambling*. BMC Public Health, 2018, 18.1: 1080.

²¹¹ WESTBERG, Kate; BEVERLAND, Michael B.; THOMAS, Samantha L. *The unintended normalization of gambling: Family identity influences on the adoption of harmful consumption practices*. Journal of Macromarketing, 2017, 37.4: 426-443.

²¹² SIROLA, Anu, et al. *Online identities and social influence in social media gambling exposure: A four-country study on young people*. Telematics and Informatics, 2021, 60: 101582.

²¹³ GRIFFITHS, Mark; HAYER, Tobias; MEYER, Gerhard. *Problem gambling: A European perspective*. Problem gambling in Europe: Challenges, prevention, and interventions, 2009, XIX-XXIX.

²¹⁴ CAVALERA, Cesare, et al. *Italian adult gambling behavior: at risk and problem gambler profiles*. Journal of gambling studies, 2018, 34.3: 647-657.

jólétét. A bezártság, valamint a sportesemények lemondása miatt leginkább az online térben emelkedett meg a szerencsejáték-használat szintje. Ez a kedvezőtlen helyzet adott okot arra, hogy többen belekezdjenek vagy fokozzák szerencsejáték tevékenységeiket 2020 és 2021 között.²¹⁵ Ebből kifolyólag a megnövekedett online szerencsejáték egyik szociodemográfiai kockázati tényezője a járványidőszakkal együtt járó – főképp anyagi, de emellett szociális és mentális – nehézségek megtapasztalása volt.^{216,217}

A kutatások arra utalnak, hogy erősen befolyásolja a szerencsejáték elérhetősége a kapcsolódó probléma kialakulását vagy szintjének megnövekedését.^{218,219} Az online szerencsejátékok könnyen hozzáférhetőek, bármikor és bárhol elővehetők, ezáltal a lottózóba vagy kaszinóba járástól eltérő, kényelmesebb megoldást nyújtva a játékokra. A könnyű elérhetőség kecsegtetően hangozhat olyan személyek számára is, akik nem tennének erőfeszítést a földi szerencsejátékban való részvételre, online viszont szívesen növelik a szerencsejátékban való részvételük szintjét. Az online szerencsejáték felületek kialakításukból adódóan is képesek magukkal ragadni a játékosokat. Az interaktív, felhasználóbarát oldalak gyakran hívogató vagy motiváló üzenetekkel, figyelemfelkeltő értesítésekkel, megannyi játéktípus és választék felkínálásával tartják a felhasználót aktívan felületükön, egy izolált és megszakítás nélküli fogadási lehetőséget nyújtva számukra. Mindez egyszerűsíti az oldalon történő tartós időtöltést és a magas pénzüsszegek költségét.^{220,221} A felhasználói profil mögé bújás egyfajta védelmet és anonimitást is biztosít a felhasználó számára, csökkentve annak esélyét, hogy társadalmi megbélyegzésben részesüljön a szerencsejáték-szokását illetően, és növelve a kockázatosabb viselkedés esélyeit.^{222,223}

A kockázatos online szerencsejáték kialakulásának előrejelzői közé tartozik a többféle játékban való részvétel, a változatos fogadások megtétele, a napi többszöri fogadás, a havi több nap aktív fogadás, a magas tétek és a magas nettó veszteség, az egyre növekvő pénzüsszeggel való fogadás, valamint a pénzüsszeség üldözése. Ez mind olyan aspektus, amelyeknek kivitelezése

²¹⁵ MOREIRA, Diana; AZEREDO, Andreia; DIAS, Paulo. *Risk factors for gambling disorder: a systematic review*. Journal of gambling studies, 2023, 39.2: 483-511.

²¹⁶ PRICE, Alex, et al. *Mental health over time and financial concerns predict change in online gambling during COVID-19*. International Journal of Mental Health and Addiction, 2023, 21.4: 2751-2765.

²¹⁷ SWANTON, Thomas B., et al. *An exploratory study of the relationship between financial well-being and changes in reported gambling behaviour during the COVID-19 shutdown in Australia*. Journal of Gambling Issues, 2021, 48.

²¹⁸ REITH, Gerda. *Beyond addiction or compulsion: the continuing role of environment in the case of pathological gambling*. 2012.

²¹⁹ WATSON, Stevie, et al. *The legalization of internet gambling: A consumer protection perspective*. Journal of Public Policy & Marketing, 2004, 23.2: 209-213.

²²⁰ GAINSBURY, Sally; WOOD, Robert. *Internet gambling policy in critical comparative perspective: The effectiveness of existing regulatory frameworks*. International Gambling Studies, 2011, 11.3: 309-323.

²²¹ MONAGHAN, Sally. *Responsible gambling strategies for Internet gambling: The theoretical and empirical base of using pop-up messages to encourage self-awareness*. Computers in Human Behavior, 2009, 25.1: 202-207.

²²² GRIFFITHS, Mark D. *Internet gambling: Preliminary results of the first UK prevalence study*. Electronic Journal of Gambling Issues: eGambling (EJGI), 2001, 5.

²²³ D'AGATA, Madeleine T.; KWANTES, Peter J. *Personality factors predicting disinhibited and risky online behaviors*. Journal of Individual Differences, 2020.

online egyszerűbb, mint a földi játék esetén.²²⁴ Igen magas kockázati tényezőnek számít az élő fogadásban való részvétel is, amely lehetővé teszi a gyakori és ismétlődő tétek megrakását, gyorsan meghatározott visszajelzéssel és kifizetéssel pörgeti fel a játék menetét, egyes esetben elvárva a játékostól, hogy gyors és felszínesen átgondolt döntéseket hozzon, így különösen vonzó alternatívát nyújtva az impulzív személyeknek.²²⁵ Az online szerencsejátékban való részvétel során a játékosok digitális fizetőeszközökkel, például bankkártyás fizetéssel vagy elektronikus pénztárcák használatával töltik fel belső egyenlegeiket, amely bizonyítottan a megnövekedett szerencsejáték-használathoz és veszteségekhez vezet. Ennek hátterében az a jelenség áll, hogy az emberek elvesztik a költségek feletti valóságérzetüket, és úgy érzik nem saját, „valódi” vagyonukkal játszanak.^{226,227} Az online szerencsejátékosok 19-28 százaléka számol be arról, hogy könnyebben fogad nagyobb összegben online, míg 15 százalékuk úgy véli, hogy az interneten keresztül történő játék és fizetés sokkal nagyobb eséllyel okoz szerencsejáték-használati zavart, mint a készpénzes fizetés.²²⁸

További rizikófaktort jelent az online problémás szerencsejáték esetén, ha a játékos olyan weboldalakon játszik, amelyek működését nem szabályozzák megfelelően, vagy nem állnak hatósági felügyelet alatt, valamint ha egy személy egyszerre több felhasználói profillal rendelkezik, akár különböző szervezők platformjain.^{229,230,231} A szerencsejáték az Európai Unió egyik nem harmonizált jogterülete. Az adott tagállami engedély hiányában történő határon átnyúló szerencsejáték szervezés esetén, amely egy másik tagállamban engedély nélküli szervezésnek minősülhet, nem feltétlenül érvényesülnek az adott tagállam játékosvédelmi eszközei és hatósági ellenőrzésük során az adott állam felügyeleti szervének ellenőrzési szempontjai sem. Ez kiszolgáltatottabb helyzetbe hozhatja azokat a játékosokat, akik olyan szervezői felületeken is fogadnak, amelyek esetében a szervezői engedélyt kibocsátó állam kevésbé szigorú és a játékosok érdekeit védő szabályozást alkalmaz, illetve kevésbé ellenőrzi azok betartását.

²²⁴ GAINSBURY, Sally M. *Online gambling addiction: the relationship between internet gambling and disordered gambling*. Current addiction reports, 2015, 2.2: 185-193.

²²⁵ HAEFELI, Joerg; LISCHER, Suzanne; SCHWARZ, Juerg. *Early detection items and responsible gambling features for online gambling*. International Gambling Studies, 2011, 11.3: 273-288.

²²⁶ WOOD, Robert T.; WILLIAMS, Robert J.; LAWTON, Paul K. *Why do Internet gamblers prefer online versus land-based venues? Some preliminary findings and implications*. 2007.

²²⁷ MCCORMACK, Abby; GRIFFITHS, Mark D. *A scoping study of the structural and situational characteristics of internet gambling*. International Journal of Cyber Behavior, Psychology and Learning (IJCPL), 2013, 3.1: 29-49.

²²⁸ GAINSBURY, Sally; PARKE, Jonathan; SUHONEN, Niko. *Consumer attitudes towards Internet gambling: Perceptions of responsible gambling policies, consumer protection, and regulation of online gambling sites*. Computers in Human Behavior, 2013, 29.1: 235-245.

²²⁹ HING, Nerilee, et al. *Characteristics and help-seeking behaviors of Internet gamblers based on most problematic mode of gambling*. Journal of Medical Internet Research, 2015, 17.1: e3781.

²³⁰ GAINSBURY, Sally M. *Online gambling addiction: the relationship between internet gambling and disordered gambling*. Current addiction reports, 2015, 2.2: 185-193.

²³¹ ADAMI, Nicola, et al. *Markers of unsustainable gambling for early detection of at-risk online gamblers*. International Gambling Studies, 2013, 13.2: 188-204.

Kutatások alapján látható, hogy az online szerencsejátékosok nagyobb arányban szenvednek szerencsejáték-zavarban, mint a hagyományos, földi szerencsejátékokban résztvevő játékosok.^{232,233} A problémás online játékosok körében nagyobb arányban fordulnak elő egészségügyi és mentális egészséggel összefüggő komorbiditások, például hangulatzavarok, alkoholfogyasztás, dohányzás, valamint kábítószer-használat és -függőség.²³⁴ Ezen felül, a problémával küszködő online szerencsejátékosok nagyobb valószínűséggel számolnak be alvási és étkezési zavarokról is, mint a nem online játékosok, és lényegesen kisebb valószínűséggel kérnek segítséget szakemberektől.^{235,236} Ezek is igazolják, hogy az internetes szerencsejáték gyakorisága szignifikánsan összefügg a rossz testi és lelki egészséggel.²³⁷

6 A PROBLÉMÁS SZERENCSEJÁTÉK-HASZNÁLAT PREVALENCIÁJA

A jelenség elterjedtségének pontos meghatározásához először kategorizálni kell a problémás szerencsejáték-használatot. Mivel különböző mérőeszközök eltérő kategorizálási eljárásokat alkalmaznak, így a legelterjedtebb, metaanalízisekben is használt háromkategóriás rendszer szerint javasolt bemutatni a probléma állását. A problémamentes szerencsejátékosok esetében a játéknak nincs negatív hatása a játékos életére. A kockázatos szerencsejáték-használat már magában hordoz anyagi, szociális vagy mentális jóléti károkat, de ezek még nem feltétlenül érik el a klinikai zavar szintjét. A problémás szerencsejátékosoknál viszont a szerencsejáték jelentős, több életterületet érintő károkat okoz, és gyakran fennáll a kontrollvesztés esélye, amely miatt a viselkedés kényszeressé válik.²³⁸

Kevés nyilvános adattal rendelkezünk a hazai problémás szerencsejáték-használat népességen belüli elterjedtségét illetően. A legfrissebb adatok magyar mintán a 2019-es Országos Lakossági Adatfelvétel az Addiktológiai Problémákról, avagy röviden OLAAP kutatásból származnak.²³⁹ A kutatás megállapította, hogy a magyarországi 18-64 éves népesség 67,0 százaléka játszott már életében szerencsejátékkal, tehát az életük során sosem játékos aránya ekkor 33,0 százalék volt. A minta 39,7 százaléka a vizsgálatot megelőző egy évben, míg 30,1 százaléka a vizsgálatot megelőző egy hónapban is játszott szerencsejátékkal. A kutatás a Szerencsejáték Súlyossága Kérdőív magyar változatát használta (PGSI-HU) a prevalencia

²³² WOOD, Robert T.; WILLIAMS, Robert J.; LAWTON, Paul K. *Why do Internet gamblers prefer online versus land-based venues? Some preliminary findings and implications*. 2007.

²³³ WOOD, Robert T.; WILLIAMS, Robert J.; PARKE, Jonathan. *The relationship between Internet gambling and problem gambling*. In: Routledge international handbook of Internet gambling. Routledge, 2012. p. 200-211.

²³⁴ GAINSBURY, Sally M. *Online gambling addiction: the relationship between internet gambling and disordered gambling*. Current addiction reports, 2015, 2.2: 185-193.

²³⁵ GAINSBURY, Sally; WOOD, Robert. *Internet gambling policy in critical comparative perspective: The effectiveness of existing regulatory frameworks*. International Gambling Studies, 2011, 11.3: 309-323.

²³⁶ SIEMENS, Jennifer Christie; KOPP, Steven W. *The influence of online gambling environments on self-control*. Journal of Public Policy & Marketing, 2011, 30.2: 279-293.

²³⁷ LEEMAN, Robert F.; POTENZA, Marc N. *Similarities and differences between pathological gambling and substance use disorders: a focus on impulsivity and compulsivity*. Psychopharmacology, 2012, 219.2: 469-490.

²³⁸ TRAN, Lucy T., et al. *The prevalence of gambling and problematic gambling: a systematic review and meta-analysis*. The Lancet Public Health, 2024.

²³⁹ PAKSI, Borbála; DEMETROVICS, Zsolt. *Addiktológiai problémák Magyarországon. Helyzetkép a lakossági kutatások tükrében II. Viselkedési addikciók*. 2021.

felmérésére. A válaszadók 29,3 százaléka bár játszott az elmúlt egy évben, esetükben nem merült fel szerencsejátékkal kapcsolatos probléma. Ezzel szemben a válaszadók 9,2 százalékánál megjelent a problémás szerencsejáték-használat valamilyen mértékű kockázata: 4,3 százalék esetében alacsony, 2,5 százaléknál közepes mértékű, míg 2,3 százalék esetében kifejezetten problémás volt a használat. A kutatás alapján a férfiak körében a problémás szerencsejáték-használat előfordulása (3,2%) több mint kétszer gyakoribb, mint a nőknél (1,6%). Az elmúlt egy évben játékosok körében 23,9 százalék problémamentes, 11,2 százalék alacsony mértékben, 6,6 százalék közepes mértékben, míg 6,6 százalék kifejezetten problémás volt.

Nemzetközi viszonylatban ugyanakkor, rendelkezésünkre áll olyan friss kutatás, amely a globális arányokról tud pontos képet nyújtani. A Tran és munkatársai által 2024-ben kiadott szisztematikus áttekintés és metaanalízis a szerencsejáték és a problémás szerencsejáték elterjedtségét vizsgálta, különös tekintettel a felnőtt lakosságra.²⁴⁰ A kutatók 2010. január 1. és 2024. március 4. között megjelent, összesen 3692 jelentésből szűrték ki végül 380 olyan kutatást, amely reprezentatív egyedi mintán végeztek el, és összesen 68 országot ölelnek át, így ez a metaanalízis a témában eddig készült egyik legátfogóbb nemzetközi elemzésnek számít. A vizsgált minták átlagéletkora 29,2 év volt, enyhe férfitöbbséggel, és a legtöbb adat magas jövedelmű országokból származott.

A globális eredmények szerint a felnőttek 46,2 százaléka játszott valamilyen szerencsejátékot az elmúlt 12 hónapban, míg a serdülők körében ez az arány 17,9 százalék volt. A férfiak körében magasabb volt a részvétel (49,1%), mint a nőknél (37,4%). A felnőtt populációban 8,7 százalék rizikós szerencsejátékosnak, míg 1,4 százalék, azaz körülbelül 71,7 millió fő problémás szerencsejátékosnak minősült. Érdeemes megemlíteni, hogy a problémás szerencsejáték aránya az online kaszinó- vagy nyerőgépes játékosok körében volt a legmagasabb (15,8%), valamint a szerzők hangsúlyozták, hogy az online szerencsejáték terjedése különösen növeli a problémás szerencsejáték kockázatát.

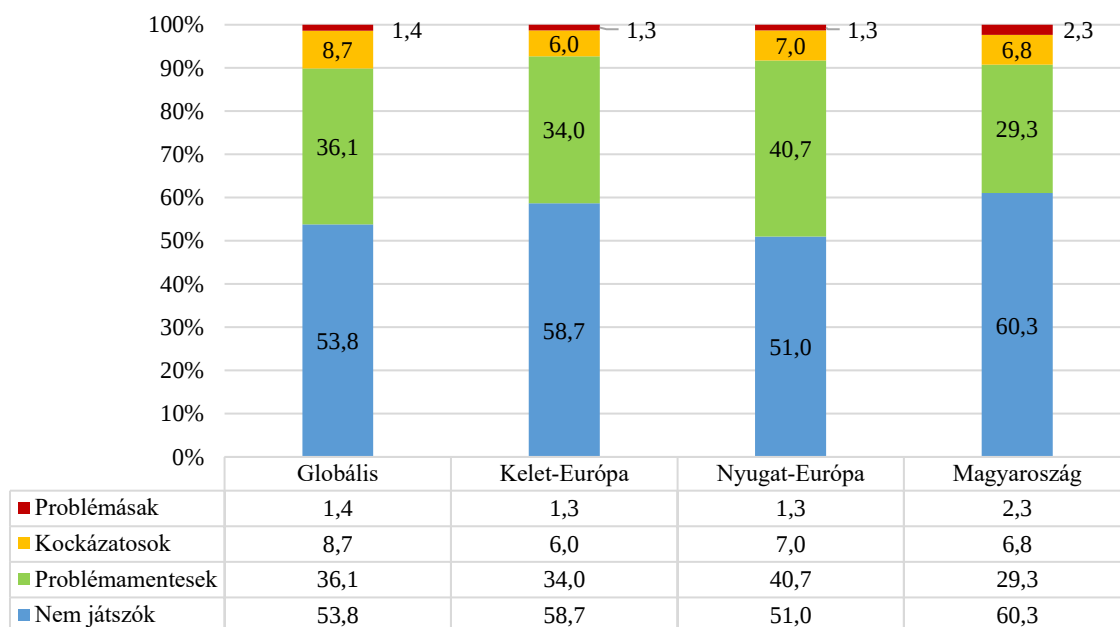
A tanulmány részletesen vizsgálta a regionális különbségeket is. Nyugat-Európában a szerencsejátékban való részvétel és a problémás szerencsejáték aránya általában magasabb, mint Kelet-Európában, de mindkét régióban jelentős a rizikós és problémás játékosok aránya. Kelet-Európában a felnőttek 41,3 százaléka játszik szerencsejátékkal, a teljes lakosság 6,0 százalék minősül kockázatos játékosnak, míg 1,3 százalékuk problémás használó. Bár Nyugat-Európában többen játszanak (49,0%), a kockázatos játékosokból csupán 1 százalékponttal vannak többen ebben a régióban, mint Kelet-Európában, míg a problémás játékosok aránya nyugaton és keleten is 1,3 százalék. Annak ellenére, hogy Nyugat-Európában magasabb a szerencsejáték-használati arány, a problémás szerencsejáték teljes lakosságra mért prevalenciája mindkét régióban azonos, ami arra utal, hogy a nyugat-európai játékosok között alacsonyabb a problémássá válás esélye a játékban való részvételhez viszonyítva.

A kutatás egyik legnagyobb kihívása az volt, hogy a különböző országokban eltérő kérdőíveket és adatfelvételi módszereket alkalmaztak. Ennek egységesítésére a szerzők minden országban

²⁴⁰ TRAN, Lucy T., et al. *The prevalence of gambling and problematic gambling: a systematic review and meta-analysis*. The Lancet Public Health, 2024.

a legrepresentatívabb, populációs szintű felmérések eredményeit metaanalitikus módszerekkel dolgozták fel, és országonként súlyozott prevalenciaértékeket számoltak. Ezután régiós és globális szintű, populációval súlyozott becsléseket készítettek, így biztosítva az összehasonlíthatóságot. A hazai 2019-es kutatás, valamint a 2024-ben kiadott metaanalízis összesített eredményeit a teljes lakosságra nézve az alábbi ábra foglalja magába:

1. ábra: A problémás szerencsejáték-használat prevalenciája a teljes lakosságra nézve, az utolsó 12 hónap tekintetében

7 ZÁRÓGONDOLATOK

A szerencsejáték világszerte elterjedt, a problémás szerencsejáték pedig jelentős közegészségügyi kockázatot jelent. Ennek ellenére még mindig kevés összehasonlítható, empirikus adat áll rendelkezésünkre ahhoz, hogy pontos képet kaphassunk a probléma előfordulásának és mértékének hazai állásáról. Az itt bemutatott eloszlások rámutatnak a hatékonyabb szabályozási formák, valamint a folyamatos és nemzetközileg egységes monitorozás szükségességére, amelyek elengedhetetlenek a szerencsejáték okozta társadalmi károk mérséklése érdekében. Az egységes módszertan kialakítása alkalmas lenne a probléma alakulásának hosszú távú nyomon követésére és egy nemzetközileg érvényes referenciaadatbázis kialakítására. A jövőbeni, országokon átívelő, standardizált kutatások kulcsszerepet játszhatnak abban, hogy a döntéshozók megbízható adatokra támaszkodva alakíthassák ki a hatékonyabb szabályozási és prevenciós stratégiákat.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

Szakirodalom

ADAMI, Nicola, et al. *Markers of unsustainable gambling for early detection of at-risk online gamblers*. International Gambling Studies, 2013, 13.2: 188-204.

AFIFI, Tracie O., et al. *A longitudinal study of the temporal relation between problem gambling and mental and substance use disorders among young adults*. Canadian Journal of Psychiatry, 2016, 61(2), 102–111. DOI: 10.1177/0706743715625950.

ALEGRÍA, Analucía A., et al. *Disordered gambling among racial and ethnic groups in the US: Results from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions*. CNS spectrums, 2009, 14.3: 132-143.

ALEGRÍA, Analucía; BERNARDI, Silvia; BLANCO, Carlos. *Pathological Gambling: obsessive-compulsive disorder or behavioral addiction?*. Revista Colombiana de Psiquiatría, 2010, 39: 133s-142s.

AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION. *Diagnosztikai és statisztikai kézikönyv – DSM-5. 5. kiadás*. Washington, DC: American Psychiatric Publishing, 2013. ISBN 978-0-89042-554-1.

ARMOON, Bahram, et al. *The global prevalence of problem and pathological gambling and its associated factors among individuals with substance use disorders: a meta-analysis*. International Journal of Mental Health and Addiction, 2025, 23.2: 1241-1274.

ATKINSON, John. *Commonalities in the association of behavioral activation and behavioral inhibition with problem gambling and alcohol use in young adult college students*. Journal of Gambling Studies, 2019, 35.1: 125-141.

BAR-HILLEL, Maya; WAGENAAR, Willem A. *The perception of randomness*. Advances in applied mathematics, 1991, 12.4: 428-454.

BARNES, Grace M., et al. *Gambling and substance use: Co-occurrence among adults in a recent general population study in the United States*. International Gambling Studies, 2015, 15.1: 55-71.

BLACK, Donald W., et al. *Personality disorders, impulsiveness, and novelty seeking in persons with DSM-IV pathological gambling and their first-degree relatives*. Journal of Gambling Studies, 2015, 31.4: 1201-1214.

BLASZCZYNSKI, Alex. *Pathological gambling and obsessive-compulsive spectrum disorders*. Psychological reports, 1999, 84.1: 107-113.

BLASZCZYNSKI, Alex; MCCONAGHY, Neil. *Anxiety and/or depression in the pathogenesis of addictive gambling*. International Journal of the Addictions, 1989, 24.4: 337-350.

BLASZCZYNSKI, Alex; NOWER, Lia. *A pathways model of problem and pathological gambling*. Addiction, 2002, 97.5: 487-499.

BRAND, Matthias, et al. *The Interaction of Person-Affect-Cognition-Execution (I-PACE) model for addictive behaviors: Update, generalization to addictive behaviors beyond internet-use disorders, and specification of the process character of addictive behaviors*. Neuroscience & Biobehavioral Reviews, 2019, 104: 1-10.

BUTH, Sven, et al. *Comparative analysis of potential risk factors for at-risk gambling, problem gambling and gambling disorder among current gamblers—results of the Austrian representative survey 2015*. *Frontiers in psychology*, 2017, 8: 2188.

CARBONNEAU, Rene, et al. *Variety of gambling activities from adolescence to age 30 and association with gambling problems: a 15-year longitudinal study of a general population sample*. *Addiction*, 2015, 110.12: 1985-1993.

CAVALERA, Cesare, et al. *Italian adult gambling behavior: at risk and problem gambler profiles*. *Journal of gambling studies*, 2018, 34.3: 647-657.

CHIU, Jamie; STORM, Lance. *Personality, perceived luck and gambling attitudes as predictors of gambling involvement*. *Journal of Gambling Studies*, 2010, 26.2: 205-227.

CHÓLIZ, Mariano. *Cognitive biases and decision making in gambling*. *Psychological reports*, 2010, 107.1: 15-24.

D'AGATA, Madeleine T.; KWANTES, Peter J. *Personality factors predicting disinhibited and risky online behaviors*. *Journal of Individual Differences*, 2020.

DOWLING, Nicki A., et al. *The reciprocal association between problem gambling and mental health symptoms/substance use: Cross-lagged path modelling of longitudinal cohort data*. *Journal of clinical medicine*, 2019, 8.11: 1888.

ERENS, Bob, et al. *Gambling and problem gambling in Britain*. Routledge, 2004.

EVENDEN, John L. *Varieties of impulsivity*. *Psychopharmacology*, 1999, 146.4: 348-361.

FISHER, Susan. *A prevalence study of gambling and problem gambling in British adolescents*. *Addiction Research*, 1999, 7.6: 509-538.

GAINSBURY, Sally M. *Online gambling addiction: the relationship between internet gambling and disordered gambling*. *Current addiction reports*, 2015, 2.2: 185-193.

GAINSBURY, Sally; PARKE, Jonathan; SUHONEN, Niko. *Consumer attitudes towards Internet gambling: Perceptions of responsible gambling policies, consumer protection, and regulation of online gambling sites*. *Computers in Human Behavior*, 2013, 29.1: 235-245.

GAINSBURY, Sally; WOOD, Robert. *Internet gambling policy in critical comparative perspective: The effectiveness of existing regulatory frameworks*. *International Gambling Studies*, 2011, 11.3: 309-323.

GILOVICH, Thomas; VALLONE, Robert; TVERSKY, Amos. *The hot hand in basketball: On the misperception of random sequences*. *Cognitive psychology*, 1985, 17.3: 295-314.

GRANT, Jon E., et al. *Introduction to behavioral addictions*. *The American journal of drug and alcohol abuse*, 2010, 36.5: 233-241.

GRANT, Jon E.; BREWER, Judson A.; POTENZA, Marc N. *The neurobiology of substance and behavioral addictions*. *CNS spectrums*, 2006, 11.12: 924-930.

GRIFFITHS, Mark D. *Internet gambling: Preliminary results of the first UK prevalence study*. *Electronic Journal of Gambling Issues: eGambling (EJGI)*, 2001, 5.

GRIFFITHS, Mark; HAYER, Tobias; MEYER, Gerhard. *Problem gambling: A European perspective*. *Problem gambling in Europe: Challenges, prevention, and interventions*, 2009, XIX-XXIX.

GYOLLAI, Agoston, et al. *Problémás és patológiás szerencsejáték Magyarországon: a South Oaks szerencsejáték kérdőív magyar verziójának (SOGS-HU) hazai alkalmazása*. Psychiatria Hungarica: A Magyar Pszichiátriai Társaság tudományos folyóirata, 2011, 26.4: 230-240.

HAEFELI, Joerg; LISCHER, Suzanne; SCHWARZ, Juerg. *Early detection items and responsible gambling features for online gambling*. International Gambling Studies, 2011, 11.3: 273-288.

HING, Nerilee, et al. *Characteristics and help-seeking behaviors of Internet gamblers based on most problematic mode of gambling*. Journal of Medical Internet Research, 2015, 17.1: e3781.

JACOBSEN, Line Holvin, et al. *An overview of cognitive mechanisms in pathological gambling*. Nordic Psychology, 2007, 59.4: 347-361.

JOHANSSON, Agneta, et al. *Risk factors for problematic gambling: A critical literature review*. Journal of gambling studies, 2009, 25.1: 67-92.

KIM, Suck Won; GRANT, Jon E. *Personality dimensions in pathological gambling disorder and obsessive-compulsive disorder*. Psychiatry research, 2001, 104.3: 205-212.

KOOB, George F.; VOLKOW, Nora D. *Neurocircuitry of addiction*. Neuropsychopharmacology, 2010, 35.1: 217-238.

KORN, David; GIBBINS, Roger; AZMIER, Jason. *Framing public policy towards a public health paradigm for gambling*. Journal of gambling studies, 2003, 19.2: 235-256.

KRISTENSEN, Joakim Hellumbråten, et al. *Association between gambling disorder and suicide mortality: a comparative cohort study using Norwegian health registry data*. The Lancet Regional Health–Europe, 2025, 48.

KUN, Bernadette, et al. *Gambling in western and eastern Europe: The example of Hungary*. Journal of Gambling studies, 2012, 28.1: 27-46.

LAANSOO, Stella – NIIT, Toomas. Estonia. In: MEYER, Gerhard, HAYER, Tobias és GRIFFITHS, Mark (szerk.). *Problem gambling in Europe: Challenges, prevention, and intervention*. Berlin–Heidelberg: Springer, 2009, 37–52. o.

LADOUCEUR, Robert; WALKER, Michael. *A cognitive perspective on gambling*. Trends in cognitive and behavioural therapies, 1996, 1: 89-120.

LANGER, Ellen J. *The illusion of control*. Journal of personality and social psychology, 1975, 32.2: 311.

LEE, Kounseok; KIM, Hyesun; KIM, YoungHo. *Gambling disorder symptoms, suicidal ideation, and suicide attempts*. Psychiatry Investigation, 2021, 18.1: 88.

LEE, Lawrence, et al. *Concepts and controversies regarding tolerance and withdrawal in gambling disorder*. Current Opinion in Behavioral Sciences, 2020, 31: 54-59.

LEEMAN, Robert F.; POTENZA, Marc N. *Similarities and differences between pathological gambling and substance use disorders: a focus on impulsivity and compulsivity*. Psychopharmacology, 2012, 219.2: 469-490.

MAZAR, Alissa, et al. *The importance of friends and family to recreational gambling, at-risk gambling, and problem gambling*. BMC Public Health, 2018, 18.1: 1080.

- MCCORMACK, Abby; GRIFFITHS, Mark D. *A scoping study of the structural and situational characteristics of internet gambling*. International Journal of Cyber Behavior, Psychology and Learning (IJCBL), 2013, 3.1: 29-49.
- MCINTYRE, Roger S., et al. *Problem gambling in bipolar disorder: Results from the Canadian Community Health Survey*. Journal of affective disorders, 2007, 102.1-3: 27-34.
- MIERS, David. *The implementation and effects of Great Britain's National Lottery*. Journal of Gambling Studies, 1996, 12.4: 343-373.
- MONAGHAN, Sally. *Responsible gambling strategies for Internet gambling: The theoretical and empirical base of using pop-up messages to encourage self-awareness*. Computers in Human Behavior, 2009, 25.1: 202-207.
- MOREIRA, Diana; AZEREDO, Andreia; DIAS, Paulo. *Risk factors for gambling disorder: a systematic review*. Journal of gambling studies, 2023, 39.2: 483-511.
- NAVAS, Juan F., et al. *Impulsivity traits and gambling cognitions associated with gambling preferences and clinical status*. International Gambling Studies, 2017, 17.1: 102-124.
- NEWMAN, Otto. *Gambling: Hazard and reward*. Athlone Press, 1972.
- NIAS, D. K. B. *Compulsive gamblers*: MG Dickerson: Longman, London (1984). 156 pages.£ 3.25 (paperback). 1985.
- NOWER, Lia; BLASZCZYNSKI, Alex; ANTHONY, Wen Li. *Clarifying gambling subtypes: The revised pathways model of problem gambling*. Addiction, 2022, 117.7: 2000-2008.
- OCEAN, Grant; SMITH, Garry J. *Social reward, conflict, and commitment: A theoretical model of gambling behavior*. Journal of Gambling Studies, 1993, 9.4: 321-339.
- O'CONNOR, J. *An investigation of chasing behaviour*. Unpublished PhD Thesis, University of Western Sydney, Macarthur, 2000.
- PAKSI, Borbála; DEMETROVICS, Zsolt. *Addiktológiai problémák Magyarországon. Helyzetkép a lakossági kutatások tükrében II. Viselkedési addikciók*. 2021.
- PETRY, Nancy M. *Internet gambling: an emerging concern in family practice medicine?*. Family practice, 2006, 23.4: 421-426.
- PO OEI, Tian; LIN, James; RAYLU, Namrata. *The relationship between gambling cognitions, psychological states, and gambling: A cross-cultural study of Chinese and Caucasians in Australia*. Journal of cross-cultural psychology, 2008, 39.2: 147-161.
- PRICE, Alex, et al. *Mental health over time and financial concerns predict change in online gambling during COVID-19*. International Journal of Mental Health and Addiction, 2023, 21.4: 2751-2765.
- RAHMAN, Ardesbir S., et al. *The relationship between age of gambling onset and adolescent problematic gambling severity*. Journal of psychiatric research, 2012, 46.5: 675-683.
- RAPOPORT, Amnon; BUDESCU, David V. *Randomization in individual choice behavior*. Psychological Review, 1997, 104.3: 603.
- RASMUSSEN, Steven. A. – EISEN, Jane. L. *Epidemiological and clinical features of obsessive–compulsive disorder*. In: JENIKE, Michael. A., BAER, Lee. B., and MINICHELLO, William. E., eds.

Obsessive–compulsive disorders: Theory and management. 2nd ed. Chicago: Year Book Medical, 1990, pp. 39–60.

REID, R. L. *The psychology of the near miss*. Journal of gambling behavior, 1986, 2.1: 32-39.

REITH, Gerda. *Beyond addiction or compulsion: the continuing role of environment in the case of pathological gambling*. 2012.

ROGERS, Paul. *The cognitive psychology of lottery gambling: A theoretical review*. Journal of gambling studies, 1998, 14.2: 111-134.

ROSECRANCE, John D. *Gambling without guilt: The legitimization of an American pastime*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company, 1988.

ROSENTHAL, Richard J.; LESIEUR, Henry R. *Self-reported withdrawal symptoms and pathological gambling*. American Journal on Addictions, 1992, 1.2: 150-154.

SHAFFER, H. J. *A public health perspective on gambling: The four principles*. AGA Responsible Gaming Lecture Series, 2003, 2.1: 1-27.

SHAFFER, Howard J.; HALL, Matthew N. *Estimating the prevalence of adolescent gambling disorders: A quantitative synthesis and guide toward standard gambling nomenclature*. Journal of Gambling studies, 1996, 12.2: 193-214.

SIEMENS, Jennifer Christie; KOPP, Steven W. *The influence of online gambling environments on self-control*. Journal of Public Policy & Marketing, 2011, 30.2: 279-293.

SIROLA, Anu, et al. *Online identities and social influence in social media gambling exposure: A four-country study on young people*. Telematics and Informatics, 2021, 60: 101582.

SLUTSKE, Wendy S., et al. *Personality and problem gambling: A prospective study of a birth cohort of young adults*. Archives of general psychiatry, 2005, 62.7: 769-775.

STARCEVIC, Vladan. *Tolerance and withdrawal symptoms may not be helpful to enhance understanding of behavioural addictions*. Addiction, 2016.

SVETIEVA, Elena; Walker, Michael. *Inconsistency between concept and measurement: the Canadian Problem Gambling Index (CPGI)*. Journal of Gambling Issues, 2008, 22.1: 157-73.

SWANTON, Thomas B., et al. *An exploratory study of the relationship between financial well-being and changes in reported gambling behaviour during the COVID-19 shutdown in Australia*. Journal of Gambling Issues, 2021, 48.

TAVARES, Hermano; GENTIL, Valentim. *Jogo patológico e transtorno obsessivo-compulsivo: rumo a um espectro de transtornos da volição*. Brazilian Journal of Psychiatry, 2007, 29: 107-117.

THEULE, Jennifer, et al. *Exploring the relationships between problem gambling and ADHD: A meta-analysis*. Journal of attention disorders, 2019, 23.12: 1427-1437.

TONEATTO, Tony. *Cognitive psychopathology of problem gambling*. Substance use & misuse, 1999, 34.11: 1593-1604.

TRAN, Lucy T., et al. *The prevalence of gambling and problematic gambling: a systematic review and meta-analysis*. The Lancet Public Health, 2024.

- VACHON, Julie, et al. *Adolescent gambling: relationships with parent gambling and parenting practices*. Psychology of Addictive Behaviors, 2004, 18.4: 398.
- VAN DER MAAS, M.; DIMEGLIO, R.; NOWER, Lia. *Gambling as a precipitating factor in deaths by suicide in the National Violent Death Reporting System*. Public Health, 2024, 235: 180-186.
- VITARO, Frank; ARSENEAULT, Louise; TREMBLAY, Richard E. *Dispositional predictors of problem gambling in male adolescents*. American Journal of Psychiatry, 1997, 154.12: 1769-1770.
- WALKER, Michael B. *The psychology of gambling*. Pergamon Press, 1992.
- WARDLE, Heather; MCMANUS, Sally. *Suicidality and gambling among young adults in Great Britain: results from a cross-sectional online survey*. The Lancet Public Health, 2021, 6.1: e39-e49.
- WARDMAN, Dennis; EL-GUEBALY, Nady; HODGINS, David. *Problem and pathological gambling in North American Aboriginal populations: A review of the empirical literature*. Journal of gambling studies, 2001, 17.2: 81-100.
- WATSON, Stevie, et al. *The legalization of internet gambling: A consumer protection perspective*. Journal of Public Policy & Marketing, 2004, 23.2: 209-213.
- WESTBERG, Kate; BEVERLAND, Michael B.; THOMAS, Samantha L. *The unintended normalization of gambling: Family identity influences on the adoption of harmful consumption practices*. Journal of Macromarketing, 2017, 37.4: 426-443.
- WOOD, Robert T.; WILLIAMS, Robert J.; LAWTON, Paul K. *Why do Internet gamblers prefer online versus land-based venues? Some preliminary findings and implications*. 2007.
- WOOD, Robert T.; WILLIAMS, Robert J.; PARKE, Jonathan. *The relationship between Internet gambling and problem gambling*. In: Routledge international handbook of Internet gambling. Routledge, 2012. p. 200-211.
- WYNNE, Harold. *Introducing the Canadian problem gambling index*. Edmonton, AB: Wynne Resources, 2003.
- ZUCKERMAN, Marvin; KUHLMAN, D. Michael. *Personality and risk-taking: common bisocial factors*. Journal of personality, 2000, 68.6: 999-1029.

Internetes források

- DUDÁS, Barnabás – SÜLI, Pálma. *Mi van a dobozban? A lootbox-használat lélektana*. In: BALATONYI, Judit, et. al. (szerk.). Szemelvények 7. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, 2023, 235–264. o. Elérhető: https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/2023-06/SOI8_EBOOK_FULL.pdf
- NATIONAL RESEARCH COUNCIL (US), Committee on the Social and Economic Impact of Pathological Gambling. *Pathological gambling: A critical review*. Washington, D.C.: National Academies Press, 1999. Elérhető: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK230629/>

STRATÉGIAI AUTONÓMIA ESG-N KERESZTÜL: EGY NEMZETI MINŐSÍTŐRENDSZER FELÉPÍTÉSE

STRATEGIC AUTONOMY THROUGH ESG: BUILDING A NATIONAL ESG RATING SYSTEM

Szerzők:

LATORCAI Zsombor Lóránd – lorand.zsombor.latorcai@sztfh.hu – ESG Hatósági Főosztály, *főosztályvezető*, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Budapest

NEMES Attila – attila.nemes@sztfh.hu – ESG Ellenőrzési Osztály, *osztályvezető*, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Budapest

MOLNÁR Csaba Gábor – gabor.csaba.molnar@sztfh.hu - ESG Igazgatóság, *igazgató*, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Budapest

KOÓS Andrea – maria.andrea.koos@sztfh.hu – ESG Kapcsolattartási Osztály, *osztályvezető*, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Budapest

MAJOR Zsófia – zsofia.major@sztfh.hu – ESG Kapcsolattartási Osztály, *vállalati kapcsolatokért felelős koordinátor*, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, Budapest

Absztrakt:

Az ESG minősítők – hasonlóan a korábbi hitelminősítő intézetekhez – napjainkra a globális gazdasági rendszer fontos szereplőivé váltak, miközben működésük megalapozottsága, módszertana és értelmezési keretei továbbra is számos kérdést vetnek fel. E tanulmány célja annak bemutatása, hogy az ESG minősítők milyen utat jártak be létrejöttüktől kezdve napjainkig, milyen hatással vannak jelenleg a vállalatokra, a nemzetgazdaságokra és a fenntarthatósági átállás folyamatára, valamint milyen irányban fejlődhetnek a jövőben. A kiindulópont az ESG minősítők és a hitelminősítő intézmények összehasonlító vizsgálata, amely rámutat arra, hogy míg utóbbiak jól körülhatárolt, egységesített és szabályozott keretrendszerben működnek, addig az ESG minősítések gyakran átláthatatlan módszertanon, eltérő értékrendszereken és változó szakmai kompetenciákon alapulnak. A tanulmány kitér arra is, hogy az ESG értékelések nem értéksemlegesek: a „fenntarthatóság”, a „zöld” vagy éppen a „társadalmi felelősségvállalás” fogalmait a minősítők gyakran eltérően, az aktuális trendekhez igazított ideológiai szempontokkal átszöve értelmezik. Ennek egyik jellemző példája a DEI (sokféleség, méltányosság, befogadás) kritériumok beemelése, amely új szubjektív réteget illeszt az értékelésekbe. E sokféleség és következetlenség azonban nem csupán elméleti kérdés: közvetlen gazdasági hatása van a vállalatok finanszírozási lehetőségeire, befektetői megítélésére és működési stratégiájára. A tanulmány végkövetkeztetése szerint azok a nemzetgazdaságok járnak el helyesen, amelyek egyrészt transzparenciát és elszámoltathatóságot követelnek az ESG minősítőktől, másrészt tudatosan fellépnek a szándékos piaci torzítások és a külső kiszolgáltatottsággal szemben. Ez utóbbihoz elengedhetetlen egy olyan hazai ESG minősítő létrehozása, amely nemcsak hiteles és

szakmailag megalapozott, de képes összehangolni a fenntarthatósági célokat a gazdasági versenyképesség és szuverenitás szempontjaival is.

Kulcsszavak: ESG minősítő, hitelminősítő, nemzetközi ESG minősítők, nemzeti ESG minősítő rendszer, EU új ESG minősítési rendelete, stratégiai autonómia

Abstract:

ESG rating agencies – similarly to credit rating agencies in the past – have become pivotal actors in today’s global economic system, while the foundations, methodologies, and interpretive frameworks of their operations continue to raise numerous questions. The aim of this study is to present the path ESG rating agencies have taken from their origins to the present day, to map out their current impact on corporations, national economies, and the process of sustainability transition, and to explore how they may evolve in the future. The study starts with a comparative analysis between credit rating and ESG rating agencies, which shows that while the former operate within a precisely defined, standardized, and regulated framework, ESG ratings are often based on opaque methodologies, differing value judgments, and varying levels of professional expertise. The study also argues that ESG evaluations are not value-neutral: concepts such as “sustainability,” “green,” or “social responsibility” are often interpreted by rating agencies in divergent ways, interwoven with ideological considerations adapted to prevailing trends. A typical example of this is the incorporation of DEI (diversity, equity, and inclusion) criteria, which introduces a new layer of subjectivity into the assessment process. However, this diversity and inconsistency is not merely a theoretical concern—it has direct economic consequences for companies' financing options, investor perceptions, and operational strategies. According to the study’s conclusion, the most successful national economies are those that demand transparency and accountability from ESG rating agencies, while also proactively counteracting deliberate market distortions and external dependencies. Achieving the latter requires the creation of a national ESG rating agency that is not only credible and professionally-founded, but can also harmonize sustainability goals with economic competitiveness and national sovereignty.

Keywords: ESG rating agency, credit rating agency, international ESG rating agencies, national ESG rating system, EU’s new ESG rating regulation, strategic autonomy

LATORCAI, Zsombor Lóránd – lorand.zsombor.latorcai@sztfh.hu – Department of ESG Authority, *Head of Department*, Supervisory Authority for Regulatory Affairs, Budapest

NEMES, Attila – attila.nemes@sztfh.hu – Department of ESG Supervision, *Head of Unit*, Supervisory Authority for Regulatory Affairs, Budapest

MOLNÁR, Csaba Gábor – gabor.csaba.molnar@sztfh.hu - ESG Directorate, *director*, Supervisory Authority for Regulatory Affairs, Budapest

KOÓS, Andrea – maria.andrea.koos@sztfh.hu – Department of ESG Communication, *Head of unit*, Supervisory Authority for Regulatory Affairs, Budapest

MAJOR, Zsófia – zsofia.major@sztfh.hu – Department of ESG Communication, *Corporate Relations Coordinator*, Supervisory Authority for Regulatory Affairs, Budapest

1. Bevezetés

A 21. század első két évtizedében a környezeti, társadalmi és vállalatirányítási (ESG) szempontok fokozatosan a gazdasági döntéshozatal, a pénzügyi kockázatkezelés és a szabályozáspolitikai megkerülhetetlen tényezőivé váltak. Az ESG alapú befektetések globális volumene 2020 és 2024 között elérte a 35 ezer milliárd dollárt²⁴¹, miközben az uniós és nemzetközi szabályozási környezet egyértelműen elmozdult a korábbi önkéntes ajánlásoktól a kötelező megfelelési mechanizmusok irányába. Az EU fenntarthatósági taxonómiája, az SFDR, a CSRD és legújabban az ESG minősítési rendelet²⁴² világossá tették, hogy az ESG kritériumok immár nem csupán reputációs szempontok, hanem a prudens vállalatirányítás és a tőkepiaci hozzáférés alapfeltételei.

Az ESG minősítések ebben a folyamatban központi szerephez jutottak. A vállalatokra, pénzintézetekre és közintézményekre vonatkozó ESG értékelések ma már nemcsak a befektetői döntéseket befolyásolják, hanem közvetetten hatással vannak a lehetséges finanszírozásra, azok költségére, a partnerkockázati értékelésekre, sőt akár a gazdaságpolitikai mozgástérre is. Ez a növekvő súly azonban nem járt együtt az értékelések megbízhatóságának, átláthatóságának és kontextuális relevanciájának megfelelő növekedésével. A három legnagyobb nemzetközi ESG minősítő – az MSCI, a Sustainalytics és a LSEG Financial Solutions (korábban Refinitiv) – által adott vállalati értékelések közötti korreláció sok esetben 0,5 alá esik²⁴³. Egy ilyen mértékű szórás egy olyan piacon, ahol több ezer milliárd dollár mozgása függ a minősítésektől, transzparens kockázatkezelési modellként nem tartható fenn.

Ez a probléma különösen élesen jelentkezik a közép-európai régióban, így Magyarországon is. A nemzetközi ESG minősítők értékelési logikája és súlyozási preferenciái döntően a nyugat-európai és észak-amerikai szabályozási és társadalmi környezethez illeszkednek. Emiatt gyakran figyelmen kívül hagyják a nemzeti gazdasági szerkezet, a szabályozási filozófia és a társadalmi értékrend sajátosságait. Az SZTFH által 2024-ben publikált tanulmány²⁴⁴ rámutatott arra, hogy a nemzetközi értékelési modellek sok esetben torz képet adnak a magyarországi piaci szereplők ESG teljesítményéről, és nem veszik figyelembe a magyar ESG szabályozás alapelveit – például a kockázatalapúságot, az arányosságot vagy a teljesíthető adatigények követelményét.

²⁴¹ Global Sustainable Investment Alliance: *Global Sustainable Investment Review 2022*. London, GSIA, 2023.

²⁴² Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/3005 rendelete (2024. november 27.) a környezeti, társadalmi és irányítási (ESG) minősítési tevékenységek átláthatóságáról és integritásáról, valamint az (EU) 2019/2088 és az (EU) 2023/2859 rendelet módosításáról

²⁴³ BERG, Florian – KÖLBEL, Julian – RIGOBON, Roberto: *Aggregate Confusion: The Divergence of ESG Ratings*. *Review of Finance*, 2022.

²⁴⁴ ERDÉLYI Dániel – MOLNÁR Csaba Gábor – BARATÉ Edina – KOÓS Andrea: A hazai ESG törvényi szabályozás keretei. In: *2024 - A tudatos fogyasztó éve – ESG a szabályozott piaci szereplők tükrében*. SZTFH Tanulmánykötet, Budapest, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, 2024. Elérhető: <https://sztfh.hu/downloads/tudomanyos-tajekoztatok/2024-a-tudatos-fogyaszto-eve.pdf> (Letöltés ideje: 2025. július 23.)

Jelen tanulmány célja, hogy megalapozott, és közpolitikai szempontból is védhető érveket fogalmazzon meg egy nemzeti ESG minősítőrendszer kialakítása mellett. Az elemzés három kulcsterületre koncentrál: először feltárja, hogy a nemzetközi ESG minősítők működési logikája és értékelési módszertana miért nem tekinthető megfelelő referenciának a hazai szereplők számára; másodszor bemutatja azokat a stratégiai autonómiát érintő gazdaságpolitikai megfontolásokat, amelyek indokolják a szuverén ESG minősítési keretrendszer létrehozását; harmadszor pedig feltérképezi azokat a szabályozáspolitikai lehetőségeket, amelyeket az Európai Unió új ESG minősítési rendelete biztosít a tagállamok számára a nemzeti sajátosságok érvényesítésére.

A tanulmány tudatosan mellőzi a fenntarthatósági diskurzusban gyakran megjelenő moralizáló vagy ideologikus retorikát, kizárólag objektív tényeken alapul. Az elemzés középpontjában a szabályozási logika, a működési kockázatkezelés és az intézményi elvárások racionalitása áll. Ez a megközelítés összhangban van a magyar ESG szabályozás alapelveivel, amely nem a globális trendek másolására, hanem a hazai gazdasági realitásokra, a kiszámítható és arányos követelményekre, valamint a működőképes ESG értékelés iránti igényre épít.

A tanulmány alapvető tézise szerint a globális ESG minősítési rendszerek működési torzulásai miatt indokolt egy olyan nemzeti minősítőrendszer kialakítása, amely képes helyreállítani az értékelés objektivitását és kontextuális érvényességét, megerősíti a gazdasági szereplők működési biztonságát, és a fenntarthatóságot a kockázatkezelés felől közelíti meg, nem ideológiai elvárások mentén.

2. A hitelminősítők és az ESG minősítők összevetése – hasznos, de nem mentes a félreértésektől

A hitelminősítő intézetek (credit rating agencies, CRA-k) gyakran szolgálnak analógiaként az ESG minősítők értelmezéséhez, mivel mindkét szereplőtől azt várjuk, hogy vállalati vagy állami entitások teljesítményét tárgyilagosan, strukturált szempontok mentén értékeljék. Ez az analógia első ránézésre indokoltnak tűnhet, ám ha a mélyebb intézményi, módszertani és szabályozási eltéréseket is figyelembe vesszük, kiderül: a hasonlóság csak látszólagos, és könnyen félrevezető lehet a szabályozástervezésben.

A CRA-k működését közel százéves evolúció, erős nemzetállami beágyazottság és prudenciális szabályozási logika jellemzi. A legismertebb hitelminősítők – például a Moody's, az S&P és a Fitch – az Egyesült Államokban 1975 óta rendelkeznek az ún. NRSRO (Nationally Recognized Statistical Rating Organization) státusszal, amely a Securities and Exchange Commission (SEC) alá tartozó felügyeletet és kötelezettségvállalási rendszert biztosít számukra²⁴⁵. A 2008-as válság után a Dodd–Frank-törvény kiterjesztette az ellenőrzést: kötelezővé tette a módszertani dokumentációk nyilvánosságát, az értékelések visszatesztelését, valamint a felelősségre vonhatóságot, sőt, a minősítők jogilag perelhetővé váltak megalapozatlan értékelés esetén²⁴⁶.

²⁴⁵ SEC: Nationally Recognized Statistical Rating Organization (Release No. 34-11376, 1975)

²⁴⁶ USA Kongresszus: Dodd–Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act. Section 939A, 2010.

Mindez azt jelenti, hogy bár a CRA-k működése sem mentes az érdekkonfliktusoktól – az Enron-botránytól²⁴⁷ a másodrendű jelzálogpiac összeomlásáig számos példa áll rendelkezésre –, az intézményi felelősségvállalás, a szabályozói kontroll és a reputációs kockázat realitása érdemi korrekciós mechanizmust biztosít. A rendszer működik, még ha nem is hibátlanul.

Az ESG minősítők esetében ezek az elemek hosszú ideje hiányoznak. Az ESG értékelések szabályozatlan szolgáltatásként fejlődtek ki, jellemzően magánpiaci szereplők (MSCI, Sustainalytics, LSEG stb.) kínálatában, egymástól gyökeresen eltérő metodológiákkal, nem egységesített definíciók mentén, önkéntes adatszolgáltatásra építve. Az ugyanazon vállalatokra adott ESG minősítések közötti korreláció jellemzően 0,3–0,5 közé esik – szemben a hitelminősítők 0,92 feletti értékeivel²⁴⁸. Ez a jelentős szórás nem csupán statisztikai, hanem módszertani és normatív következetlenségekre utal.

Különösen problematikus az ESG minősítők szolgáltatási portfóliója: sok esetben ugyanaz a szolgáltató nyújt tanácsadást és végzi az értékelést is – például az MSCI ESG Consulting vagy a Sustainalytics Advisory Services. Ez olyan összeférhetlenségi helyzetet teremt, amely hitelminősítő intézetek esetén már önmagában szabályozói beavatkozást vonna maga után. Az ESG minősítők azonban jellemzően kizárják a felelősségüket, és működésükhöz eddig nem társult jogi vagy reputációs következmény egy hibás, félrevezető vagy torz értékelés esetén.

Fontos hangsúlyozni, hogy a CRA-rendszer sem mentes a kritikától. A 2008-as pénzügyi válság során betöltött szerepük, a túlzottan optimista vállalati és szuverén értékelések, valamint az értékelések lassú kiigazítása világosan mutatták, hogy még a legszabályozottabb értékelési keretrendszerek is hajlamosak a rendszerszintű tévedésekre. A különbség azonban az, hogy ezek a hibák utólag számonkérhetők – és gyakran következményekkel is járnak.

Ezzel szemben az ESG minősítések egyre intenzívebb szerepet töltenek be a szabályozott tőkepiaci ökoszisztémában: az SFDR, a CSRD, a zöldkötvény-szabályozás vagy épp a fenntarthatósági díjazási struktúrák mind beépítik az ESG minősítéseket valamilyen szinten. Így egy rossz ESG besorolás nem csupán egy cég reputációját érinti, hanem finanszírozási, valamint pénzügyi kockázatokat, partneri hozzáférést vagy közbeszerzési jogosultságokat is befolyásolhat – úgy, hogy közben az értékelés módszertana nem feltétlen átlátható, nem ellenőrizhető és nem számonkérhető.

Magyarország szempontjából ez különösen éles kérdés. A nemzetközi ESG minősítők által alkalmazott értékelési dimenziók gyakran nem tükrözik a hazai gazdaság szerkezetét (pl. ipari dominancia, energia-mix), a magyar ESG szabályozás alapelveit (pl. arányosság, működési realitás), vagy a társadalmi értékrendet (pl. családpolitika, fluktuációscsökkentés, lokális szállítói láncok szerepe). Ezért a hitelminősítők és ESG minősítők közötti analógia legfeljebb szemléleti kiindulópontként értelmezhető – nem modellként.

247 MICELI DA SILVEIRA, Alexandre: *The Enron scandal a decade later: lessons learned?* Working Paper, University of Sao Paulo. 2013. 1-32. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2310114> SSRN: ssrn.com/abstract=2310114

248 BERG, KÖLBEL, RIGOBON: *Aggregate Confusion: The Divergence of ESG Ratings*. Review of Finance, Vol. 26, No. 6, 2022. DOI: 10.1093/rof/rfac033

A valódi tanulság az, hogy ha az ESG minősítések hasonló súllyal bírnak a szabályozott ökoszisztémában, mint a hitelminősítések, akkor a szabályozásuknak, intézményi beágyazottságuknak és számonkérhetőségüknek is hasonló szinten kell állnia. Ez jelenleg nem teljesül – sem európai, sem magyar szinten. Ennek a hiánynak az orvoslása nemcsak gazdaságpolitikai, hanem versenyképességi kérdés is.

3. Kritikus dilemmák és anomáliák az ESG értékelésekben

Az ESG minősítések elterjedése első pillantásra egy érett, strukturált értékelési rendszer kialakulását sejteti. Valójában azonban e rendszer mögött olyan súlyos módszertani és normatív széttartások húzódnak, amelyek nemcsak a minősítések megbízhatóságát kérdőjelezzik meg, hanem azok szabályozási és gazdaságpolitikai alkalmazhatóságát is. A különböző szolgáltatók – MSCI, Sustainalytics, LSEG, S&P Global, Moody's ESG, ISS ESG stb. – egymástól gyökeresen eltérő definíciókat, adatgyűjtési gyakorlatokat és súlyozási mechanizmusokat használnak és követelnek meg. Ezek a módszertani különbségek nem pusztán más-más értelmezési készletet jelentenek, hanem mély normatív inkoherenciára is utalnak, ami alapján kijelenthető, hogy nincs közmegegyezés arról, mit is értünk valójában ESG alatt.

A Berg, Kölbel és Rigobon által 2022-ben publikált empirikus kutatás szerint a hat vezető ESG minősítő értékelései azonos vállalatok esetén mindössze 0,46-os átlagos korrelációt mutatnak, míg ugyanezen cégek hitelminősítéseire a CRA-k esetében 0,92 fölötti egyezés jellemző²⁴⁹. A különbségek 49%-ban a súlyozásokból, 21%-ban az értékelési univerzum eltéréseiből, 30%-ban pedig az adatok értelmezéséből fakadnak – vagyis nem véletlenszerű eltérésekről, hanem rendszerszintű széttartásról van szó.

A nemzetközi empirikus kutatások az elmúlt években kvantitatív adatokkal is alátámasztották, hogy az ESG minősítők közötti módszertani különbségek nem csupán értelmezési problémákat okoznak, hanem közvetlen hatással vannak a vállalatok finanszírozási feltételeire is. Az MIT Sloan „Aggregate Confusion”²⁵⁰ projektje szerint az ESG minősítések átlagos korrelációja 0,54, míg a hitelminősítők esetében ez a kutatás is megerősítette, hogy ez az érték 0,92 fölött van. A divergencia strukturális háttere a következő: az eltérések 56%-a a mérési különbségekből, 38%-a az értékelési univerzum eltéréséből, és csupán 6%-a a súlyozásokból fakad²⁵¹.

Kínai vállalati mintán végzett 2025-ös kutatások a divergenciát statisztikai szórással és kvantilis-eltérésekkel mérték, és megállapították, hogy az ESG eltérések iparág- és méretfüggetlenül jelentkeznek²⁵². Ez az eredmény megerősíti, hogy a minősítői és így a minősítési gap rendszerszintű jelenség, amely csökkenti a piac információs hatékonyságát és növeli a befektetési döntések bizonytalanságát.

²⁴⁹ BERG, Florian – KÖLBEL, Julian – RIGOBON, Roberto: Aggregate Confusion: The Divergence of ESG Ratings. *Review of Finance*, 26(6), November 2022. 1315–1344. <https://doi.org/10.1093/rof/rfac033>

²⁵⁰ Bővebb információ: mitsloan.mit.edu/sustainability-initiative/aggregate-confusion-project

²⁵¹ UoZ & MIT Sloan. Structural Variance in ESG Methodologies. ESG Working Paper No. 58. 2023.

²⁵² LI, C. et al. *ESG Divergence in Chinese Capital Markets*. *Journal of Financial Risk Analytics*, 12(1). 2025. 54–71.

Hatás a tőkeköltségre

Panelvizsgálatok és dinamikus regressziós modellek alapján megállapítható, hogy a magasabb ESG teljesítmény összességében alacsonyabb súlyozott átlagos tőkeköltséggel (WACC) jár együtt. Ugyanakkor az összefüggés erőssége szignifikánsan függ a minősítési szórástól. Egy 1 600 amerikai vállalatot vizsgáló tanulmány szerint egy standard egységnyi ESG eltérés 18 bázisponttal magasabb tőkeköltséggel jár²⁵³. Egy másik, STOXX 600 indexre épülő vizsgálat nem talált szignifikáns hatást az ESG és a WACC között, ami az iparági heterogenitásra és a regionális eltérésekre vezethető vissza²⁵⁴. A legmagasabb ESG kvintilisbe tartozó vállalatok tőkeköltsége akár 40 bázisponttal is alacsonyabb lehet, mint az alsó kvintilisben szereplőké²⁵⁵.

Fontos azonban kiemelni, hogy nem minden kutatás jutott az ESG teljesítmény kedvező hatását alátámasztó eredményekre. Egy brit nem-pénzügyi vállalatokon végzett tanulmány például pozitív korrelációt mutatott ki az ESG riportálás részletezettsége és a tőkeköltség között. A szerzők szerint ennek oka a túlzott információs igény és a közzététel költségeinek piaci beárázása lehet²⁵⁶.

A vállalati ESG teljesítmény és a tőkeköltség közötti empirikus összefüggések heterogenitása rávilágít a globális ESG értékelési rendszerek módszertani divergenciáira. Különböző minősítők eltérő indikátorokkal és súlyozási logikával értékelhetik ugyanazt a gazdálkodó egységet, ami a befektetői döntéshozatalban és a finanszírozási költségekben mérhető eltéréseket generálhat. Ez a széttartás nem csupán elméleti problémát jelent, hanem konkrét pénzügyi következményekkel is jár, hiszen az ESG pontszámok közötti eltérések a vállalatok tőkeköltségét, piaci megítélését és versenyelőnyét egyaránt befolyásolhatják.

Ebből kifolyólag a nemzeti ESG minősítő létrehozása nem pusztán a módszertani koherencia megteremtését, hanem a versenytorzító arbitrázs-lehetőségek csökkentését is szolgálhatja.

A különböző minősítők következetlen értékelései jól illusztrálják az interpretációs divergenciát, amint azt a Tesla esete is jól mutatja, ahol az MSCI az emissziócsökkentő profil miatt pozitív ESG értékelést adott, míg a Sustainalytics a munkavállalói és irányítási kockázatok miatt közepes minősítést alkalmazott – noha az értékelés évéről és módszertanáról nem mindig áll rendelkezésre azonos időpontú elsődleges forrás. A Berg, Kölbel és Rigobon által publikált tanulmány azonban ezt az esetet empirikus példaként is részletesen bemutatja. Ez nem egyszerű véleménykülönbség, hanem az ESG értelmezési keretének teljes széttartását példázza.

Az ESG értékelések tartalmi széttartása különösen élesen rajzolódik ki azokban a dimenziókban, ahol nem pénzügyi mutatók mögé ideológiai vagy kulturális előfeltevések

²⁵³ Berg et al. (2022). UoG Working Paper No. 44.

²⁵⁴ BERGSAGEL, Sigurd – VANGBERG, Marcus: *Sectoral ESG Sensitivity in the STOXX 600*. Norwegian School of Economics, Master Thesis. 2024. 1-95. (Online: <https://openaccess.nhh.no/nhh-xmlui/bitstream/handle/11250/3184938/no.nhh%3Awiseflow%3A7200393%3A62201836.pdf?sequence=1&isAllowed=y>)

²⁵⁵ MSCI ESG Research: *How ESG Ratings Impact Cost of Capital*. 2024.

²⁵⁶ UK ESG Report (2025). *Reporting Intensity and Market Signals in ESG Disclosure*.

épülnek be. A sokféleség, méltányosság, befogadás (DEI) típusú indikátorok ennek iskolapéldái: számos nemzetközi értékelési keretrendszerben jelennek meg explicit vagy implicit módon, ugyanakkor társadalmi elfogadottságuk, politikai értelmezési tartományuk és gyakorlati relevanciájuk rendkívül eltérő az egyes országokban. Míg Franciaországban például 2022 óta a Rixain-törvény²⁵⁷ kötelezi a nagyvállalatokat arra, hogy nemi arányokra vonatkozó éves jelentést nyújtsanak be, és meghatározza a vezető testületekben kötelező minimum női arányt is, addig Lengyelországban több DEI-kezdemenyezés – így a PKO Bank Polski vagy az Orlen társadalmi felelősségvállalási programjai – politikai viták keresztútjába kerültek²⁵⁸. Ez a kontraszt jól mutatja, hogy az egyes DEI elvárások nem pusztán adatgyűjtési vagy értékelési kérdéseket vetnek fel, hanem az ESG fogalom normatív határait is feszegetik.

Ezzel szemben léteznek olyan társadalmi jellegű intézkedések is, amelyek nem ideológiai vagy reprezentációs célokat szolgálnak, hanem közvetlenül a működési kockázatok csökkentését célozzák meg. A családbarát munkahelyi gyakorlatok – így például a rugalmas munkaidő, a munkavállalói szülői szabadság támogatása, valamint a kisgyermekes dolgozók számára elérhető gondozási szolgáltatások – nem csupán a munka–magánélet egyensúlyát javítják, hanem érdemben hozzájárulnak a fluktuáció csökkentéséhez, a munkavállalói elköteleződés erősítéséhez és a hosszú távú munkaerő-megtartáshoz. Az ILO 2022-es globális felmérése szerint a gondozási szabadság és szolgáltatások rendszerszintű bevezetése növeli a női foglalkoztatottságot, csökkenti a munkaerő-lemorzsolódást, és mérhetően javítja a foglalkoztatás stabilitását²⁵⁹. Az OECD szintén alátámasztja, hogy az inkluzív családpolitikai intézkedések és az elérhető gyermekellátás hatékony eszközei a munkaerő megtartásának, különösen a kiszolgáltatott munkavállalói csoportok esetében²⁶⁰. Mindez azt jelzi, hogy a társadalmi dimenzió valódi ESG relevanciája nem az identitásalapú elosztási kvótákban, hanem az olyan működési stabilitást támogató intézkedésekben rejlik, amelyek a kockázatok mérséklésére és a szervezeti ellenálló képesség növelésére irányulnak.

A hazai szabályozásban megjelenő, fluktuációval arányosan értelmezett mutatók épp ezt a logikát követik: nem szimbolikus megfelelést várnak el, hanem működésalapú, mérhető eredményeket. A különbség nem pusztán szemléleti: az egyik irány értelmezési és reputációs kockázatokat hordoz, a másik pedig konkrét működési kockázatokra ad arányos választ.

Az Európai Unió 2024-ben elfogadott ESG minősítési rendelete²⁶¹ (EU 2024/3005) már explicit módon kezeli az ESG minősítéssel kapcsolatos problémákat: az ESMA számára hatáskört biztosít az ESG minősítők felügyeletére, kiegészítve transzparencia- és összeférhetlenségi szabályokkal együtt. Ugyanakkor a rendelet fókusza továbbra is eljárási és szervezeti

²⁵⁷ LOI n° 2021-1774 du 24 décembre 2021 visant à accélérer l'égalité économique et professionnelle. Journal Officiel de la République Française.

²⁵⁸ GRZESIAK, M. – RACZKOWSKI, K. (2023): **Social Responsibility or Political Symbolism? DEI in Poland's Publicly Owned Enterprises.** *Journal of Comparative Policy Analysis*, Vol. 25, No. 4, pp. 467–482. DOI: 10.1080/13876988.2023.2197650

²⁵⁹ International Labour Organization: *Care at Work: Investing in care leave and services for a more gender equal world of work*. Geneva, ILO, 2022.

²⁶⁰ OECD: *Family-Friendly Policies for Gender Equality and Inclusive Growth*. Paris, OECD Publishing, 2023.

²⁶¹ European Parliament and Council: *Regulation (EU) 2024/3005 on ESG rating activities*. Brussels, 2024.

kérdésekre terjed ki, a minősítési módszertanok diverzitásának strukturális okaira és az ezekből adódó tartalmi eltérésekre nem kínál közvetlen megoldást.

A jelenlegi helyzet legaggasztóbb következménye a minősítési arbitrázs – az a piaci viselkedésforma, amikor egy vállalat tudatosan az adott minősítő elvárásaihoz igazítja az adatközlését, hogy kedvezőbb besorolást érjen el, miközben más szempontokat elhallgatnak²⁶². Ez azt eredményezi, hogy az ESG javulás gyakran inkább kommunikációs és adminisztratív optimalizálás, mintsem tényleges működési változás eredménye.

A tőkepiac szintén visszaigazolja e rendszer gyengeségeit: a különböző ESG minősítőkre épülő portfóliók között jelentős hozam- és kockázatbeli különbségek mutathatók ki²⁶³. Ez aláássa a befektetői bizalom mellett az ESG alapú kockázatkezelés koherenciáját is, hiszen ha az értékelések közötti különbség nagyobb, mint az ESG teljesítmény tényleges különbsége, akkor az értékelés elveszíti funkcióját.

Reputációs szempontból is érzékeny a helyzet. Egy kedvezőtlen ESG minősítés – még ha csak az egyik értékelőtől származik is – kiemelt médiavisszhangot kaphat, és domináns piaci narratívává válhat. A vállalatnak nincs kontrollja a súlypontok felett, és nem ritka, hogy egy kedvező minősítést elnyom egy másik, rosszabb besorolás alapján épített reputációs támadás. Ez torz tárgyalási pozíciókat, befektetői döntéseket és partneri kapcsolatrendszert eredményezhet.

A közép-európai régió – benne Magyarország – különösen kiszolgáltatott ezeknek a torzulásoknak. Az ESG minősítésekben ritkán jelenik meg a térségre jellemző gazdaságszerkezeti, társadalompolitikai vagy energetikai realitás (pl. zöld átállás időzítése, családpolitikai ösztönzők, ellátásbiztonsági prioritások). Egy nemzeti ESG minősítő feladata éppen az lehetne, hogy a globális keretrendszereket értelmezze és lokalizálja – arányosan, szabályozási kontextusba ágyazva, de nem pusztán másolva.

4. Stratégiai autonómia ESG-n keresztül: a szuverén minősítőrendszer gazdasági és szabályozási indokai

A globális ESG minősítések következtetlensége és az értékelési kritériumok kulturális torzulása különösen élesen veti fel egy nemzeti keretrendszer szükségességét azokban az országokban, amelyek gazdasági struktúrája, szabályozási filozófiája vagy társadalmi prioritásai lényegesen eltérnek a nyugat-európai vagy angolszász modellektől. Magyarország számára ez nem pusztán megfelelési kérdés, hanem stratégiai jelentőségű: képes-e a hazai szabályozás és gazdaságpolitika saját logikája és értékrendje alapján értelmezni és visszatükrözni a fenntarthatósági teljesítményt, vagy külső minősítők torzító szűrőjén keresztül kényszerül megjeleníteni?

²⁶² CHRISTENSEN, Hans B. – FLOYD, Eric – LIU, Lisa Y. – MAFFETT, Mark: *The Real Effects of Mandated Information on Social Responsibility in Financial Reports*. The Accounting Review, Vol. 98, No. 1, 2023, pp. 159–190. <https://doi.org/10.2308/TAR-2021-0465>

²⁶³ DIMSON, Elroy – MARSH, Paul – STAUNTON, Mike: *Divergent ESG Ratings*. In: **Credit Suisse Global Investment Returns Yearbook 2020**, Credit Suisse Research Institute, Zürich, 2020. pp. 84–94.

Ennek következménye nemcsak reputációs vagy piaci torzulás, hanem tőkepiaci allokációs hiba is: a fenntarthatósági szempontok mentén történő pénzáramlás hatékonysága csorbul, ha a minősítések nem relevánsak az adott gazdasági közegre.

A stratégiai autonómia az ESG értékelések dimenziójában annak a képességnek a meglétét jelenti, hogy egy ország olyan értékelési és minősítési keretet tud létrehozni, amely nemzetközileg is értelmezhető, de nem válik kiszolgáltatottá olyan külső, jellemzően nyugat-európai vagy észak-amerikai normarendszereknek, amelyek eltérő gazdasági-társadalmi kontextusból származnak. Egy nemzeti ESG minősítés ilyenformán nem a nemzetközi szereplők versenytársaként, hanem intézményi ellensúlyként jelenik meg – olyan kiegészítő referenciapontként, amely képes helyreállítani a helyi kontextus jelentőségét a globális értékelési térben.

A függés kockázata: értékelési keretek külső kontroll alatt

Az ESG minősítések piaci súlya révén a minősítési metodikák szabályozó hatásként is érvényesülnek – anélkül, hogy e hatás demokratikus vagy transzparens módon lenne kontrollálható.

Dani Rodrik úgynevezett globális trilemmája²⁶⁴ alapján egy ország egyszerre csak két cél közül választhat: megőrizheti demokratikus döntéshozatalát, megtarthatja gazdasági szuverenitását vagy integrálódhat a globalizált piacokba – de mindhármát egyszerre nem érheti el. Az ESG minősítések esetében ez a trilemma úgy jelentkezik, hogy:

- a) a kritériumokat nem demokratikus úton elfogadott normák, hanem magánszereplők alakítják ki;
- b) ezek a minősítések közvetve hatást gyakorolnak a gazdaságpolitikai eszköztárra;
- c) a nemzetközi tőkepiaci hozzáférés és a beruházási döntések gyakran e minősítésekhez kötődnek.

²⁶⁴ RODRIK, Dani: *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*. New York, W. W. Norton & Company, 2011. 368.

Richard Baldwin értelmezésében ez a szabályozási globalizáció²⁶⁵ egy új formáját hozza el, amelyben nem az állami szabályozás (mint a Brussels Effect esetében), hanem magánpiaci értékelők normái válnak de facto globális standarddá – demokratikus legitimitáció nélkül. Ez olyan típusú szabályozási konvergenciát hoz létre, amely nem a nemzeti kormányzatok döntésein, hanem a piaci logikán és reputációs mechanizmusokon keresztül érvényesül, ezáltal potenciálisan újraértelmezi az állami beavatkozás lehetőségeit az ESG politikák terén.

Mivel az ESG besorolások érdemben befolyásolhatják a vállalatok tőke költségét, fenntarthatósági kötvényekhez való hozzáférést, intézményi befektetői megítélését vagy éppen a támogatási jogosultságot, ezért az alkalmazott módszertan kvázi-normatív hatást gyakorol a gazdaságpolitika kereteire. Egyes értékelési logikák tehát közvetetten hatással lehetnek a nemzeti prioritások újrendezésére – akkor is, ha nem felelnek meg a helyi realitásoknak.

Ezzel szemben egy nemzeti ESG minősítő rendszer lehetőséget ad arra, hogy az értékelés ne csak nemzetközileg értelmezhető, hanem helyi szempontból is releváns legyen. A 2024/3005/EU rendelet²⁶⁶ ugyan nem nevesít külön nemzeti minősítőrendszert, de a tagállami megfelelési rugalmasságot – például transzparencia és közzétételi követelmények mellett – nem zárja ki, ha az nem sérti az egységes piac elveit, nem téveszti meg a befektetőket, és nem sérti a belső piac egységét, ugyanakkor figyelembe veszi a helyi sajátosságokat.

²⁶⁵ BALDWIN, Richard: *The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization*. Cambridge, Belknap Press of Harvard University Press, 2016. <https://doi.org/10.2307/j.ctv24w655w>

²⁶⁶ European Parliament and Council: *Regulation (EU) 2024/3005 on ESG rating activities*. Brussels, 2024.

Magyarországi sajátosságok, amelyek értékelése jelenleg hiányzik és a nemzeti ESG minősítő által nyújtható többlétszolgáltatás

A magyar gazdaság és társadalom ESG értékelése számos olyan dimenziót tartalmaz, amelyet a nemzetközi minősítők figyelmen kívül hagynak, vagy nem megfelelő súllyal kezelnek:

- **Energiapolitika:** A nukleáris energia részaránya a magyar energiamixben magas, ami a szén-dioxid-kibocsátás szempontjából előnyös, mégis gyakran negatívan jelenik meg az ESG értékelésekben. Az IEA 2023-as országjelentése szerint Magyarország a régió egyik legkarbonhatékonyabb villamosenergia-rendszerével rendelkezik²⁶⁷.
- **Társadalompolitika:** A családbarát gazdaságpolitikai intézkedések – mint például a gyermekvállalást ösztönző adókedvezmények vagy bölcsődei férőhelybővítések – hosszú távon stabilizálják a társadalmi szerkezetet, de az ESG indikátorokban alig jelennek meg. A jelenlegi rendszerek inkább a nyugati típusú DEI-mutatókra koncentrálnak.
- **Iparstruktúra:** A magyar gazdaság exportvezérelt, ipari fókuszú, különösen az autóipar és a járműelektronika területén. Az ESG minősítők ezeket jellemzően magas kockázatú ágazatként kezelik, anélkül, hogy figyelembe vennék az ágazat zöld átmenetben betöltött szerepét (pl. akkumulátoripar, e-mobilitás, hazai innovációs klaszterek).

E tényezők figyelmen kívül hagyása nem pusztán egyedi félreértésekhez, hanem rendszerszintű értékelési hátrányhoz vezet. A nemzeti ESG minősítési rendszernek éppen az lehetne a feladata, hogy ezekre a sajátosságokra érzékenyen reagáljon – nem a globális sztenderdek megtagadásával, hanem azok releváns alkalmazásával.

A fentiekén túlmenően a nemzeti ESG minősítő kvázi oktatási, szemléletformáló tevékenységként az ESG törvényben²⁶⁸ megfogalmazott, felkészítő programot tud készíteni és a kötelezett vállalkozások számára biztosítani annak érdekében, hogy a vállalkozások a közvetlen szállítóik részére kiküldött kérdőívek kitöltését a felkészítő program segítségével támogathassák. Egy ilyen program számos előnnyel jár, nemcsak a nagyvállalatok részére hasznos, hanem kifejezetten a beszállítók számára is, mivel egységes tudásszintet teremt a vállalkozások és beszállítók között, így javítja a válaszok minőségét és megbízhatóságát, megkönnyíti az összetett ESG követelmények értelmezését, ezáltal csökkenti a hibás vagy hiányos adatszolgáltatás kockázatát. Nagyban mérsékli az adminisztratív terheket, mivel a résztvevők előre megkapják a szükséges információkat, sablonokat és gyakorlati útmutatókat; továbbá javítja a beszállítói együttműködést, hiszen a közérthető iránymutatás növeli a beszállítók hajlandóságát a kérdőívek pontos kitöltésére. Mindezek mellett a felkészítő program hozzájárul a nemzeti ESG minősítési rendszer hitelességéhez azáltal, hogy javítja a beszállítói adatszolgáltatás minőségét, és hosszú távon támogatja a vállalkozások fenntarthatósági szemléletének erősödését, ami versenyképesebb és felelősebb működést eredményez. Összességében egy szakmailag megalapozott, gyakorlati fókuszú felkészítő program

²⁶⁷ International Energy Agency: *Energy Policies of IEA Countries: Hungary 2023 Review*. Paris, IEA, 2023. pp. 23–45.

²⁶⁸ 2023. évi CVIII. törvény - Nemzeti Jogszabálytár

hatékonyan segíti elő a törvényi kötelezettségek teljesítését, miközben értéket teremt a vállalkozások és beszállítóik számára egyaránt.

A nemzeti modell, mint regionális referencia és versenyelőny

Egy jól felépített, transzparens és auditálható nemzeti ESG minősítőrendszer nemcsak belső célokat szolgálhat, hanem regionális referenciaértékké is válhat. Különösen a visegrádi együttműködés vagy más közép-kelet-európai országok számára lehet vonzó egy olyan modell, amely a működési realitásokra épít, nem követel aránytalan adatszolgáltatást, és képes integrálni a nemzeti szabályozás logikáját.

A nemzeti ESG minősítés tehát nem párhuzamos valóságot hoz létre, hanem értelmezési alternatívát kínál. Olyan értékelési perspektívát, amely a nemzetközi tőkepiaci kompatibilitás mellett képes az arányosság, relevancia és méltányosság elvét is képviselni – ez pedig önmagában is versenyelőnnyé válhat egy kis, nyitott gazdaság számára.

A nemzetközi ESG rendszerek sokszínűsége alapvetően a globális kihívások széleskörű kezelését célozza, ugyanakkor gyakran zűrzavart és fragmentáltságot eredményez a piaci szereplők számára. A különböző módszertanok és jelentési követelmények között való eligazodás jelentős adminisztratív terhet ró a vállalatokra, különösen a kis- és középvállalkozásokra, amelyek nem rendelkeznek a nagy multinacionális cégek erőforrásaival. Egy egységes, nemzeti alapokon nyugvó ESG minősítőrendszer képes lehet áthidalni ezt a széttagoltságot, és világos, átlátható keretet biztosítani a vállalatok és befektetők számára egyaránt.

A nemzeti ESG modell kialakítása emellett erősítheti az adott ország szabályozási szuverenitását, miközben igazodik a helyi gazdasági, társadalmi és környezeti sajátosságokhoz. Ez nemcsak a relevancia növelését szolgálja, hanem hozzájárulhat a szabályozás hatékonyságához is, mivel a helyi adottságok ismeretében sokkal jobban illeszthetők az előírások a valós működési környezethez. Ennek egyik fontos eleme, hogy az ESG kerettörvény²⁶⁹ az érintett vállalkozásoknál egy racionális alapokon nyugvó, releváns és a működés szempontjából kritikus tényezőkre fókuszáló kockázatkezelési gyakorlat hoz létre. A kockázatkezelés során a minősítő által szolgáltatott információ egyszerre könnyíti meg az adminisztratív terheit a kötelezett vállalkozásoknak, illetve azok kis- és középvállalkozás beszállítóinak.

Így a modell a nemzetközi elvárásoknak is megfelel, miközben elkerüli az aránytalan terhek és az irreleváns adatigények és követelmények alkalmazását.

Végül, a regionális együttműködés szempontjából a nemzeti ESG rendszerek közös keretrendszerre fejleszthetők, amely elősegítheti a közép-kelet-európai országok versenyképességének javítását a globális pénzpiacokon. Egy összehangolt, ugyanakkor rugalmas megközelítés nemcsak a befektetői bizalom erősítését szolgálja, hanem hozzájárulhat

²⁶⁹ 2023. évi CVIII. törvény a fenntartható finanszírozás és az egységes vállalati felelősségvállalás ösztönzését szolgáló környezettudatos, társadalmi és szociális szempontokat is figyelembe vevő, vállalati társadalmi felelősségvállalás szabályairól és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról

a fenntartható fejlődési célok eléréséhez is a régióban, miközben egyedi nemzeti érdekeket is érvényesít.

5. Szabályozási fordulat: az Európai Unió és Magyarország válaszáért előtt

Az ESG minősítőkkal szembeni egyre markánsabb kritika, valamint a fenntarthatósági átállás stratégiai súlyának növekedése lépéskényszerbe hozta az Európai Uniót. Az évtized elejére világossá vált, hogy az ESG minősítések – miközben fontos iránytűként szolgálnának a tőkeallokáció, a befektetői döntések és a szabályozási megfelelés területén – önmaguk is strukturális kockázati tényezővé váltak. A Bizottság által 2022-ben megrendelt háttér tanulmány²⁷⁰ már nevesítette az ESG minősítők közötti átláthatósági, módszertani és elszámoltathatósági hiányosságokat, és egyértelmű szabályozói fellépést sürgetett.

A válaszlépésként 2024-ben elfogadott 2024/3005/EU rendelet első ízben kísérli meg uniós szinten egységes keretbe foglalni az ESG minősítő tevékenységet – miközben kijelöli a tagállami mozgástér határait és lehetőségeit. A rendelet három alappillére: a módszertani transzparencia erősítése, az összeférhetetlenségek kezelése, valamint az ESMA felügyeleti jogosítványainak bővítése.

Előírja például, hogy a minősítőknek közzé kell tenniük az értékelési metodikák logikai felépítését, az alkalmazott adatforrásokat és súlyozásokat, valamint a mögöttes fenntarthatósági fogalmak értelmezési kereteit. Korlátozza az értékelő és tanácsadói funkciók párhuzamos működtetését, valamint a kapcsolt vállalkozásokon keresztüli potenciális érdekkonfliktusokat is vizsgálhatóvá teszi. Az ESMA szerepe pedig túlmutat a regisztráción: tényleges megfelelést kér számon – legalábbis elvben.

E fejlesztések iránya kétségtől kedvező, különösen ott, ahol a piac alulszabályozottsága már érzékelhető gazdasági torzulásokat okoz. Ugyanakkor a rendelet nem kezeli a legmélyebb strukturális dilemmákat: nem oldja fel azt az alapfeszültséget, hogy az ESG minősítések nem egységes, objektív indikátorokon, hanem ideológiákon, szervezeti értékrendeken és különböző normatív preferenciákon alapulnak. Az „átláthatóan szubjektív” metodika kiszámíthatóbbá teheti ugyan a folyamatot, de nem teszi lehetővé sem a következetes összehasonlíthatóságot, sem a közpolitikai alkalmazhatóságot.

A rendelet nem érinti továbbá azokat a kulturális vagy ideológiai előfeltevéseket, amelyek az ESG értékelések mögötti legmélyebb megosztó tényezők. Az ESMA – bármennyire is meghatározó szereplő – nem rendelkezik hatáskörrel ezek újraértelmezésére. A tagállami mozgástér ennek megfelelően nem helyettesítő, hanem kiegészítő jellegű: a nemzeti ESG rendszerek nem válthatják ki az uniós értékeléseket, de építhetnek azokra – saját logikájuk szerint.

Magyarország ebben a helyzetben kedvező pozícióból indul. Már létezik egy koherens ESG szabályozási filozófia, amely tudatosan mentes az ideológiai torzításoktól, és működési kockázatkezelési logikán alapul. A Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága által

²⁷⁰ Európai Bizottság: *Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendeletére a környezeti, társadalmi és irányítási (ESG) minősítési tevékenységek átláthatóságáról és integritásáról*. Brüsszel, 2023.

kidolgozott nemzeti ESG kérdőív éppen azt mutatja meg, hogy a fenntarthatóság értelmezhető a működéshez kötődő kockázatokon keresztül – reputációs vagy politikai szűrő nélkül. Ez a szemlélet nem megy szembe az uniós célokkal, hanem konkrét és alkalmazásorientált értelmezési keretet kínál azok megvalósításához.

Az SZTFH 2024-es tanulmánya („A tudatos fogyasztó éve – ESG a szabályozott piaci szereplők tükrében”)²⁷¹ empirikusan is igazolta, hogy a nemzetközi ESG minősítések gyakran irreleváns vagy torzító elvárásokat alkalmaznak magyar vállalatokra. Indokolt tehát egy olyan kiegészítő nemzeti rendszer létrehozása, amely képes értelmezhető hidat képezni a helyi gazdasági-társadalmi realitások és az uniós standardok között – úgy, hogy közben nem gyengíti, hanem megerősíti a vállalati átláthatóságot, mérhetőséget és a kockázati profil hiteles bemutatását.

Egy ilyen rendszer csak akkor lehet hatékony, ha nem a formális megfelelés vezérli, hanem a stratégiai autonómia erősítése: értelmezési stabilitást, alkalmazási biztonságot és működési iránytűt nyújt a gazdaság szereplőinek. E rendszer intézményi és módszertani kereteit célszerű egy külön tanulmányban részletezni – a jelen anyag ezt az elméleti és szabályozásméleti megalapozást kívánta előkészíteni.

6. Konklúzió

A tanulmány célja annak bemutatása volt, hogy az ESG minősítések globális rendszere jelenleg olyan mértékű módszertani, értelmezési és intézményi széttartást mutat, amely nem pusztán akadályozza a fenntarthatósági célok teljesülését, hanem súlyos torzulásokat idézhet elő a kockázatértékelési gyakorlatokban is. A rendelkezésre álló kutatási és szabályozási tapasztalatok alapján világossá vált: az ESG minősítések jelenlegi formájukban nem alkalmasak arra, hogy szabályozási vagy pénzügyi döntések megalapozásul szolgáljanak – sem módszertani, sem függetlenségi, sem adatbiztonsági szempontból.

Miközben az Európai Unió 2024-es ESG minősítési rendelete fontos előrelépést jelent, nem kezeli azt a rendszerszintű problémát, hogy a minősítések mögött gyakran átláthatatlan súlyozások, ideológiai előfeltevések és kereskedelmi érdekek húzódnak meg. Ezért válik különösen jelentőssé egy olyan nemzeti ESG minősítő intézmény felállítása, amely világos, transzparens és ideológiamentes módszertanon alapul, és egyben képes a szereplők közötti kockázatértékelési folyamatokat leegyszerűsíteni.

A magyar ESG kérdőívre épülő állami ESG minősítési rendszer ebben a modellben nem egyszerűen újabb értékelési lehetőséget jelent, hanem olyan közös referenciapontot biztosít, amely kiváltja a többszörös adatbekérést és értelmezési bizonytalanságot. A vállalatok saját ESG kockázataikat egységes rendszerben azonosíthatják, a pénzügyi intézmények és üzleti partnerek pedig ezen az értékelésen keresztül – további kérdések nélkül – megalapozott

²⁷¹ ERDÉLYI Dániel – MOLNÁR Csaba Gábor – BARATÉ Edina – KOÓS Andrea: A hazai ESG törvényi szabályozás keretei. In: 2024 - A tudatos fogyasztó éve – ESG a szabályozott piaci szereplők tükrében. SZTFH Tanulmánykötet, Budapest, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, 2024. Elérhető: <https://sztfh.hu/downloads/tudomanyos-tajekoztatok/2024-a-tudatos-fogyaszto-eve.pdf> (Letöltés ideje: 2025. július 23.)

döntéseket hozhatnak. Ez nemcsak a megfelelési terheket csökkenti, hanem a kockázatkezelés hatékonyságát is növeli.

Az adatbiztonság szempontjából is kiemelt jelentőségű, hogy a szenzitív ESG adatok nem kerülnek kereskedelmi szolgáltatókhoz vagy nyilvános adatbázisokba: az értékelési adatokat kizárólag az állami ESG minősítő kezeli, míg a külső szereplők csupán a végeredményként megjelenő, auditálható minősítést látják. Ez a modell nem csupán az információs önrendelkezést erősíti, hanem kizárja a minősítési adatok másodlagos értékesítéséből fakadó torzulásokat is.

A tanulmány három következő lépést jelöl ki: **Metodológiai keret:** Elengedhetetlen, hogy a minősítési rendszer kockázatalapú, átlátható, ideológiamentes és nemzeti sajátosságokhoz illeszkedő legyen. **Kockázatértékelési integráció:** A cél, hogy az ESG minősítés ne öncélú tanúsítvány, hanem egyértelmű kockázatértékelési hivatkozási pont legyen a partnerek számára. **Adatbiztonsági garancia:** A minősítési folyamat során keletkező érzékeny ESG információk csak az állami minősítőnél maradnak, megelőzve azok nem kívánt újrahasznosítását.

A nemzeti ESG minősítő tehát nem elvi alternatíva, hanem operatív eszköz: egyszerre szolgálja a szabályozási kiszámíthatóságot, az üzleti döntések gyorsítását és a fenntarthatósági célok tényleges előmozdítását. A következő tanulmány már e rendszer technikai megvalósítását, pontozási modelljeit és működési szabályait mutatja be – mert csak strukturált, hiteles és a gyakorlatban működő alternatíva képes választ adni a globális ESG értékelések jelenlegi válságára.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

Szakirodalom

BALDWIN, Richard: *The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization*. Cambridge, Belknap Press of Harvard University Press, 2016.
<https://doi.org/10.2307/j.ctv24w655w>

BERG, Florian – KÖLBEL, Julian – RIGOBON, Roberto: *Aggregate Confusion: The Divergence of ESG Ratings*. *Review of Finance*, 26(6), November 2022. 1315–1344.
<https://doi.org/10.1093/rof/rfac033>

BERG et al.: UoG Working Paper No. 44. 2022.

BERGSAGEL, Sigurd – VANGBERG, Marcus: *Sectoral ESG Sensitivity in the STOXX 600*. Norwegian School of Economics, Master Thesis. 2024. 1-95. (Online: <https://openaccess.nhh.no/nhh-xmlui/bitstream/handle/11250/3184938/no.nhh%3Awise%3A7200393%3A62201836.pdf?sequence=1&isAllowed=y>)

Hans B. Christensen, Eric Floyd, Lisa Yao Liu, Mark Maffett: The Real Effects of Mandated Information on Social Responsibility in Financial Reports: Evidence from Mine-Safety Records, *Journal of Accounting & Economics*, Vol. 64, Issue 2-3, 2017, pp. 284-304.

- DIMSON, Elroy – MARSH, Paul – STAUNTON, Mike: *Divergent ESG Ratings*. In: Credit Suisse Global Investment Returns Yearbook 2020, Credit Suisse Research Institute, Zürich, 2020. pp. 84–94.
- ERDÉLYI Dániel – MOLNÁR Csaba Gábor – BARATÉ Edina – KOÓS Andrea: A hazai ESG törvényi szabályozás keretei. In: 2024 - A tudatos fogyasztó éve – ESG a szabályozott piaci szereplők tükrében. SZTFH Tanulmánykötet, Budapest, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, 2024. Elérhető: <https://sztfh.hu/downloads/tudomanyos-tajekoztatok/2024-a-tudatos-fogyasztó-eve.pdf> (Letöltés ideje: 2025. július 23.)
- International Energy Agency: *Energy Policies of IEA Countries: Hungary 2023 Review*. Paris, IEA, 2023. pp. 23–45.
- International Labour Organization: *Care at Work: Investing in care leave and services for a more gender equal world of work*. Geneva, ILO, 2022.
- LI, C. et al. *ESG Divergence in Chinese Capital Markets*. Journal of Financial Risk Analytics, 12(1). 2025. 54–71.
- LOI n° 2021-1774 du 24 décembre 2021 visant à accélérer l'égalité économique et professionnelle. Journal Officiel de la République Française.
- MICELI DA SILVEIRA, Alexandre: *The Enron scandal a decade later: lessons learned?* Working Paper, University of Sao Paulo. 2013. 1-32. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2310114>
- MSCI ESG Research: *How ESG Ratings Impact Cost of Capital*. 2024.
- OECD: *Family-Friendly Policies for Gender Equality and Inclusive Growth*. Paris, OECD Publishing, 2023.
- RODRIK, Dani: *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*. New York, W. W. Norton & Company, 2011. 368.
- SEC: Nationally Recognized Statistical Rating Organization (Release No. 34-11376, 1975)
- UK ESG Report: *Reporting Intensity and Market Signals in ESG Disclosure*. 2025.
- UoZ & MIT Sloan. *Structural Variance in ESG Methodologies*. ESG Working Paper No. 58. 2023.

Jogszabályok

2023. évi CVIII. törvény a fenntartható finanszírozás és az egységes vállalati felelősségvállalás ösztönzését szolgáló környezettudatos, társadalmi és szociális szempontokat is figyelembe vevő, vállalati társadalmi felelősségvállalás szabályairól és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról
- Európai Bizottság(COM(2023) 314): *Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendeletére a környezeti, társadalmi és irányítási (ESG) minősítési tevékenységek átláthatóságáról és integritásáról*. Brüsszel, 2023.
- Európai Parlament és a Tanács: *Regulation (EU) 2024/1781 on ESG rating activities*. Brussels, 2024.

USA Kongresszus: *Dodd–Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act*. Section 939A, 2010.

Online források

Global Sustainable Investment Alliance: *Global Sustainable Investment Review 2022*. London, GSIA, 2023. (Online: <https://www.gsi-alliance.org/wp-content/uploads/2023/12/GSIA-Report-2022.pdf>)

MIT Sloan Sustainability Initiative: *The Aggregate Confusion Project*. (Online: <https://mitsloan.mit.edu/sustainability-initiative/aggregate-confusion-project>)